Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Georg Nordkild

Hvad gavner det et menneske

JØRGEN ANDERSENS FORLAG

Hvad gavner det et menneske

GEORG NORDKILD

Hvad gavner det et menneske

JØRGEN ANDERSENS FORLAG
HILLERØD 1965

Copyright 1950 by Georg Nordkild
Alle rettigheder forbeholdes
Omslagstegning af Ove Køser
Printed in Denmark by Rud. Pallesen A/S, Hillerød

I.

I et mærkeligt rod lå træskure, hestestalde, brændestakke, bræddestabler, affaldsbunker og mængder af runde træstammer. Alt var blandet sammen i een forvirring. Over det hele ragede den høje skorsten. Man så dog bare den firkantede underbygning, der bar det himmelstræbende rør, som blev borte i morgendæmringens halvmørke. Tågen sneg sig ind alle vegne i de åbne skure, fugtede jorden, så den blev smattet, og der stod vand i de dybe hjulspor.

Midt i det hele lå maskinhuset, den eneste stenbygning på pladsen. Fra den åbne indfyringsdør gik en bred lyskegle ud i tågen. I et vældigt bål lå ilden under kedelen, sugedes gennem de tætsiddende rør i en buldrende, enstonende lyd. Fra sikkerhedsventilen pressedes en hvid dampstråle, der blev til eet med den grå tåge.

Fyrbøderen dængede den ene skovlfuld kul på ilden efter den anden. Han så på manometret. Det stod allerede på halvtreds. Sikkerhedsloddet hævede sig mer og mer, og dampstrålen frembragte en sydende fløjtetone.

En mand dukkede med lange skridt frem i lyskeglen, trådte ned i fyrrummet, slog en hånd i skuldren på fyrbøderen:

– Er du gal mand! Du sprænger mig jo hele kedelen. Jeg har een gang sagt, du skal fyre med brænde, kun i nødsfald med kul.

– Du sagde selv i aftes, at jeg måtte sætte hårdt pres på maskinen fra morgenstunden, da alle savene skulle i gang.

– Men kun med brænde. Her ligger det og flyder med affald alle vegne, så man dårlig kan retterere sig i mørke. Og kullene

er dyre, min far. Men det tænker I ikke på, når det er mig, der skal betale dem.

– Jae, men så ikke noved vrøvl, hvis maskinen går i stå. Jeg kender nok hva' kraft der skal til, når alle fire rundsave og ramsaven og . . . bloksaven og . . . båndsavene er spændt for . . . . Og kanske træuldsfræseren osse skal i gang?

– Netop. Fræseren skal osse i gang. Igår kom her bestilling på hundrede baller træuld til F. Smidt i København.

Fyrbøderen satte kulskovlen fra sig, stak hænderne i hofterne og gloede med hældende hoved op på sin chef.

– Det er faneme godt gjort, Ole Thygesen, at du allerede har drevet geskæften op på den højde. Atten mand i arbejde fra seks morgen til syv aften. Hvem hade tænkt sig det, da vi begyndte i savgraven med langsaven, hva? Kan du huske, du var ikke rigtig med på at være oversavfører. Du blev svimmel ved at stå deroppe på bjælken og hive i langsaven på hosesokker. Så måtte jeg derop. Jeg har nu aldrig våren svimmel af mig. Og så byttede vi plads og du kom i graven og blev undersavfører og fik alt savmelet i hovedet. Ha ha! Det griner jeg så tit af, sådan indvendig, når du om lørdagen udbetaler ugelønnen med mange gysser i kassen.

– Griner du af, at man har oparbejdet en stor forretning af ingenting!

– Næe, inte såden at forstå. For jeg siger endnu engang, at der skal hoved til og kondervitter, for at det hele kan rende rundt på den rigtige manér.

– Og der skal passes på, at intet går i brokkassen . . . Du må ikke bruge mer end tre tønder kul om ugen. Affaldsbrændet koster mig ikke noget . . . ikke noget videre. Det sidste døde hen sammen med Thygesens forsvinden.

En for en begyndte arbejderne at komme. De gik ind i opholdsstuen, hvor de lagde madæsken og ølflasken, bankede piben ud og lagde den ved siden. En døsig petroleumslampe hang under loftsbjælken. En rusten, hedeskæv kakkelovn stod i hjørnet og i svedne omgivelser. Et langt umalet bord på bukke og med bænke ved siderne. Der lugtede af fedtebrød, tobak, brændevin og menneskeuddunstninger.

Skovkuskene gik og skramlede inde i stalden, der var nymuget. Hestene stod med selerne på og gumlede havreskærelse i sig. Pludselig stod Ole Thygesen under lygten og læste op de numre på kævler og klodse, skovkuskene skulle afhente i de forskellige skove. De to slugte skoven straks. De to andre gled ud ad en åben markvej. Hestene luntede i sokketrav. Kuskene sad over vrideskamlen på fodersækken med træskoene på stangtyven. Jernkæderne var snoet om lettemaskinerne, der lå over bagskamlen.

Fløjten sendte et vandfyldt hæst skrig op i morgentågen. Savtænderne huggede ind i vedmasserne, hvinede når de gik gennem knaster og harpiks. I taktfast rytme stødtes spildedampen ud af røret på siden af muren.

Ene stod Ole Thygesen tilbage på pladsen. Han voksede i den omgivende larm. Alt dette var hans: Den stønnende dampmaskine, de hvinende save, den knirkende kran ... og – og de arbejdende mennesker. Jo, de var også hans. Var de ikke i hans brød, var de ikke hans . . . trælle? Kunne han ikke afskedige dem hvilken dag, det passede ham? Hvad var de værd uden ham? Hvad var deres hjem uden ham? Joe, han kendte lidt til, hvad et hjem var værd, når det daglige brød manglede.

Dunkelt erindrede han billedet af en vogn, der drejede op mod skovkrogen. Hans far sad på agebrættet, og ved hans side sad moren med den mindste på skødet, indsvøbt i sjaler og dækner. Bagi vognen lå han selv tillige med en noget ældre søster. De lå og hyggede sig i halmen, dækkede sig mod kulden og fantaserede om det nye hjem, de var på vej til. Søsteren udmalede det i en farvepragt, som lille Ole kun kunne sammenligne med det skønneste, han havde set: Regnbuen. Og så snakkede hun om Edens Have med de mange gyldne frugter, og den have lå i en stor skov, og det var den skov, de nu kørte imod.

Som det var sket igår, huskede Ole Thygesen endnu, da vognen standsede og far'en med en bred gestus sagde:

– Ja, Mille, her ser du altså herregården jeg har købt. Syv tønder land ryddet skovjord. Og der er slottet.

Halvdelen af ruderne var slået i stykker, og lægterne tittede

frem på store stykker i taget. Den ene hjørnestolpe i bindingsværket var skredet ud og havde taget et stort stykke mur med sig. Indvendig så det dog værre ud. Lergulvet var opblødt af regnen, der gik gennem taget. Det halve af murværket på fyrstedet var faldet ned, så man dårlig kunne åbne stuedøren.

For første gang så Ole sin mor græde: – Hvor kunne du dog finde på at købe en så elendig rønne, Thyge, sagde hun.

– Den passer godt til pengepungen. Men om ti år skal du se en forandring.

Det skete ikke i Thyges tid, at den store forandring kom. Men nu skulle han vågne op, nu skulle han se en forandring, der battede noget. På de syv tønder land, hvor far'en gik og vendte den tørre skovjord til karrig høst, lå nu fabriksbygning ved fabriksbygning og tømmerplads ved tømmerplads.

Og Oles tanker gik tilbage til den tid, da far'en slog sig på træhandel og kulsvidning. Han huskede godt nok de eventyrlige nætter ved milerne, hvor vedstykkerne lå og glødede indenfor kulsteret. Som tiårs purk måtte han gøre gavn dagen lang og somme tider om nætterne med. Det kunne endnu varme Ole Thygesen indvendig, når han tænkte på nætterne ved milerne, især de månelyse vinternætter. Da havde faren skyderen hængende i risfletningen, der omgav milepladsen. Det kunne ske, at et eller flere af skovens dyr forvildede sig udenfor skovgærdet. Den gamle sørgede altid for at ha' et lille skift med vintersæd op til skoven. Den grønne sæd tjente da som lokkemad. Også en række kål stod der for harernes skyld. – Far der er et dyr ude på marken! Med rystende hænder greb den gamle til skyderen, listede i skyggen langs skovgærdet byttet på nært hold. En lang ildflamme fra bøssepiben, et drønende brag, som ekkoede dybt i skoven. Ak, for det meste lette hop af vildtet i en stor bue og et højt spring over gærdet, bag hvilket det raslende løv og de knækkede pinde forkyndte, at skuddet var gået grundigt forbi. – Næe, det er det forbandede sigtekorn, der sidder skævt. Det ansser en ikke i spændingen, var gerne Fa'rens undskyldning for fejlskydningen.

Ole Thygesen var kun tolv år gammel, da han på egen hånd kunne sætte en mile med bro og trækkanaler, så ingen øvet

kulsvier kunne gøre det bedre. Interessant var det for ham at lægge mærke til, at når de brugte nåletræ til svidningen, dryppede det fra det opvarmede træs endestykker med en tjæreliknende saft. Han sagde til fa'ren som sin ufejlbarlige mening, at den saft måtte kunne udnyttes. Fa'ren brummede noget om, at det var han for grøn om næsen til at ha' nogen mening om.

Alligevel, da et halvt år var gået, byggede faren en tjæreovn. Fordelen ved den indretning lå lige for. Træet var ikke ringere til kul, fordi tjæren var tappet af. Men ovnen kostede mange penge at bygge, og den blev bygget meget mangelfuld, så det halve af tjæren gik til spilde. I Ole Thygesens erindring stod ovnen mest som et monstrum, hvor fa'ren evig og altid gik og forandrede, flyttede opsamlingsrenderne og fyrstederne. Sort af kulstøv var fa'ren før, nu blev det meget værre, da tjæren kom til og bandt kulstøvet. Hans sind blev også mørkere over de fejlslagne forhåbninger . . .

En dag slæbte han sig hjem fra ovnen. Han hade hugget sig i det ene knæ, da han flækkede brænde. Moren lagde et kjøngsplaster over knæet og bandt det over med en lærredsklud. Så humpede den gamle ud til ovnen igen. – Det har ikke stort at betyde, sagde han. Men da han ud på natten vinglede hjem, støttede han sig på to kæppe, og den kolde sved stod ham på panden. Han sov ikke den nat. Næste morgen tog han Ole med ud til tjæreovnen. Da kunne han ikke andet end sidde på en brændestabel og kommandere, skælde og lange øretæver ud til den forfjamskede dreng, der ikke kunne sætte ham brændet tilpas i ovnen.

Som Ole Thygesen her stod midt i sin oparbejdede virksomhed med de hvinende save, de taktfaste stød fra stempelslagene og alle de geskæftigede menneskehænder, var det alligevel med en tak til gamle Thyge Madsen, som havde lært ham at bruge hænderne fra dreng af og tage småtingene i betragtning.

Resterne af tjæreovnen stod et stykke henne på pladsen. Det lignede mest noget af et vandtårn. Ofte havde han tænkt at rive det ned. Det stod der jo kun som et minde om skuffede forhåbninger og et brat afsluttet menneskeliv.

Hvor huskede han tydeeligt den dag, da den gamle ikke

kunne flytte sig fra det sted, han sad på. Men hjem ville han ikke gå. Nå, det viste sig lidt senere, at det havde sin gode grund, den nemlig, at han ikke kunne flytte sig fra stedet. – Du kommer til at springe hjem efter middagsmaden, dreng. Jeg har ikke stunder til at rende vejen frem og tilbage, når det kan undværes, havde den gamle sagt.

Så forfærdelig elendig var han da ikke, for han spiste al grønkålssuppen, som var i krukken. Senere opdagede Ole, at han havde tømt indholdet ved at hælde det ned mellem brændet, han sad på. Ej heller kunne han gå hjem om aftenen. Først prøvede Ole på at støtte ham, men det gik slet ikke. Den svære mand tyngede så hårdt, at Ole gik i knæ. Resultatet blev, at drengen måtte trille ham hjem. Indgangsdøren var så bred, at han kunne trille ham hen til stuedøren. Derfra hjalp moren ham hen til sengen, klædte ham af og dækkede ham til med dynen.

– Hva, skal alle de kunster til. Jeg kan da gudskelov endnu selv retterere mig, gentog han flere gange.

Det blev hans sidste leje. Koldbranden bredte sig for hver dag. Men aldrig talte han om døden. – Om nogle dage tænker jeg at være oven senge. Jeg har ligget her og udspekuleret en ny metode at udvinde tjæren på. Der skal sættes et jernhylster inde i den murede ovn, men så langt fra muren, at varmen kan gå op langs siderne. På den manér sparer jeg meget brænde og al den tjære, der er i træet, vil blive presset ud til sidste dråbe. Osse vil jeg probere med at koge beg. Hva, Mille! Hans Finne snakkede altid så meget om begkogning fra hans hjemland. Det er dog penge, der skaber sin mand . . . Men drøjt har det været til denne dag med alle de uheld. Dette her, håber jeg på, er mit sidste.

– Håber du på det, Thyge. Og jeg som går her i dødelig angst for, at det netop skal være dit sidste uheld.

Da vendte Thyge Madsen sit ansigt mod Mille:

– Du forstår mig ikke ret, kone. I disse dage har jeg haft tid til at gennemtænke mine planer, så de nu kan løbe af stabelen uden uheld . . .

Som det var igår, huskede Ole Thygesen, da han gik gennem

stuen, hvor fa'ren lå på ryggen i sengen med de store, voksgule hænder oppe på dynen. Et fremmed udtryk var der den gang i hans øjne. Skæg og hår var vokset til en urimelig længde. Fa'ren kaldte drengen hen til sengen. Det var som at stå ved en fremmed mand. Ikke alene var der så meget ukendt ved den mand. Men det forekom drengen, at fa'ren ikke hørte til mere i hjemmet, i sengen, i stuen. Det var som den gamle allerede halvt om halvt hade begivet sig ud på den lange, mystiske rejse. Med en røst, der lød som fra en anden verden, sagde fa'ren at han kun ville fortælle ham, at sådan og sådan havde han tænkt at ville ombygge tjæreovnen. Men nu mens han huskede det, ville han fortælle det, for det kunne jo hænde sig, at han havde glemt sine planer, når han atter kom på benene igen . . .

Da den store skov stod med lysegrønne blade, da køerne gumlede det friske græs på marken, og de tætte klynger af pinseliljer fyldte den blide forårsluft med himmelsk forventning, da krøb drengen Ole Thygesen op på agebrættet, hvor moren sad indsvøbt i sit sorte sjal. Og de kørte ud ad den smalle jordvej i skridtgang. Den sorte kiste stod på to brædder over vognkanten, stod støt og jævnt gyngende, idet den fulgte vognens bevægelser. Med ludende hoveder hev de små heste deres husbond mod den hvide kirke mellem skovene. Drengen krøb sammen på agebrættet, som om han frøs i sin bomuldsjakke. Han lod pisken hænge og så ud i fremtiden. Moren lagde en hånd på hans arm:

– Ole, nu er du den eneste, jeg har at støtte mig til. Gud råde for, hvordan det skal gå.

– Det skal nok gå. Bare jeg var lidt ældre. Og så tjattede han hestene med snoren og strammede linerne.

Foreløbig fik tjæreovnen lov at skøtte sig selv. For drengen stod den som et aktiv med de rige muligheder, som skulle løses, når han blev mere voksen. De tre dage om ugen kørte han i skoven med moren ved siden. Milerne havde stadig hans interesse. Han flækkede brænde og stablede det i pyramider. Lå derude natten igennem og drømte om at blive en stor mand, en rig mand med respekt og herredømme i vid omkreds.

Af alle de ture til hovedstaden med trækul, erindrede Ole Thygesen sig særlig een. Det var en vinterdag. Han stod på Kultorvet, og ingen køber ænsede den smule dreng med det lille læs. Det var langt over terminstiden, og nu skulle renterne falde, eller de skulle gå fra huset. Så måtte han knirke afsted med den slat kul, der var svedet færdig. En herre med briller kom hen til ham: – Hvis du vil sælge læsset for tres øre tønden, tar jeg det hele?

– Det er ti øre under prisen, herre, sagde drengen.

– Kan gerne være. Vil du hellere køre hjem med det igen, så værs'artig. Dermed vendte han ryggen til og gik.

Ole rendte efter ham:

– Herren kan godt få læsset til tres øre tønden.

– Så kør det ned i Store Kannikestræde atten, kælderen.

Ole bar nogle sække ned i kælderen og fyldte et tøndemål, som stod der.

Køberen kom ned for at se, om målet var fyldt. En tæt tåge af kulstøv fyldte rummet.

– Forbistret kultåge. Man kan jo ikke trække vejret, og på ringere end ti minutter kommer jeg jo til at ligne en gemen kulsvier. Her kan jeg ikke være. Men når du har målet fyldt, kan du bare kalde på mig.

Efterhånden, som den bebrillede overbeviste sig om, at han ikke blev snydt på målet, forsvandt han ovenpå, mens Ole tømte tønden i et rum ved siden og fyldte en ny.

Den dag kørte Ole hjem med en mærkelig blanding af glæde og flovhed, angst og trods. Skulle han fortælle moren, som det var gået til, at han hade fået betaling for tredve tønder, uagtet der kun var tyve på læsset? Næe, det ville han ikke. Kanske hun ville gøre ophævelser, måske endda bebrejde ham hans handelstalent. Og hvad der var endnu værre: Forlange at tilbagebetale de for meget erlagte penge. Og hvad! En lille skilling i lommepenge var heller ikke af vejen.

Det var den gang, at Ole Thygesen i barndoms uskyldighed led samvittighedskvaler over, at lejligheden var der til at vende bunden i vejret på tønden og på den stable kullene i topmål og redde sig ti tønder mere. Desuden var det jo den

bebrilledes egen skyld. Hade han ikke misbudt ham på kullene? Hade han ikke benyttet sig af bondedrengen, der stod ene tilbage på torvet med et læs, som der var udsigt til, at han kunne få lov at køre de syv mil tilbage igen? Ha ha!

Det var begyndelsen, og det gik godt . . . Siden – nåe, ja. Det var ikke værd at rippe op i alt det, der siden fulgte efter af den slags. Næe, være ærlig handelsmand og fabrikant var ikke så lige til. Den slags gror ikke på træerne, går heller ikke på Guds grønne jord.

Det var egentlig forbandet, han kom til at tænke på den drengestreg. Nu var han så godt i gang med at opfriske sit ophavs umulige dispositioner . . . og . . . og så vendte tønden bunden i vejret . . . Men det var al ære værd, og sundt var det osse at begynde en virksomhed fra neden af . . . med en langsav, op og ned, op og ned, og med et afsavet bræt fra bjælken i løbet af en time, og så føle sig høj i hatten over resultatet. Ha! Se på ramsaven derhenne. Fire skær ad gangen, og på ti minutter er bjælken savet igennem.

Det er alligevel et resultat. Gid den gamle kunne kikke herned fra sin himmel, eller hvor han fornøjer sig med at være, og han ville dumpe på enden af forbavselse. Kom kun. Din dreng, Ole, står her for at vise dig rundt. Og han vil stille dig over for både rundsave og bloksave og ramsave og båndsave. Osse vil han vise dig træfræseren og slibetøjet, der drives med dampkraft. Du vil få at se en dampmaskine med halvtredsindstyve hestekræfter og en skorsten på firsindstyve fod i højden. Du vil få høre en fløjte, som hele sognet stiller deres ure efter. Om du ønsker det, skal jeg udkommandere min arbejdsstyrke på geled med kontorpersonalet på fløjen, og jeg skal kommandere dem ret og se till–højre! Bliver du til i aften, vil du få se fire skovkuske og otte heste. Bliver du ugen ud til lørdag middag, vil du få se det, der kanske vil undre dig mest: Udbetalingen. Atten kroner i ugentlig fortjeneste til hver mand. Og du vil få se mere: Kassen ikke tømt endda.

Det er din dreng, Ole, der har sat alt det i gang. Endda han ikke gik den vej, du anviste. Tjæreovnen står, som du forlod den på din himmelfart . . . Ha! Finne Hans kom to år efter

for at gennemgå ovnen nærmere i sømmene. Han grinede og sagde, at den ovn var nok til at lægge sin mand i graven. Tjæren gik aldrig ud af træet, som den ovn var bygget. Og til forslaget om jernhylsteret hade han kun et bredt armsving tilovers: Helt i skoven, helt i skoven! var det eneste, han sagde.

Ole Thygesen gik hen mod maskinhuset. Kristian Fyrbøder kylede brænde ind under dampkedelen. I sugende træk buldrede flammerne derinde fra kul, brænde og savsmuld. Trykmåleren stod på halvtreds.

Det var velgørende for Thygesen at komme ned i varmen. I flere minutter hade han stået derude på den åbne plads og gået sit liv igennem. I vinterkulde siddet på det høje kullæs og kørt den lange vej til hovedstaden.

– De husker også at bruge godt med savsmuld.

Kristian vendte sig brat om, gloede Thygesen skarpt i øjnene.

– Ja, til måde, hvis man skal holde trykket . . . Nå, *De*. Er det forbi med at være dus?

– Ja. Jeg kan ikke gå her og være dus med halvdelen af arbejderne. Det sætter ondt blod.

– Men vi to som har trukket langsav tilsammen?

– Lad det gå i glemmebogen, Kristian Petersen.

Ole Thygesen vendte ryggen til, rejste hovedet mer, end han plejede, rankede sig også mer i sin tre alens højde. Armene stod som et par hanke ud fra den svære krop. Han trådte hårdt i gulvet med de brede fødder. Og kalveknæet, som han var, gik han ud af maskinhuset. Den stive sorte hat var det sidste Kristian Fyrbøder lagde mærke til.

– Det går ham til hovedet. Ja, det gør. Det går ham til hjærnen.

II.

Øksehuggene smældede i den store skov. Spånerne faldt trindt omkring på græs og det visne løv. Smik smak, smik smak! i haltende rækkefølge.

Dødsdommen var falden over den gamle, hule bøg i mose-

kanten. Skovfogeden hade været der med ridsejernet og givet den dødsmærket. Tre dage efter kom Tobias Skovløber og Karl Nielsen med økser, fukssvans, stormsav, hammer og kiler.

Mændene gik rundt om kæmpen for at bestemme, hvor forhugget skulle sættes ind. Jo, der kunne den gå ned, det eneste sted, men også lige i mosen. Det var altid besværligere på blød bund, for så skulle brændet bæres op til kanten.

– Og sikke novne tær, den har. Der blir knavme min krop noved og hugge i. Hele formiddagen vil gå alene med at underhugge den, sagde Tobias.

Karl Nielsen så højere, fjærnede sig en snes skridt fra stammen, tog hele stammen i et stort syn:

– Det skal nok gi sine fjorten femten favne.

– Troer du! Næe, tolv. Lad os sige tolv.

– Alene i toppen er der syv favne, mente Karl Nielsen.

– Fem, mener jeg . . . Vi mangler bare Ole Skovfanden. Han skulle knavme snart lige på en prik sige vos, hva' hun indeholder. Det er en farlig tæve, den Skovfanden, for aldrig har han bedømt et træ forkert. Jeg husker godt nok den gang, han slog til væds med skovrideren om egen i Kullerup Vænge, du ved, den med spøgeriet i. Skovfanden skulle ha krumtømmer, og Kullerupegen hade lige akkurat de rigtige krumninger i toppen. – Næe, fælde den, det gør jeg meget nødig, sagde rideren. – Når jeg betaler godt for den, sagde Ole?

Rideren målte omkredsen af stammen. – Den er på fyrretyve kubikfod, sagde rideren, for han hade jo sine mål at gå efter. – Lad vos nøjes med femogtredve, sagde Ole lige på stedet. – Men lige meget derom, jeg gir tredve kroner for egen på roden, så fælder jeg den i morgen. Nå, de stod og tøjede om prisen og kunne ikke blive enige. Til sidst sagde rideren: – Hvis der ikke er fyrretyve kubikfod i stammen, koster træet intet. Så smak Ole Skovfanden en lab i skovriderens, mens han sagde: – Indeholder ikke stammen nøjagtig femogtredve kubikfod, gir jeg dobbelt pris for den.

Knavme min krop var der femogtredve kubikfod i hende, da hun blev krydsmålt og lå på jorden . . . Menne, hvordan det gik med betalingen, skal jeg ikke kunne sige. Om Fanden

fik den til givendes, som væddemålet lød på, det skal jeg ikke snakke med om. Hæ hæ! Men Kullerupegen faldt da til jorden, og det var det vigtigste for krumtømmerets skyld, og så naturligvis osse for Skovfandens. Joe, han er ikke sådan og bide skeer itu sammen med.

– Han er en dygtig mand og en klog mand på sit gebet, sagde Karl Nielsen og greb til øksen.

– Og dygtig kæltringagtig og dørkdreven, men ham om det. Hæ hæ!

Smik smak, smik smak! Huggene haltede. Gamle Tobias Skovløber kunne ikke holde den lige rytme. Immer var han en halv takt bagefter den langt yngre Karl Nielsen. Tobias lagde vesten, strøg sveden af panden:

– Man skal puste, helst hvert femte minut, for ikke at få tarmslyng. Niels i Truntehuset stod en hel dag og hug under på en bøg i Skallerød Vang. Da han gik ad hjemningen til, befandt han sig så pusseløjerlig i maven. Det skreg og kvækkede derinde, som om han hade slugt en halv snes skruptudser . . .

– Vi må . . . Karl Nielsen gjorde forberedelser til at ta fat igen.

– Tøv et gryssen. Du skal høre den om Trunte Niels . . . Ikke snak om den ting, at han ville røre maden, da han langt om længe nåede hjem, skønt der stod blodpølse på bordet. Næe, han smed sig over sengen og vrælede som en kat i en rævesaks . . . så måtte Nille ha bud efter gestrikten. – Det er tarmslyng, sagde han, da han hade fingereret ham på maven. – Hva' har du bestilt i dag? – Hugget under på et træ, fik Niels stønnet frem. – Godt, det er derfor, du har skruptudser i maven, svarede gestrikten lige på stedet.

– Nåe, vi må . . .

Smik smak . . . smik smak! Spånerne faldt i tynde splinter, især fra forhugget. Men de lagde sig også i brede flager. Tobias støttede sig til økseskaftet.

– Jeg blev ikke færdig med Niels i Truntehuset. Han kom på operationsbordet med det samme. To timer tog det gestrikten at skille tarmene ad. Da var det han sagde, at man kun

måtte hugge fem minutter ad gangen, hvis man ville undgå at få sine tarme snoet sammen som et firtottereb.

– Vi må . . .

Smik smak . . . smik smak!

– Ser du, Karl, du er nok ansjovs med, at hvis jeg ikke holder forhugget i retningen mellem de to toppe deroppe, så hænger hun sig i den bøg til højre. Og knavme min krop om vi så noven sinde får hende på jorden . . . Hvem er det, der kommer? . . . To vogne . . . Det er Skovfandens. Det ser jeg med et halvt øje på hestene. Det er natyrligvis egekævlerne, de skal hente. De har osse ligget et helt år.

– Nå, vi må . . . ta fat.

Den ene af skovkuskene kom hen til mændene og gav Tobias udleveringsordren. Så begyndte de at slæbe kævlerne ud fra det tætte bøgekrat, de lå i.

Lidt over middag faldt det gamle bøgetræ. Den brede krone rystede sig lidt. Det peb i træfibrerne på huggestedet, knagede, brasede, knækkede i toppen for at bane sig vej mod jorden. Med et dybt suk segnede den trehundredårige kæmpe. Et dødt svup. Regn af splinter og knækkede grene. Svajende toppe, hvor kæmpen hade gået sin vej mod tilintetgørelsen. Skoven sukkede i et ekko, der gik fra træ til træ. Bøgen lå på den bløde mosebund med grenene stikkende dybt i tørven. I faldet hade den ifølge centrifugalkraftens lov trukket sig en halv alen fra rodstubben.

Tobias Skovløber satte hænderne i hofterne:

– Knavme min krop om det er enhver givet at kunne sætte såden en madamme på plads . . . Næe, der skal håndlav til og øje. Men nu ligger hun der lige på pletten formedels forhugget. Hæ hæ!

Stormsaven kunne ikke nå igennem den tykke stamme, derfor brugte mændene fukssvansen. Bøjet stod de ved hver sin side og hev til sig. Savsmuldet lagde sig i en gulbrun stribe, der højnede sig for hvert træk.

Et par brede støvlefødder ved stammen. Mændene så op, rettede sig.

– Go'dag, Ole Thygesen. Ja, her er træ i Guds velsignelse. Du har vel knap en sav, som kan nå igennem, hva?

– Her gror ikke et træ i Danmarks skove, som ikke min bloksav kan gå igennem. Men det er ikke den slags træ, jeg bryder mig om. Det er jo hult og halvråddent. Ole Thygesen sparkede et par gange med støvlehælen mod stammen. Den gav en hul lyd fra sig.

For ikke at spilde tiden med snak, tog Karl Nielsen øksen og gik ud i toppen for at afhugge grene.

– Det er svært arbejde, Tobias Frandsen. Tag denne skilling til en ekstra snaps. Ole Thygesen hade pengestykket løst i lommen.

– Den er bleven forbandet dyr i den senere tid. En pægl om dagen står den på for tiden og slet ingen om søndagen. Kællingen får ondt af det, jeg drikker: Hæ!

– Næe, hvis brændet blir sat op i rigtigt mål kan jeg godt tænke mig at købe det. Om otte dage har De vel sat det op? Så vil jeg måle det efter og se om det er værd at få fingre i.

– Du skal nok blie tilfreds, Ole Thygesen, når *jeg* stabler brændet . . . nå, der kommer kællingeskrappen med kaffen. Det er for det, jeg ikke skal drikke så mange snapse. Fruentømmer er udspekulerte.

Mens Tobias Skovløber sad på træstubben og slubrede kaffe i sig, gik Ole Thygesen ud i toppen til Karl Nielsen. De snakkede en del sammen. Tobias sad og skumlede på stubben:

– Hva' for rævestreger lægger de monstro nu op? Det er et par store kæltringer begge to, og løgnhalse. Og de snyder staten, især Skovfanden. To kroner i drikkepenge, hva er det, når han forlanger en hel favn brænde i overmål? Og så er han begyndt at blie fin på det og siger De, Thyge Tjærekogers Ole.

Hele eftermiddagen blev Ole Thygesen og hjalp til med at slæbe kævlerne ud af krattet. Han råbte og piskede på hestene, når de gik i stå ved at kævlen rodede sig for dybt i mulden. Kunne *et* par ikke orke træstammen, blev det andet par spændt for med. Jernkæderne raslede, og dampstrålerne stod ud af dyrenes næsebor som fra tyrenes foran Sjællandsploven. Men ikke meget lignede Ole Thygesen den skønne plovkører-

ske, da hun pløjede Sjølund ud af Sveriges land. Bøgekrattet, der hele tiden var en hindring for transporten, kuskenes ukendskab til vanskelighederne, hestenes træthed, alt indvirkede på Ole Thygesen, så han skældte og bandede og råbte op som en gal.

De slæbte ud så længe til tusmørket læmpeligt sneg sig ind mellem stammerne. Først da gav han ordre til, at de kunne begynde at læsse. Ved den tid svang han sig på cyklen, trådte pedalerne så det knirkede i kæden. Som en skygge gled han ud i skovmørket.

Da Tobias og Karl Nielsen gik fra arbejde, hade kuskene kun læsset den ene vogn. I det lag tændte de flagermuslygten.

– Det blir sent, inden I får læsset og kommer hjem til savværket, sagde Karl Nielsen. Han stod og suttede på piben.

– Sådan er det jo altid. Ligge og rode i mørke og blie overgaved tilogmed. I går aftes var klokken ni, inden vi kom hjem. Det har osse sket den både har været elleve og tolv. Fik man det så endda godtgjort dagen efter. Næe, go'morgen, Ole Skovfanden! Op næste dag klokken halvfem og fodre og gøre staldtjeneste og så ha' kulerne for vognen klokken seks. Han har osse måttet lægge ti krus på månedslønnen. Ellers skulle Fanden være i hans brød og ikke jeg. Og tosset er han jo, når han får det sind på. Men han gi'r os noved for tanden, det skal ikke nægtes.

Da klokken var ni, bankede det på Tobias Skovløbers dør. Tobias var ved at gå i seng. Maren *var* gået. Ved bankningen vågnede hun op.

– Der er noven, der banker.

– Hva', på denne tid af natten!

I underbukser gik Tobias ud og lindede døren. En slukket lygte i dørsprækken.

– Kunne jeg ikke låne lidt petroleum på denne her, for den er brændt tom?

– Det var som syv satan. Er I ikke kommet længere endnu! sagde Tobias.

– Og jeg er bange for, vi ikke kommer videre i nat, hvis ikke du vil række os en hånd. Da vi endelig har fået læsset

skidtet på vognen og kører over stenkisten fra Hjortemosen, så skrider kisten. Bagvognen ned mellem stenene. Vupti! Der lå hele læsset, og der har vi ligget og maset siden. Et par af kævlerne rullede fanden i vold ned ad skråningen. Og så kan man jo ikke se ved sådan et skidt lygte. Men den er da bedre end ingen ting. Det fik vi at se, da der ingen petroleum var på den . . . Vil du gi' vos en hånd ved lettemaskinen? Jeg lover dig, at han skal komme til og betale for det.

– Hæja, man skulle jo i seng. Når en har stået og hugget under på en knortet bøg det meste af dagen, så er man kan hænds sig ikke oplagt til nattekommers. Kan du ikke nøjes med petroleumen? . . . Ja ja, så får jeg da gå med. Men knaveme min krop om jeg gør det for intet.

Lygten kastede et flakkende skin over den gyldne skovbund, beskinnede til slut mange hesteben og to menneskeben, vognhjul og egekævler i een forvirring.

En stille tung novemberaften med kold fugtighed i luften. De sidste blade fra toppene dalede langsomt ned i lygteskinnet. I tykt lag lå de over vejen og dæmpede mændenes træskotrin. På lang afstand hade kusken, der stod ved hestene, set det gule lygteskin, set det flimre i tågeluften, set de fire menneskeben komme nærmere. Jo, to par ben. Han var altså gået med, den gamle rumlepotte.

En time senere var læsset på vognen. Tobias gik foran med lygten. Det tunge læs skar dybt i skovvejen. Ved midnatstid nåede de hjem til savværket.

III.

Karl Nielsen gik ad sin egen sti. Han kendte hvert træ, hver busk, hver krumning. Også vidste han, hvor han skulle træde højt, der hvor rødderne lå tykke over jorden. Han vidste også, hvor han skulle føle sig for med træskoen for ikke at dumpe i Korsskærerenden. Et par træstammer hade han lagt over til gangbræt. Og videre snoede stien sig over Bjørnebakken med

de store bøge. Her var den vanskeligst at følge på denne tid af året. Bladene faldt på sti og skovbund uden forskel.

I fjorten vintre hade Karl Nielsen trådt denne sti, trådt den hul. Kom han blot ikke udenfor hulningen, var han på den rette vej. Uden sideslingren gik han sin støtte gang mod hjemmet. Madæsken og øldunken hade han i en snor over skuldren. De højklampede træsko vippede tungt fornøjet i higende hjemdrift. Og der stod skovstenten i et gab i det høje stengærde. Det var alligevel befriende at lægge skovmulmet bag sig. Tit hade han hørt, at den store skov hade taget sin mand i løvfaldstiden. Hvordan gik det ikke Per Egerup i sin tid. Han ville skyde genvej over koblet en efterårsaften. Også han kendte skoven som sin mors dragkisteskuffe. Om foråret fandt man ham en halv mil derfra i Maglemosens hængedynd. Og Karl Nielsen tænkte på sin far, der på een og samme plet hade gået rundt i fire timer uden at kloges på, hvor han var.

Men nu lå det åbne land foran ham. Lys ved lys tittede frem i mørket. Og gangstien lå fasttrådt ovenpå stengærdet, og stengærdet pegede mod et hus derude i mulmet, et stråtækket hus med lervægge og to stuer.

Træskoene vippede befriet for den tunge skovmuld, stødte af og til mod en sten, man drejede udenom ved dagslys. På afstand viste rønnebærtræet, hvor det stod. Det gik han altid udenom. Nu stod det ribbet for alle blade, kun de tunge bærklaser hang der endnu.

Han kantede sig ind ad døren. Madkassen stødte mod karmen. Franziska stod bøjet over komfuret. Hun hade en kasserolle med sennepssovs over ilden:

– Lange Hans var her med tosk, og så købte jeg een. Du plejer at holde så meget af den spise med sennepsdyppe, sagde Franziska, idet hun vendte sig fra komfuret og så et øjeblik vist på manden. – Du ser så spekkelativ ud, Karl. Er der hændt dig noved?

– Mig? Næe, ikke det, jeg ved. Man har sit hyr med at hitte stien i denne tid . . . Du kunne ikke ha' noved bedre end tosk.

Karl hængte madæske og øldunk på knagen til spisekammeret. Et par af børnene åbnede døren fra stuen:

– Vi skal ha' tosk og sødsuppe, far . . . Lillebror har tisset i bukserne, og han blir ved at vræle.

– Gå nu ind med jer, Martha, du kan godt gi' ham ren ble på. Når du vugger ham, falder han nok i søvn . . . Næe, hva' jeg ville sige. Rasmus Larsen har været her.

– Har Rasmus!

– Jae, det er en farlig redelighed. Boet skal opgøres efter Sidse Per Ols, og så vil arvingerne sælge huset her.

– Vi er altså sagt op?

– Ja, men ikke før til april. Til den tid får vi jo nok tag over hovedet. Og så går det jo osse mod sommeren, Karl. Du skal ikke tabe hovedet for det. Jeg har s'mænd grædt hele eftermiddagen. Det er jo bleven ligesom vort eget. Tænk, i fjorten år har vi stridt her. Har grædt og grinet, som det kunne falde. Franziskas øjne blev atter våde. Atter svømmede hun hen i blandede stemninger om bryllup og barselfærd, barnedåbsgilder og fødselsdagsfester, glemte torsk og sennepssovs. Lagde en rund arm om Karls nakke. – Ikke, Karl, vi har haft det godt på dette sted! Her var det, du blev syg og døden nær. Men osse her var det, Vorherre lod dig blive rask igen.

– Ja, sagde Karl. Han stod stiv og uberørt af Franziskas varme tilnærmelse. Ikke lå det for hans natur at lade følelserne rende af med sig. Men han gjorde mere end han plejede. Han lagde en hård næve på Franziskas ryg, spillede med fingrene på den bløde kødpude, mærkede hendes trinde, varme krop mod sin hånd og sagde velovervejet:

– Det går nok, Franziska.

– Ja, det går nok, Karl, når bare du må beholde din helse . . . Men ved den levende Gud, nu koger sennep'en over! Og jeg, som har haft såden et mas med at få den malet. Jeg kan så dårlig med at få loddet til at gå rundt i fadet. Jeg lærer det ved Gud i himlens rige heller aldrig. Men noved blev der da til rest, og så kommer jeg en god klat margarine i . . . . Nu må I godt komme ud, tøser. Sover Johannes? Og herregud,

det lille skidt, fik han tørt på inden han faldt hen. Sennepsdyppe er jo ikke noved for ham alligevel.

Som ugleunger på en gren sad Martha og Kristine, Vilhelm, Harald og Beate på bænken under vinduerne. Franziska sad med den toårige Bernhardt på skødet. Hun madede ham med en ske:

– Farlig slughals, den dreng. En får snart ingen ting selv. Tror du ikke, han osse vil ha bryst, når jeg gir Lillebror. Papa! siger han. Næe, dengsemanden skal ikke ha' pa. Stor dreng. Hvor stor er du, Bernhardt? Ser du ikke, Karl, hvor stor han er! Herregud, de er så søde i den alder. Og når de så blir voksne og kommer ud og tjene, vil de kanske ikke kendes ved deres fattige mor. Med blanke, fjærne øjne så Franziska over på grenen med fugleungerne. – Vil I nu forliges om toskerumpen, Martha og Kristine. I skal dele lige over. Du kunne osse rette lidt på dem, Karl. Du passer bare dit toskehoved.

– Jeg passer min næringsvej.

– Du kunne vist ønske, du sad i en tosketønde med sennep. Jeg sagde osse til Lange Hans: Hvis tosken ikke er god, gir jeg ikke et øre for den.

– Betalte du den da ikke?

– Gud nej! Jeg hade jo ikke en øre. Bageren fik de sidste i går. Men på lørdag får du jo penge fra skoven, så det går nok.

– Ole Thygesen var inde hos vos i dag.

– Nå, *han*. Hva' ville han så? Næe, nu får du ikke mere mama. Nu skal Bernhardt hen i vissen . . . Hva' ville så Ole Thygesen?

– Han ville anta mig som fast mand på savværket . . . . som filemester.

– *Ville* han! *Var* det ikke det, jeg tænkte straks, du kom ind ad døren. Jeg kunne se på dine øjne, Karl, at du spekkelerede på noved. Hvorfor siger du ikke sådan noved med det samme?

– Jeg har jo ikke kunnet komme til, lød det langsomt fra bordenden.

– Å, det kunne du vel nok . . . . Se, nu sover han, det lille

kravl. Det tilbud syntes jeg rigtignok, du skulle ta' imod. Fast ugeløn og altid i tørvejr. Og det er jo heller ikke noved arbejde at stå og file save. Du tjener ikke atten kroner i skoven om ugen, og der er altid een sinkedag på grund af vejret.

– Ole Thygesen er ikke let at ha' som arbejdsgiver. Karl Nielsen gik om bag kakkelovnen og stoppede piben.

– Så slap du osse af med Tobias som arbejdskammerat, sagde Franziska, mens hun dækkede Bernhardt til i vuggen ved siden af Lillebror.

– Sæt man ikke kan nære sig at være på savværket, så blir det ikke let at komme tilbage til skoven igen. Karl bakkede voldsomt på piben.

– Hva' siger Tobias Skovløber til det? Du har herren hjælpe mig tjent mange penge til ham. Det eneste, I har delt lige, er fortjenesten. Det gamle nussehoved. Og så tit som han er fuld.

– Han véd ingen ting. Ole Thygesen sagde det, mens Tobias sad og slubrede kaffe i sig.

– Med brændevin i!

– Det ved jeg ikke.

– Joe, brændevin, det er hans fløde, plejer han at sige.

– Men jeg kunne tænke over det, var Ole Thygesens sidste ord.

– Og filemester . . . filemester! Jeg kan ikke la' være og grine, når jeg tænker på, at du kan blive filemester hos Skovfanden. Er det fordi, du filer save i skoven?

– Det er derfor, ja. Han har set, jeg kan ordne en sav, så den går godt og lige igennem selv de største træer, som det vi stod ved i dag.

– Så blir jeg fru filemester. Hva' gir du, Karl! Hun snappede mandens gamle hat, satte den skævt på hovedet, vrikkede med det fyldige agterparti, løftede koket op i skørtet, rejste hovedet og gik stuen rundt et par gange. De to ældste pigebørn slog en skoggerlatter op. Karl fik kun presset nogle trækninger frem ved mundvigen.

– Lad det så være godt . . . . for børnenes skyld, føjede han dæmpet til.

– Din gamle eddikebrygger. Jeg har været så langt nede

hele dagen over det med huset. Bare vi hade penge til at købe det. Femten hundrede kroner forlanger de for det, med tusind i udbetaling. Det er da ikke så mange penge, vel Karl?

- Når vi ikke engang kan betale en tosk?

- Ha ha ha! Næe, det er sandt.

Karl Nielsen kunne ikke falde i søvn. Det tilbud fra Ole Thygesen kom stadig igen. Franziska vendte sig immer i sengen, så brundbrædderne knagede. Ind imellem måtte hun op for at stikke Lillebror flasken.

– Kan du ikke falde i søvn, Karl?

– Næe. Du har det vist lige sådan, så urolig du er.

– Ved du, hva' jeg tænker på? Kanske Ole Thygesen ville købe huset, hvis du gik i arbejde hos ham.

– Det har jeg tænkt på . . . . men så blev man endnu mere bundet til ham . . . . I skoven ligger alligevel den frie mands arbejde.

– Ih! Sikke du kan snakke Karl. Det er lige som i Socialen. Men hva hjælper det, når vi ikke kan leve af det? Og jeg tror ved Gud i den syvende himmel, at jeg er med den ottende.

Det svarede Karl ikke på. Franziska sagde tit så meget, som ikke passede. Men den udtalelse skulle ikke hjælpe søvnen på gled. Den ottende! Og endnu var de forholdsvis unge folk.

I klokke; strikket underliv og bare fødder i slæber lå Franziska og blæste gennem kakkelovnsdørens trækhul. Døren til sovekammeret stod åben. Karl lå derinde i mørket og gloede på hende. Hun sparede sig såmænd ikke for at gøre det godt for ham og hele reden. Lå der og pustede, for at få kedlen til at koge, at kaffen kunne stå på bordet, når han kom op. Kedeligt så uformelig hun blev, flød snart over alle bredder, især som hun lå der på alle fire. Brysterne hang som på en . . . . Nej, han ville ikke føre tanken helt ud. Hun var jo hans egen Franziska, der holdt sammen på hjemmet og tog sin del af kampen op for at få de små indtægter til at slå til. Og passede det, hun sagde i nat, bar hun ikke alene skylden.

Han klædte sig på, skyllede ansigtet i et fad vand og slugte den koghede kaffe. Madæsken stod pakket på bordet, og øldunken var fyldt.

– Jeg kommer til at ha' lygten med herefter, sagde han midt i kaffen.

Et øjeblik efter stod også den på bordet. I et skævt skuldertræk akslede han madæske og dunk, tændte lygten og stod rejsefærdig midt på gulvet. Franziska vendte sit ansigt mod ham. Med begge hænder tog hun om hans overarm. Håret stod i purr og dækkede hendes pande. Med dueblide øjne så hun på ham, og med dæmpet stemme sagde hun:

– Karl, det jeg sagde i nat, tror jeg ikke passer. Var det ikke en fri arbejder i skoven, du helst ønskede at være?

– Joe. Men nu får vi se, hvordan det gefaller sig.

Så gik han . . . .

Lygten stod på stubben og lyste i den mørke morgen.

Save, save brænde, vi er raske svende. Du til dig og jeg til mig, sådan skal det være. Kun eet snit hade de fået afsavet dagen i forvejen. Næste snit gik gennem den store hulning. Saven sank godt, for træet var også frønnet der. Pludselig brasede og klirrede det inde i hulningen. Fukssvansen stod stille. Mændene gjorde store øjne.

– Det klirrer, som det var skillinger. Du skal knavme min krop se, det er en pengekasse, vi har savet midt over, sagde Tobias Skovløber, og hurtig jog han en hånd ned i hullet, borede armen i til skulderen. – Av for satan! Det bider der inde, hva' det så er. Han trak armen ud. I hånden hade han et grønt glasskår. Blodet dryppede fra fingrene.

Karl Nielsen så nærmere på glasskåret og opdagede, at der sad krudt på det.

– Det ser ud til at være en flaske med krudt i. Skammelig så saven er bleven ødelagt.

– Hva' mener du så om denne her? Knavme skåret hånden, så jeg kommer til at gå hjem og la' kællingen vaske den i borvand og binde en klud om.

Karl stod ved en brændestabel og filede og filede på fukssvansen. Den var næsten ikke til at få skik på, så medtaget var den af mødet med krudtflasken. Men hvor pokker blev Tobias af! Saven var nu i orden, og ingen ting var der videre at lave for een mand. Karl gik ud i toppen og huggede resten

færdig. Henad Middag dukkede Tobias frem i tætskoven. Huen sad bag i nakken, og hænderne holdt han på ryggen under jakken. Han sang og krydsede sig hen mod skovningspladsen:

– Frrrostvejr mussefine! Gomåren Karl . . . . Nielsen. Tror du, jeg er invalid, for det jeg har hat hånden i Jens Omgangs pengekasse. Hæ hæ hæ! Saten til Jens Omgang. Han hade sine krudtbeholdninger og skydere rundt omkring i skoven, i de hule træer . . . . Kender du grønne kilde? Der løber vandet i et af hans bøsseløb, hittet osse i et hult træ. Til helved med Jens Omgang. Han er død for halvt hundrede år siden. Men han lever i de hule træer og hyler om natten som en avekat . . . . Du kan ellers lige forlade dig på, at den langhårede der hjemme satte gumpen højt, så højt, at en kat kunne gå under den med oprejst rumpe, da jeg fortalte, at vi hade hittet en pengekasse i bøjen. – Hvor har du så fået den skårne hånd fra? spurgte hun. – Frrrostvejr mussefine! Skillingerne var af glas, og de skar. Så blev hun gal, den langhårede, og så blev jeg osse gal, og så smak hun mig en øretæve, og så gik jeg til købmanden og købte brændevin for en daler, jeg hade i lommen . . . . Du har en skikkelig kone, Karl, og hun er frugtbar og mangfoldig i tredje og fjerde led, som han skriver profeten Holger Danske . . . . Jeg er fuld, Karl, smadderfuld ad helved til . . . . Tror du ikke, jeg sad ude på skovgærdet og klinkede med afdelingspælen så længe, at jeg trimlede nør ad gærdet. Mæen, den er ikke helt tom endnu, flasken. Den står på kvart.

Lærken synger, lærken synger
i den grønne lund.

– Du må vist hellere gå hjem, Tobias, og lægge dig.

– Tror du, jeg er dårlig, for det jeg har skåret hånden på Jens Omgangs sølvtøj? Hæ hæ! Næe, så kender du ikke kongelig skovløber Tobias Frandsen og mig fra den rigtige side . . . . Frrrostvejr, mussefine.

Tobias satte sig på stubben. Faldt lidt efter i søvn med hovedet mellem knæene . . . .

Søndag formiddag gik Karl Nielsen nybarberet og med blanke støvler op på savværket. Nær var Franziska aldrig bleven færdig med at behandle ham med børsten, kikke ham i ørene og glatte hans hår. Med hænderne i de svulmende hoftepuder stod hun og de tre ældste på rad og så ham drage afsted, lidt stiv i gangarten efter fjorten års hårdt arbejde.

– Rigtig pæn mand. Synes I ikke, tøser, at jer far er pæn, når han har hæget sig? Ole Thygesen blir ikke narret med ham som filemester.

Mange og lange overvejelser var gået forud. Det, der vejede tungest, var makkerskabet med Tobias Skovløber. Aldrig hade Tobias været så hård ved flasken som dette efterår. En anden ting vejede også til, og det var, at Karl om sommeren arbejdede på teglværket og der sled hænderne så tyndhudede, at de revnede og sad i blodigt kød, når frosten isnede luften. Og hvem vidste, hvordan den nye skovfoged, der kom til december, ville være at arbejde for?

Så var der jo også det med huset, om Ole ville købe det. Der holdt det nok hårdest. Hvor skulle de få lejlighed fra foråret i nogenlunde nærhed af arbejdspladsen? De hade allerede forgæves forhørt sig på et sted.

Efterhånden som Karl Nielsen nærmede sig savværket, gik det mere og mere op for ham, at det var det eneste rigtige, at ta fat hos Ole Thygesen. Alle fordelene lå alligevel der. Og han var jo osse meget skikkelig og ligefrem og rundet af fattigfolk. Når han nu bare stod ved sit ord?

Lidt beklemt bankede Karl Nielsen på kontordøren. Ingen svarede. Han bankede igen. Intet svar. Stod nogen tid med næsen mod »Kontor«. Det var jo søndag. Så gik han ud på pladsen mellem skure og granduftende planker. Men aldrig et menneske. Da hørte han lyden af brædder, der klappede sammen. Gik efter lyden, og der stod Ole Thygesen og stablede brædder, rød i hovedet og med begede hænder fra gransaften:

– Søger De arbejde? spurgte han på lang afstand.

– Jae, jeg ved ikke, om Ole Thygesen husker . . . . for nogle dage siden i skoven . . . . sagde, at jeg kunne . . . .

– Næe, det husker jeg ikke . . . . De er for resten den fjerde

i dag. Vil De ha arbejde? For jeg har ikke tid til lang snak. Hele denne stabel har jeg måttet sætte om, fordi folkene er nogle slubberter, når de har akkord. Kan De passe en sav?

– Det var som filer, De tilbød at . . . .

– Filer! Har De filet andet end på konen derhjemme?

– Ja, i skoven i fjorten år.

– I skoven. Ha! I skoven! Hva er det mod disse save. En rundsav, min goe mand, skal files så fint, at den ikke slingrer et hårsbred. Og hva siger De om en båndsav på femten alens længde?

– Man kan vel lære det?

– Hvis De har håndlav. Vent et øjeblik til jeg har sat denne stabel, så kan vi gå ind på kontoret. Du kan for resten lange en hånd med her, så blir jeg før færdig. Det er jo søndag, men for mig er der ingen forskel på hellig og søgn. Altid skal man være på tærne, når denne store geskæft skal passes.

Karl Nielsen smed jakken, passede på, han ikke begede sin renvaskede, blåstribede skjorte til. Hænderne fik det være med. Der var vel vand i nærheden.

Da de var færdige med stablen og gik mod kontoret, kom de forbi en bunke savskårne lægter.

– Vi kunne lige smide det skidt sammen. Det varer kun et øjeblik, og så hjælper du mig til, at jeg osse kan holde søndag for en gangs skyld.

I kedelhuset vaskede de hænder i lunket vand.

– Se, den fyr der trækker lige så meget som hundrede heste, sagde Ole Thygesen, mens han strøg hænderne tørre på bukserne . . . .

Karl Nielsen ilkede sig ned i en kontorstol. Thygesen satte sig lige over for på den anden side af arbejdsbordet, rakte Karl cigarkassen.

– Du har ærlig fortjent en cigar. For det skyld osse en cognak. Hvor er den nu? Jo, her er den. Se her, tre stjerner, hva! Han skænkede to glas.

– Går det an . . . . om formiddagen, sagde Karl lidt overvældet, også lidt stolt. Han sad jo til bords med selveste Ole Thygesen.

Thygesen sagde med pathos:

– Jeg går ud fra, at en ærlig arbejder er sin løn værd . . . . og lidt til. Det er min største glæde, når jeg ser, at folkene trives vel, og hjemmene blomstrer op . . . . En til det andet ben med, ellers halter du?

Karl Nielsen lagde hånden over glasset:

– Næe, tak, hr. Thygesen, jeg drikker så sjældent sprut.

– Det kan jeg lide dig for. Sådan et svin som Tobias Skovløber. Går han ikke der og er fuld næsten hver dag. Du er ikke tjent med ham som makker!

– Næe, det er osse derfor, jeg har tænkt at søge væk fra skoven. Karl vred sig på stolen.

– Jae, se min gode mand, jeg kan måske nok lære dig at file mine save. Men det koster tid og arbejde. Og hvis du så render din vej om en måned eller to?

– Næe, det gør du ikke. Den kender jeg nok. Vil du ha pladsen her som filemester, må du skrive under på, at du er bundet for et år, med opsigelse fra min side med en uges varsel.

Karls krogede fingre gik gennem det tynde hår. Et røgpust, der nåede loftet.

– Et år!

– Et år, ja, og med en garanteret ugeløn på atten kroner. Det er en del mere, end du tjener i skoven og på teglværket. Og så er det jo ikke noget arbejde.

– Næe, næe . . . . det er det jo ikke. Karl kørte rundt på stolen, tyggede cigarstumpen flad, tændte den og filtrede fingrene sammen. – Der er, der er jo det med huset . . . . Det skal sælges, og hvor får man et sted og bo i nærheden til foråret?

– Den tid, den sorg.

– Du kunne ikke tænke dig og købe det? . . . . Så kunne vi bie boende. Karl mærkede, han blev hed i hovedet. Det blev Skovfanden også.

– Købe hus! Hva fanden skulle jeg det for? Tror du, jeg er skidtfuld af penge. Jeg er en fattig mand.

– Huset kan godt forrente sig til prisen. Og . . . . og lejen er du sikker på. Du kan holde den tilbage fra ugelønnen.

– Det kan man, sagde Thygesen mere rolig. Han hade hevet et ark papir frem og sad med spidse knoer og krattede med en pen henover papiret. – Her er kontrakten. Der kan du sætte dit navn.

Papiret rystede i Karls hænder. Flere gange læste han det igennem. Så satte han sit navn under med lange sving.

– Jeg vil godt gi ti kroner mere i årlig leje, hvis du bare vil købe det, sagde Karl, idet han kantede sig ud fra bordet.

– Hør, sig mig engang min goe mand, hvor har vi egentlig drukket dus?

– Jeg formente ved det, ved det, at . . . . Thygesen sagde du til mig, så . . . .

– Så var vi straks dus. Jeg sagde du ved en fejltagelse . . . . Men De kan for i helved vel begribe, at jeg ikke kan købe huset, uden jeg har set det. Men jeg skal kikke på det, når min vej falder forbi. På lørdag morgen klokken seks stiller De altså her på savværket.

– Det skal jeg, hr. Thygesen, svarede Karl og gled lempelig, på een gang tynget og lettet ud ad døren.

IV.

Den ny skovfoged i Paradishuset var en mand med skæg i hele ansigtet og til midt på brystet. Han var kommet fra en jysk hedeskov og slog sig nu ned i sine længslers mål: Storskoven, der spændte mil på kryds og tværs, der lå mellem sund og fjord, der hade udsigt til det blå hav. Storskoven, der for skovfogeden i det ensomme hededistrikt var blevet til det eventyrrige, som mildnede hussorgerne og lindede de trange kår i sin romantiske skygge.

Nu stod han her altså og med kaldsbrevet i skrivebordsskuffen. Nu hvilede hans længsel i forårets komme. Den sure vinterdag i december med støvregn fra dryppende, bladløse træer og våd tåge, der spærrede udsigten, var ikke stort skønnere end det sted, han kom fra. Og så flytteroderiet og ukendskabet til skov og driftsmetoder, til overordnede og underord-

nede, til afdelingslinier og beholdninger. Men når Paradisheg-net knoppedes og vinteren lå bagved, da kendte han sin skov og sine folk . . . . Og han gik under det lysegrønne bladhvælv på ensomme stier med måleklupen under armen og »Strix« i hælene.

– Syv tallerkener og min dejlige krystalskål er smadret under flytningen. Fru Villumsen stak hovedet ind i dagligstuen. – Det er dog osse for galt, føjede hun til med hele kroppen i stuen.

Skovfogeden stod på en stol og passede et billede til på væggen.

– Se her, Mathilde, tror du ikke, det tar sig ud sådan?

- Å, jeg ved ikke. Ingen ting ligner noget i disse stuer. Når jeg tænker på min dagligstue i »Hjortehuset« kunne jeg græde mine øjne til blods.

– Til blods! Det var ikke så lidt . . . . Sådan kan det godt hænge. Ikke?

– Vil du se, glasset er revnet!

– Jae, noget går der altid i skuddermudder på så lang en rejse.

– Noget! Du mener vel snarere alt. Benet er osse brækket på rokkestolen.

– Det ved jeg.

– Ved du osse, at den store lampekuppel ligger i skår? Kanske ved du osse, at »Verdens undergang« er bleven henne under rejsen, og jeg var midt i den.

– Du er her da, hører jeg . . . . Bagateller!

– Det siger du ikke, når du skal betale nyt og punge ud til reparationer.

– Du skulle være glad, Mathilde, at vi endelig kom fra »Hjortehuset« og kom til dette sted, det dejligste i hele Danmark.

– Med den grimme firkantede kakkelovn . . . . og så den forniklede i »Hjortehuset«. Fru Mathilde svømmede hen i en halvt drømmende erindringstilstand.

– Gå hellere ud til ungerne og hold styr på dem, så vågner du kanske. De er ved at vælte køkkenet . . . .

Gud skal vide, han var ikke kommet sovende til denne forflyttelse. Kostbar rejse til hovedstaden for at snakke med minister og departementschef, og ikke mindst skovbrugsdirektøren. Denne hovne fyr, der i første omgang nægtede ham audiens. – Kammerherren har ikke tid, lød budets melding. – Kan jeg mon komme i morgen? Det gamle bud rystede på hovedet. Det kunne han ikke udtale sig om. Villumsen følte det, som om han var bleven smidt ned ad trapperne, følte sin egen stilling derude på heden så usigelig ringe og afhængig af ham den lange gråskæg deroppe. Derfra gik turen til departementschefen. En lille sirlig person, hvis første opgave det var, syntes det, at være korrekt i påklædningen. Men også i embedsførelsen var der en vis stilighed. Med hvide, beringede fingre strøg han asken af cigaren og gik ansøgningerne igennem, rystede lidt på hovedet, så lorgnetten dirrede, kantede bunken sammen: – Der er ikke meget håb. Der er een ansøger, som er et år ældre i anciennitet. – Jeg har ti børn, og der er trekvart mil til nærmeste skole. – Det kan der intet hensyn tages til. Heroppe går vi den lige vej.

Skovfoged Villumsen skubbede sofaen op i krogen, var i tvivl om han skulle sætte den op ad væggen eller stille den på skrå i vinklen. – Mathilde! Mathilde! kom et øjeblik! Nå, hun hørte det ikke for skrålet derude. Kan osse være ligemeget .... Og så den nat på Missionshotellet! Storbyens sugende larm. Rådhusklokkerne og sporvognenes klemten. Han hørte rådhusuret slog tre. Og næste dag til ministeren. Det var noget helt andet. Det var den folkevalgte leder med det brede håndtryk og stolen fremme til velmødt. Her kunne han få lov at tale ud. Han snakkede om sine trange kår på den magre hedejord og de mange børn. Berørte også sin første kones død og de udgifter, hendes sygdom og begravelse hade ført med sig. Ministeren dvælede især ved de mange børn og den lange skolegang. Det med ancienniteten var jo en hindring. – Men vi får se, vi får se, hade ministeren sagt. – Den mand, der står Dem i vejen, har kun et barn og sidder økonomisk godt i det. Har De talt med direktøren? - Han hade ikke tid, sagde budet. - Så prøv igen i dag. Jeg vil gærne ha direktøren med mig, når jeg be-

sætter tjenester. Villumsen formelig sprang ned ad de brede trapper.

Et skrækkeligt rabalder fra køkkenet.

– Aksel! Du kommer til at komme herud og gi Peter en endefuld. Han har væltet vandspanden, skreg Mathilde.

Skovfogeden lod, som om han intet hørte. Han kørte et bord hen foran sofaen . . . .

Det gamle bud gik atter frem og tilbage i gangen, ligesom dagen i forvejen. – Kan jeg mon få direktøren i tale i dag? – Kammerherren har meget travlt. Jeg skal høre ad. Hvem må jeg melde? Den gamle blev meget betænkelig, da han erindrede sig navnet. Men alligevel jokkede han afsted, pikkede prøvende på døren. Kom lidt efter tilbage. – De er tilstedt audiens, men kun fem minutter. – Er direktøren ene på kontoret? – Ja . . . . De må huske at sige: Kammerherren! – Ih, bevares vel, ja.

Skovdirektøren sad med næsen i en stor protokol. Med trynen i bogen mumlede han noget i lighed med et goddag, regnede sammen og skrev. Endelig løftede han hovedet. – Og De har på hjerte?

Villumsen mærkede, hvor usikker han følte sig overfor denne mand, den største i Danmarks statsskove . . . . omtrent. Her syntes skovfogeden, at hans egen stilling var ringere end en skovløbers, den ringeste i den kongelige forstetat. En forbandet klump satte sig i halsen, og stemmebåndet vibrerede, da han sagde, at han søgte tjenesten i Paradishegnet under Ravneholm distrikt. Direktøren rystede på hovedet. Rystede endnu mere og trak endog på smilebåndet, da Villumsen berettede om sine store genvordigheder og de ti børn.

– Hvordan kan De ha ti børn? De har jo kun været ansat i otte år. Det sagde den mægtige mand, mens han trykkede fyldepennen mod neglen og så uinteresseret frem for sig. – I fem år forinden var jeg gift og arbejdede som aspirant . . . . og gjorde gæld. – En håndbevægelse i luften. Privat sag.

Fru Mathilde stak hovedet ind ad døren:

– Der står en mand på trappen. Han vil snakke med skovfogeden, siger han.

- En mand! Er det skovrideren?

– Næe, *det* kan det aldrig være. Han ligner snarere en stodder, der søger arbejde. Han har et ansigt som et rødkålshoved, og støvlerne er fulde af pladder, som om han kom fra grøfterensning.

I entréen stak Villumsen i uniformsjakken for at gøre et mere embedsmandsmæssigt indtryk, i alt fald til at begynde med.

Manden på trappen langede straks en bred næve ud:

– Nå, det er den nye skovfoged, kom lige her forbi og ville så hilse på Dem med det samme.

– Ja . . . . ja?

– Jeg er savværksejer Ole Thygesen. Køber for over hundrede tusind om året alene fra dette distrikt.

– Goddag, hr. Thygesen. Glæder mig at hilse på Dem. Jeg har allerede hørt Dem omtalt. Kom med indenfor.

– Nå, det har De. Jae, jeg hører jo lidt med til forstvæsenet. Det vil sige, det er mig, der må punge ud, og det er jer andre, som render med profit'en, altså staten.

Ole Thygesen hængte møssen på knagen og stampede ind i dagligstuen.

– Vi ligger jo midt i flytningen. Men der er da en siddeplads på sofaen, sagde skovfogeden.

I samme øjeblik, Thygesen trådte ind i stuen, hade han et vægtigt skøn over skovfogedens økonomiske stilling . . . . Hele det møblement var ikke hundrede kroner værd, stopningen tittede frem alle vegne fra stole og sofa. Og bænken der henne under vinduet var af samme slags, som han mindedes fra sit barndomshjem. Dygtig slidt og mærkeskåret af børn, kunne man se. Nå, her var vist osse en god redefuld efter spektaklet at dømme.

– Det er et dejligt kald, De er kommet til her, skovfoged Villumsen, et helt paradis. Ved De, at det hedder Paradishuset? Ja, det ved De naturligvis. Og en udmærket lod, takst fireogtyve. Svær jord at drive, men skæpper godt. De har gode heste?

– Jeg har slet ingen. Villumsen trak sig i skægget. – Næe,

for jeg solgte de jeg hade derovre. Dels var de for små for denne ejendom, og dels kostede de for meget i fragt.

– Så køber De et par store herovre?

– Ja, når jeg har set mig lidt omkring, hvor der går et par, som passer mig. Jeg forhaster mig ikke nu mod vintren. Villumsen smak sig ned på bænken og bredte sig på en måde, der skulle sige, at tegnebogen var der ikke noget i vejen med.

– Det ser ikke ud til, at her er efterårspløjet?

– Næe, det er noget godt svineri. Man går derovre og tror, at det hele er i orden, og så ligger markerne i stub. Men det går nok med det. To hænder i skægget.

– I morgen sender jeg en mand med et par heste herned for at pløje. Ole Thygesen smuttede et par øjne mod skovfogeden.

– Det kan jeg ikke ta imod, hr. Thygesen.

– Det generer ikke mig. Et par heste mer eller mindre for en dag . . . . Og en mand i nød.

– I nød er jeg ikke . . . Tværtimod.

– Næe, naturligvis, mæen alligevel.

Dermed flintrede Ole Thygesen afsted i skoven.

Tidlig næste morgen skramlede en vogn ind i skovfogedgården. Villumsen åbnede sovekammervinduet og spurgte, hvem det var. Joe, det var da Thygesens kusk, der kom for at pløje.

– Ih, dog Aksel! *Det* er vel nok pænt. Hvem skulle tro det om den mand, da han stod ude på trappen i går. Mathilde var bleven helt vågen.

Rød i hovedet skyndte skovfogeden sig i klunset.

– Synes du ikke osse det, Aksel?

– Joe, jo vist så . . . . De forbandede seler. Nu har de snoet sig igen. Du skulle se og få syet de knapper i. Han smak døren i efter sig.

Stubmarken vendte sig i lange, glinsende strimler. Om aftenen gav skovfogeden kusken en krone i drikkepenge og bad hilse Ole Thygesen.

Fra gavlen næste morgen hørte skovfogeden ude fra marken hesteprust og ind imellem menneskesmask. Han gik efter lyden og så et tågespand skride hen over stubbene.

– Nå, De kom osse i dag, sagde Villumsen lidt hårdt.

– Han mente, det var bedre at gøre skiftet færdigt, svarede kusken. Det lød næsten undskyldende.

– De skal ikke komme mere. Om et par dage får jeg selv hestekraft.

Fru Mathilde kunne ikke glemme den rare savværksejer fra Skovrød. Sit hjertes taknemmelighed udøste hun på kusken ved måltiderne i køkkenet. Aksel var da osse en sær tværdriver. Ikke så meget som et anerkendende ord lod han falde på Thygesen, hvor meget hun så pirkede ved hans følelsesliv. Bare dette evindelige: Der var jo ingen, der hade bud efter ham, og: Man skal ikke gøre sig afhængige af folk. Var Aksel blevet vigtig, fordi han var kommet til en første klasses skovfogedtjeneste og i Paradishegnet?

Otte dage efter slog Villumsen i bordet for Mathilde. Ikke ville han høre mere på hendes vrøvl om hans egen utaknemmelighed og Ole Thygesens store hjerte. – – Fanden henteme! Jeg er fattig, men jeg vil være en fri mand og ikke være bunden på hænder og fødder af denne . . . . denne . . . .

– Pas nu på din mund, Aksel!

– Denne rævetrækker. Ja, der har du ham.

– Ih du milde himmel! At du kan sige det! En mand, som kun har gjort dig godt.

– De er somme tider de værste. Hvad siger ikke Erik Bøgh: Vorherre bevare mig for mine venner, mine fjender skal jeg nok selv bevare mig for.

Villumsen lukkede sig inde i sit lille hummer af et kontor. Sad derinde og makkede med fjortendags regnskabet. Det skulle skrives på en lidt anden måde, end han var vant til. Derfor tog det længere tid. Ej heller vidste han, hvordan skovrideren stillede sig i den henseende. Det skulle laves så godt og tydeligt, han på nogen måde kunne.

Alligevel gik han noget beklemt med papirerne rullet sammen ad Ravneholm Skovridergård til.

Skovrider Berthelsen sad indhyllet i piberøg ved et stort bord.

- Go'dag, Villumsen, og sæt Dem ned. Har De noget tobak i piben?

– Jeg har ingen med, hr. skovrider.

– Ha ha ha! Nå, De har ingen med. Ja så kan De heller ikke ryge. Undtagen, hvis jeg lavede Dem en cigar. Det var engang, at gamle skovfoged Fallesen kom her op. Så skød jeg tobakskassen hen til ham. Han begyndte at rave omkring i alle lommerne, tilsidst osse i bukselommerne og i vestelommen. – Hvor fanden er pibesnasken bleven af, sagde han. Ha ha ha! – Jeg tror fanden pineme, jeg har tabt den, for jeg hade den med hjemme fra. – Var den så lille, at du kunne ha den i vestelommen? spurgte jeg. – Det var porcelænspiben, den jeg plejede og ha med. Men hvor fanden skal man lede, når en ikke har flere store lommer. Ha ha ha! Han sad og var helt fortabt over, at han ikke kunne bakke. Så rullede jeg en cigar til ham af avispapir, kom godt med tobak indeni. Den lignede et langt kræmmerhus. Ha ha ha! Han fik ild i den, og det gik helt godt. Vi gennemgik regnskaberne, og han suttede væk, spyttede, når han fik for meget tobak i munden. Men ligesom han sidder ,så fænger papiret, og der går ild i skægget på ham. Ha ha ha hi hi ha ha! Skovrideren lagde sig tilbage i stolen, slog sig på lårene og grinede, så den lidt formelle Villumsen måtte stikke i med.

Skovrideren fortsatte:

– I et rejespring er han midt ude på gulvet. – Så hjælp mig for i helved. Jeg har ikke brandforsikret, skreg han. Ha ha ha!

Midt i grinet kom de andre tre skovfogeder på række ind i kontoret. Villumsen hilste genkendende på de to, den tredje kendte han ikke.

Da regnskaberne var gennemsete, åbnede fruen døren til spisestuen og indbød på kaffe . . . . også til stor forundring for Villumsen.

– Mutter, det er den ny skovfoged. Han er jyde. Jyder og gråspurve findes alle vegne ved du nok. Ja, velkommen i vort hjem, Villumsen. Og Deres kone og børn . . . De har jo en del . . . . er osse velkommen på Ravneholm. De kom alligevel i Paradiset. Ha ha! Om osse direktøren satte sig imod med hænder og ben. De fik ministeren på Deres side for de mange

børns skyld. Det er sgu osse en dejlig tjeneste, De der har fået efter de . . . . hvor mange år var det, De sad på heden?

– Otte år, hr. skovrider. Villumsen følte, at svaret var både koldt og tørt i forhold til den gamle skovriders hjertelighed.

– Ha ha! Jeg kommer til at tænke på gamle skovfoged Hahn. Se, det var Deres formands formand. Hans stående vittighed var altid den, at han hade siddet på heden i femten år, og nu sad han med udsigt til Kullen i Sverrig. Ha ha! Jae, gamle Hahn døjede en del, inden han slap her fra. Men sit gode humør beholdt han. Jeg var oppe og se til ham på slutningen, og da var det sgu skidt. – Nu har jeg siddet på heden i femten år og set på Kullen i tredve. Så ender jeg vel i det tempererede bælte, for i Paradiset kommer jeg ikke, da jeg allerede er der. Ha ha!

Men det værste var, da doktoren kom for at gi ham morfinindsprøjtning. Den gang boede der i Vangehusene en kone, de kaldte for Koen. – Nu er Ko-Trine død, sagde doktoren. – Nåe, er hun det. Men ved doktoren, hvordan hun skal begraves? Næe, det vidste han ikke. – Hun skal begraves i huden. Ha ha ha! En time efter døde han . . . .

Hør, mens jeg husker det. Hvordan har De det med grantræ på de forskellige skovparter? Ole Thygesen var her forleden dag og ville med vold og magt købe tyve tusind rummeter træuldstræ. Ha! det var en ordentlig mundfuld. – Det er omtrent, hvad vi har af gran på hele distriktet, sagde jeg. Men jeg skal snakke med skovfogederne om det. Kender De Thygesen, Villumsen?

– Ikke videre. Han har været hos mig en gang.

– Nå, han har været der. Ja, han er om sig. Han er en udmærket flink mand og en stor kunde for skoven, så ham må De ta vel imod for forretningens skyld. Ha!

– En af hans kuske har pløjet for mig i to dage. Han nærmest påtvang mig den hjælpsomhed, føjede Villumsen genert til.

– Ha ha! Det ligner Ole Thygesen. Han er aldrig fedtet med en håndsrækning. Har De ingen heste?

– Endnu ikke.

– Det er galt. Her er en del udkørsel fra bevoksningerne for distriktet, og skovfogeden i Paradishegnet plejer altid osse at køre for Thygesen. Har han ikke snakket om det?

– Han har slået på det.

– Foreløbig er bøtten vendt om, og han kører for Dem, i alt fald pløjer. Ha!

– Hade jeg bare vidst det, kunne du godt ha fået min karl derop og pløje et par dage, sagde skovfoged Sørensen, Spangehuset.

– Det samme sidder jeg og tænker på. Jeg har tre heste for tiden og karl og dreng foruden pigen. Et par dage for en kollega skulle vel ikke kunne rive en af pinden. Skovfoged Lorentzen, Damhuset, ville gerne prale. Man sagde også, han fortalte nogle gode løgnehistorier.

– Og De, skovfoged Petersen, hvad ville De så gøre? spurgte skovrideren.

– Sende hele min besætning op til Villumsen i otte dage.

– Ha ha ha, hi hi hi, ha ha ha!

V.

Det var da en herlig samling mennesker. Sikke kollegaer og sikke en skovrider. Alene at se hans prægtige ansigt og høre hans hjertelige latter var nok til, at al surhed forduftede.

Skovfoged Villumsen gik nynnende gennem Paradishegnet, svingede med egespiret og følte sig helt ungdommelig og lettet. Et par heste fik han nok, når kollegaerne var sådan sindede. Herregud, otte hundrede kroner, fire til hver i kaution, hvad var det. Især for en mand som Lorentzen. Han sad vist fedt i det, sådan skinnede det da igennem. Og Mathilde faldt osse nok til i Paradishuset med tiden.

Han løb på hende ude på tørrepladsen mellem lagner og bleer.

– Ole Thygesen har lige været her for at snakke med dig. Han ville rende en vending i skoven, til du kom hjem . . . Det

kan nu ikke nytte, hvad du siger, Aksel, om hr. Thygesen. Han er en god mand og en uegennyttig mand. Du bedømmer altid menneskene efter deres udseende, og efter det, har du altid din dom fiks og færdig. Lær menneskene at kende efter deres indre og deres gerninger.

– Jeg kender jo hverken hans indre eller hans gerninger .... endnu da. I hvert fald har han sit ydre imod sig. *Er* det ikke en pragtfuld udsigt! Se Kullen derovre bag det blå vand.

– Joe, den er meget pæn .... Åh, du kan vist ikke klage over hans gerninger. Der er for resten osse en anden ting, jeg har tænkt over. Hr. Thygesen er sko ....

– Nå, *hr.* Thygesen!

– Hvor er du ondskabsfuld. Ja, *hr.* Thygesen er skovens største kunde. Er det da ikke den omvendte verden, at det er ham, kunden, der yder til sælgeren. I handelsverdenen plejer det modsatte at være tilfældet.

– Staten som sælger er noget helt andet. Der er altid så mange fiduser. Det klær dig, Mathilde, at blive varm for en sag, en mand .... gid manden var mig. Du må ikke tro, jeg er jaloux på Thygesen, ikke spor .... *ikke* spor. Men jeg kan fortælle dig, at jeg har forandret mit syn en lille smule på Ole Thygesen, efter at jeg har talt med folk, der har kendt ham i flere år.

– Se se, bitte Aksel. Nu kommer du dig. Vi kvinder ser altid dybere end mændene, ser først og fremmest på de små ting. Jeg så straks på den omhyggelige måde, hr. Thygesen tørrede sine støvler af på, inden han gik ind, at det var en mand, der tog hensyn til andre mennesker. Han sagde osse: – Jeg skulle helst ikke slæbe alt for meget skidt med mig ind på fruens gulve.

– Nå, det sagde han.

– Ja, det sagde han netop.

– Det skulle glæde mig, om jeg har taget fejl. Det har jeg vel nok, siden alle har en modsat opfattelse af manden. Skønt det første indtryk plejer sjældent at narre .... Se dig nu ud i landet, Mathilde, se den dybe sænkning i landskabet, se kirken der dybt nede og et andet gudshus på den modsatte side af

engdraget. De høje bakker skråner ud mod kysten. Og der ligger det hvide fyr, og så hele Svenskekysten bag det blå bånd.

– Joe, det er såmænd meget pænt.

– Jamen, er du da ikke glad for, at du er kommet på dette sted?

– Åh, jeg ved ikke. Med de mange børn, og pengetrang og . . . .

– Hold nu op med alt det vrøvl. Vi har vel ikke flere børn eller større pengetrang, fordi vi er kommet her. Tværtimod skulle den blive mindre. Jeg vil så nødig bliver i dårligt humør. Det har været sådan en glædesdag i dag. Du ved ikke hvilken prægtig skovrider, jeg har fået. Han indbød for resten dig og børnene, så ofte I ville til besøg på skovridergården.

Mathilde trådte et trin tilbage.

– Gjorde han! Foreløbig bliver det da ikke, sagde hun med næsen i vejret.

– Der er slet ingen standsforskel på det sted. Osse skovløberkonerne kommer der, kunne jeg forstå.

– Nåe . . . . det gør de vel ikke. Næsen hang så tungt på fru skovfoged Mathilde, skønt den for et øjeblik siden stak højt i luften.

– Og det er sikkert gode kollegaer. Måske lige Petersen i Bjørnehuset ikke er så heldig. Du ved, han er af dem, der sidder og smågriner hele tiden, immer synes man at opdage en ræv bag øret.

– Den slags kender jeg . . . . Næe, skovriderfruen kommer såmænd til at vente længe på mit besøg . . . . Men naturligvis, hvorfor skulle jeg ikke gå der ned engang, når jeg føler lyst til det.

Et par lange støvleskafter under lagner og bleer. Ovenover snoren et rødkålshoved med sort, stiv hat.

– De hjælper konen med at tørre bleer. Goddag, Villumsen. Sikke et tørrevejr med luft i damebukserne. Jeg hade engang en gammel staldkarl, som skøttede sig fanden om fruentimmer. Men en aftenstund gik han forbi Trine Sypiges hus i Skæggerup, og i haven hang det og viftede med vasketøj. Hele

Trines undermundering hang der osse. Vinden fyldte både bukser og underliv og skørter, så den gamle tydelig så Trines form på snoren. Og troer De mig ikke, at stodderen gik ind og friede til Trine med det samme . . . .

Jeg har været rundt i alle granholmene. Det er en pokkers hovn grantræ, her er på denne skovpart. I får aldrig alt det træ solgt. Jeg har tilbudt skovrideren, at jeg køber tyve tusind rummeter afbarket træuldstræ, at aftage i løbet af fem år. Det er vel nok et bud. Alene på Deres skovpart kan tas otte tusind i gennemhugning på de fem år.

– Bliver der så mon noget tilbage?

– Alt det store, værdifulde træ bliver stående. De kan godt sige til skovrideren, at De er leveringsdygtig af seks tusind rummeter.

– Det skal jeg først nærmere undersøge. Jeg kender jo knap skoven endnu.

– De kender Fanden. Et tilbud som dette får skoven kanske aldrig mere . . . . Goddag igen, frue. De har holdt Dem skjult bag lagner og børnetøj. Jeg bliver altid så rørt, når jeg ser disse firkantede, hvide stykker. Ork Gud ja. Min fattige mor har engang svøbt mig på sit skød, men i klude. Jeg siger altid: Det største i verden er en mor.

– Det er ikke alle, der siger det, hr. Thygesen. Spørg bare ham der. En hånds sving mod Villumsen.

– Hr. Villumsen? Han er sikkert en god ægtemand og fader. Det har jeg opdaget for længe siden.

– Åhhh ja. Når han bare kan få lov at regere, og alt går efter hans hoved, så er han såmænd meget skikkelig. De kender fru skovrideren, hr. Thygesen. Ja, for min mand har invitation til mig om at besøge hende.

– Fru skovrider Berthelsen er et prægtigt menneske. Hende vil De blive glad ved at besøge. Osse skovrideren . . . . første klasses mand, bedyrede Thygesen.

– Det er osse sandt: Mange tak for pløjningen. Det var så sødt af Dem, hr. Thygesen, at tænke på vor stubmark.

– Osse fra mig mange tak, brummedes der fra det viftende linned.

– Har ikke noget at betyde, skulle det være en anden gang? Husk så på det med træuldstræet, skovfoged Villumsen. Jeg giver en krone rummeteren for kørselen til savværket, råbte Thygesen noget henne.

Den sorte hat gyngede mod kysten på det oprørte hvide hav . . . .

Den gamle skovrider havde travlt i flere dage med tilvækstsoversigten af gran. Resultatet blev, at distriktet kunne levere femten tusind rummeter i en femårig periode deraf fem tusind fra Paradishegnet.

Det var altså lige så mange kroner at tjene på kørselen. Og endnu havde Villumsen ingen heste fået købt, og nu var julen ovre.

En dag traf han skovfoged Petersen ved bænkebommen. Det var den af kollegaerne, Villumsen ventede sig mindst af. Men nu tilbød lejligheden sig, og efter en del overvejelser, harken og rømmen fik han endelig spurgt Petersen, om han ville kautionere for ham sammen med en anden skovfoged for et sparekasselån på otte hundrede kroner til et par heste.

– Joe, det vil jeg godt, svarede Petersen uden tøven. – Kan du bare få en af de andre fogeder til at gå i tøjet.

Men det gik ikke så let.

Lorentzen, som ellers pralede af alt det han ejede og sit gode hjertelag, blev blodrød i ansigtet.

– Ikke for min egen skyld, for jeg ville forfærdelig gærne hjælpe dig, og det ville heller ikke spille nogen større rolle for mig. Men jeg har lovet min kone aldrig at kautionere for nogen, ikke engang for min nærmeste familie. Jeg er bleven brændt af flere gange. En gang på ti tusind, en anden gang på fem. Så måtte jeg love konen aldrig at gøre det mere. Jeg er sgu ked af det, Villumsen, det ved Gud jeg er, for intet vil jeg hellere, end hjælpe folk, især en kollega. Konen render Fanden henteme fra mig, hvis jeg gør det een gang til. Det har hun sagt flere gange. Sidste sommer slap jeg nemt af med tolv hundrede kroner, som tilhørte skoven. Jeg hade skillingerne liggende fra underhåndssalget. Faneme en morgen, jeg

kommer op, er en tyveknægt rendt med kassen. Ikke en kæft har jeg fortalt det til, heller ikke til madammen. Jeg talte tolv hundrede kroner op på skovriderens bord. Det var mine egne penge, taget af min egen kasse .... Næe, kautionere selvanden, det tør jeg ikke .... for konen.

Sørensen i Spangehuset hade det på samme måde. Ville gærne, men turde ikke for konen og de voksne børn. Her slap da Villumsen for yderligere løgnehistorier i tilgift.

– Hvorfor prøver du ikke hr. Thygesen? sagde Mathilde, da manden sad og hang med hovedet. – Han *gør* det, så meget kender jeg Ole Thygesen. Kanske gør han det alene.

– Der er jo osse skovrideren? kom det lavmælt fra skovfogeden.

– Nej, Det sætter jeg mig bestemt imod. Komme som skovfogedkone og skyldnerske på skovridergården, *det* gør jeg dog ikke. Det ene er rigeligt nok. Fru Mathilde fik tårer i øjnene.

Men skovfoged Villumsen købte et par heste, et par store jyder, bredbovede og tykbenede. Folk med hesteforstand sagde: Det er et par, der tar noget med sig, men de skal osse ha noget for tanden. Og skovfoged Villumsen fæstede karl, som var kendt med skovkørsel. Fra morgen til aften knirkede han træuldstræ til Skovrød Savværk. Da Måneden var omme, lagde Villumsen fem tikronesedler foran Ole Thygesen.

– Her er det første afdrag på de otte hundrede, sagde han. – Haster ikke, haster ikke, min gode mand. Og så skubbede Thygesen de fem lapper tilbage til Villumsen. Han så på papirslapperne og tænkte på daglige rykkerbreve, på fem hundrede kroner der og på tre der og på to der. Tænkte på sofaens slidte betræk. Tænkte på de to værelser, de ingen møbler hade til. Også gik hans tanker til Mathilde, der gærne ville være fin og fornem og ligne skovriderfruen i tøjet med fichu og spidse laksko.

– Jeg siger tak, hr. Thygesen. Jeg er lidt i klemme for tiden. Den flytning er ved at ta vejret fra mig.

– Har ingen nød med det, min gode mand. Et par store grabber, der viftede afværgende i luften.

Whiskyflasken kom på bordet, og pigen kom rundhoftet og fuldbarmet og vrikkende med sodavand på en bakke. Håret stod i krøllet brus om hovedet.

– Rask pige, sød pige, sagde Thygesen og kneb hende på det allerfyldigste sted.

– La være! sagde hun påtaget fornærmet og vrinskede som et øg.

Mændene drak soda med whisky, og pigen vrikkede ind både to og tre gange med bakken løftet på hvide arme.

Men Villumsen gik i sig selv den aften, som han sad sammen med Thygesen og whisky og soda. Han gjorde op for sig selv ‚at den mand bag den høje flaske hade Mathilde alligevel bedømt rigtigt. Han var ganske vist ikke som folk er flest, i særdeleshed ikke som jyder. Noget barnligt, naivt, iblandet med voldsomhed og en mægtig energi. Osse hensynsløs var han. Jo, han var hensynsløs. Men som forretningsmand var det jo en nødvendighed. Alligevel skinnede ofte hans gode hjertelag igennem hans handlinger på flere punkter.

Den store skovs mørke slugte Villumsen. Tyst skred han på blød skovbund mod Paradishuset. En støvlehæl mod en trærod, krageskrig i toppen og atter stilhed, denne stilhed og ensomhed, han elskede. Gå her i denne skov, gå her en hel nat, helst gå vild, rigtig at leve sammen med ensomheden i blødt mørke uden at vide, hvor man er. Og Mathilde venter og venter, kan ikke gå i seng, før han kommer. De større børn rejser sig op i sengen og spørger: Hvor er far, hvorfor kommer han ikke? Far er i Skovrød, og han kommer først senere. Sov nu blot. Og hun står ude i døren og lytter, men hun hører intet andet end vintersuset i de nøgne trætoppe. Da græder Mathilde i angst for at miste ham, skønner nu først på han store omsorg for hende, erkender, at Paradishuset svarer til sit navn. Først ved daggry kommer han hjem, træt og foraset. Mathilde klynger sig om hans hals: Min elskede ven, hvor har jeg dog ventet dig. Gå aldrig fra mig mere!

Fjærnt ude i mulmet skinner et lys mellem stammerne. Ovsa! allerede hjemme. Hvorfor er Mathilde altid så gnaven og utilfreds med alt. På heden var hun det, det hade sin årsag, men

her? Og Villumsen tænker to år frem i tiden, kikker ind i sine stuer: Solide egetræsmøbler og en buffet med udskæringer, der når til loftet. En dagligstue med rødt plys, bløde tæpper og et højt pillespejl. Hans eget hummer er næsten det hyggeligste, så lille det er: Skrivebord i mahogni og bred stol foran. Chaiselong med slumretæppe og tobak i kassen til to kroner pundet . . . .

– Det var da en farlig tid, du har været væk, og rød i hovedet er du som en kalkunsk hane. Du har nok ikke lidt af tørst, hvor du har været, sagde Mathilde. Hun kom ud fra sovekammeret i underskørt og bare ben, lugtede af kvinde. – Jeg var ved at gå i seng. Sidde her og vente på dit smølehoved blev jeg snart ked af.

– Blev du ked af at vente på mig, Mathilde. Kanske du osse var bange for min lange udeblivelse? Han lægger en hånd på hendes varme ryg, læmper hende nærmere til sig.

– Uf! Du lugter af sprut. For min skyld måtte du såmænd gærne blive, hvis det kunne fornøje dig.

– Se, disse må du ha til en ny kåbe.

Hun står med de fem tikronesedler i hånden.

– Må jeg virkelig. Jeg trænger osse til dem.

– Det gør du, Mathilde. Nu begynder det at glide.

VI.

Længe hade der været mudder på Skovrød Savværk mellem arbejderne og chefen.

Om lørdagen, når ugelønnen faldt, var der enkelte som vovede en antydning om, at daglønnen var mindre her end på andre værker, uagtet arbejdstiden her var en time længere.

– Så kan I gå, hele bundtet. Jeg skal nok skaffe folk, var Ole Thygesens svar med en røst i dæmpet lideform.

Og så gik det videre et stød i den gamle trummerum.

Men efterhånden som værket udvidedes, og et par nye træuldsfræsere var kommet til, måtte der også mere mandskab.

Det mandskab hentede Thygesen fra et københavnsk fæstekontor. Det var folk af en anden type.

– I er kraft eeme nogle store idioter, at gå her på børnebilletter og blive tørt om næsen af den røde Skovfanden. Næe, lad os få dannet en fagforening, så skal han nok få sving i moneterne.

Det var især en ung mand, Steffen Grønnegade, kaldte de ham, der var ivrig for dannelsen af en fagforening. Han forsvandt en dag midt i ugen. Ingen så ham siden. Først lang tid efter fik arbejderne at vide, at Ole Thygesen havde affundet sig med ham ved et klækkeligt beløb, med påbud om aldrig oftere at indfinde sig på Skovrød Savværk.

Men frøet var lagt, og det voksede sig så stærkt, at en middagsstund stod alle arbejderne samlede foran kontoret. Ved lodtrækning hade Peter Mumme fået hvervet som ordfører.

Thygesen støttede sig til skrivebordet, gloede ondt, og Mumme lod døren stå på klem for alle tilfældes skyld. Stemmen dirrede:

– Alle vi arbejdere har nu dannet en fagforening, og jeg ville gærne ha lov at læse foreningens love op for hr. Thygesen, fik Mumme begyndt, men videre kom han ikke. Thygesen afbrød ham, men ikke på den måde, Mumme hade tænkt, ikke heller de, der stod udenfor.

– Du, Peter Mumme, er altså bleven hund for den øvrige flok. Jeg troede, du var en flittig og fornuftig mand, der ikke lod dig forgøgle af en forrendt københavnertamp. Jeg må nok hellere snakke dine kammerater til fornuft.

Og så gik Ole Thygesen ud i døren, stod på dørtrinet og sagde: – Hvad er det for nogen snak, jer kammerat kommer og disker op med. Hvis I står bag ved det ,han siger, så må jeg nok spørge om, hvad meningen er? Hvor kan I nænne at behandle mig fattige mand på den måde. Har jeg gjort jer fortræd, har jeg mishandlet jer? Har I ikke fået jer løn på klokkeslet? Har I ikke fået affaldsbrænde til halv pris, og har jeg været uvillig til at låne jer et spand heste en søndag formiddag? Har jeg været karrig med at låne jer penge eller give jer forskud? Har vi ikke alle arbejdet sammen, som goe kamme-

rater? Jeg har ikke fået mere i udbytte end den ringeste arbejder. Svar mig først på disse spørgsmål, og jeg skal svare jer på de krav, jeg formoder, I stiller til mig gennem jer fagforening?

– Vi har kraft eeme hverken fået affaldsbrænde eller hestekraft eller forskud, kun lige den skaldede ugeløn, der hverken er til at leve eller dø på. Det kan for resten godt være, den er gevaltig at dø på. Der er snart ikke andet end skelettet tilbage, sagde den ene af københavnerne.

– Spørgsmålet gælder ikke jer. I er for grønne om næsen til at snakke med i dette lag. Næe, der er jer gamle arbejdere, der har været med, da vi begyndte for tyve år siden. Hva siger I?

Der mumledes lidt i flokken, og den flyttede lidt på sig. Endelig var der een, der sagde, at tiderne var anderledes og priserne på fødevarer dyrere end den gang.

– I har osse fået lønpålæg to gange. Vil I nu jage mig fra mit savværk? Vil I det, nænner I det? Sig det nu mens vi står samlet. Du, Kristian Petersen, hva siger du? Og du Niels Hansen? Og du Ebbe Karlsen? Og du Karl Nielsen, er du osse kommet med i dette goe lag? Skal jeg nu lære en ny mand at file save?

Ny uro i forsamlingen. Spytten og flytten sig og dybe drag på piben.

– Hæjae, han snakker godt for sig, og det er vel ikke løgn altsammen. Mæen, alligeveller, han er for kneven med betalingen.

Ole Thygesen fortsatte:

– For det vil jeg sige jer: Enten jert krav er stort eller lille, så vil jeg ingen fagforening ha på min fabrik. Hellere nedlægger jeg den. Den har hidtil kun givet underskud. Thygesen sagde det med en mærkelig grædestemme.

De stod og gabede nogen tid, borede med træskosnuderne i savsmuldet. Københavnerne forsøgte med vittigheder, men de blev ikke honoreret. Så foreslog Peter Mumme, at de trak sig tilbage for at forhandle indbyrdes.

Det gjorde de så.

Københavnerne holdt stadig på den nystiftede fagforenings bestående med timeløn og akkordpris sat betydeligt op. De

brugte mund så længe, at ved håndsoprækning stemte over halvdelen for forslaget.

Resultatet måtte Peter Mumme overbringe Ole Thygesen, som imidlertid hade læst fagforeningens love igennem.

Han var rasende, rødere i hovedet end han plejede. En vandkaraffel lå splintret på gulvet. Men han råbte ikke op. Snarere var han endda mere dæmpet og drøveligere i mælet end før.

– Nå, I vil altså ødelægge mig fattige mand som tak for, at I har haft jert goe udkomme her i tyve år. Men så må I hellere begynde med det samme, des før får det ende. Og jeg ender i forbedringshuset. Jeg har forskrevet mig til statsskovene at aftage tyve tusind rummeter grantræ. Hvad nu med alt det træ? Jeg troede jo på mine folk, har altid troet det bedste om menneskene. Gud straffe jer for, hva I gør mod mig arme mand. Begynd med det samme, siger jeg. Hils dine kammerater og sig, at I kan komme herop på kontoret og få jert tilgodehavende med det samme, hvis jeg har så mange penge.

Flokken gik atter op mod kontoret. Ikke støjende, som arbejdere med krav har for vane. De gik snarere og skulede til hinanden, som om de skammede sig. De fire københavnere gik for sig. De faldt slet ikke ind i flokken, prøvede heller ikke på det, for nu fornam de først, at de alligevel ikke hørte til i denne flok.

En for en stod arbejderne foran Ole Thygesen. Pengekassen var sat på bordet, og hans store hænder ragede om mellem sedler og skillemønt. Ikke meget fik hver, da det var midt i ugen. – Her er din løn, Kristian Petersen, og så siger jeg tak for den tid, jeg har fået lov til at være din arbejdsgiver. Og så rakte Ole Thygesen ham sin store hånd og trykkede Kristian Petersens, som om de aldrig skulle ses mere. Sådan gjorde han ved alle de fyrretyve arbejdere. Til dem alle hade han et varmt håndtryk og en tak at sige.

Den sidste halve snes arbejdere nøjedes med håndtrykket og takken, for pengekassen var løbet tom. Men fik de ikke pengene før, kunne de hæve dem om lørdagen.

Og så sjokkede arbejderne i flok og følge fra Skovrød Savværk midt i ugen og midt på dagen. De holdt sammen så længe

som mulig, for de mærkede, at den smule styrke, de hade tilbage, lå i sammenholdet. Men der gik veje og stier, mange veje og stier fra Skovrød Savværk ud til mange småhjem på marken mellem de store skove. Og til hvert hjem gik een mand i sine egne ubesmittede tanker, og i hvert hjem een kone – der slår hænderne sammen i forbavselse og bange anelser. – Er du kommen en ulykke til, eller hvad er der sket? På denne tid! – Ikke noget, ikke spor! Giv dig bare tilfreds. Lidt lønforhøjelse. Om et par dage begynder vi igen.

Og så sidder manden ved vinduet på bænken og kikker ud i haven og syntes, at dette her egentlig er interessant med en halv fridag midt i ugen. Han, som ikke har haft fridag i årevis på en hverdag. Han, som fra seks morgen til syv aften står ved båndsaven og skærer kassetræ. Han springer op fra bænken i grå uldsokker på renvasket bræddegulv og strækker sig med hænderne mod bjælken i egen velvære, så det knager i ledemodene. Og børnene kender ikke deres far hjemme på denne tid af en hverdag, da solen falder i vindueskarmen. Men han tar dem en for en og snurrer dem rundt i sine stærke savskærerarme. Mærkeligt, at mor ikke er glad ved, at far er kommet uventet hjem. Hvorfor ser hun surt til ham, og hvorfor snerrer hun af ham, når han snakker til hende?

Kun een mand kom ikke hjem midt på dagen, og manden var Franziskas .Godt nok var han med i flokken fra savværket, godt nok skiltes han ud fra de andre og gik ad sin ensomme skovsti. Men som han gik der alene, brød stærke magter ind i hans sind. Han stod og gik, stod og gik. Vendte næsen mod savværket, og næsen mod hjemmet, stod så atter stille og lagde panden mod en træstamme. Men så tog han et raskt tag i sig selv og skridtede, løb mod savværket.

Ole Thygesen hade det ligesom ham med at gå frem og tilbage, men i kontoret og med tommelfingrene i vestegabet.

Karl Nielsen var svært forpustet af løbet.

– Næe, det var bare det . . . . at som jeg kommer ind i skoven – væk fra de andre . . . . kommer jeg i tanker om kontrakten.

– Det var dog meget.

– Og så vendte jeg om . . . og her står jeg.

– Du kan ikke andet. Det var klogt af dig, Karl Nielsen. Men du fortjente ikke at stå der. Mere fortjente du et spark i enden og ud af døren med dig. Men jeg er skikkelig, Karl Nielsen, og overbærende . . . . for din kone og dine mange ungers skyld . . . .

Karl Nielsen filede save hele den dag og næste med. Men på tredje dagen gik han til Thygesen og sagde, at nu var alle savene filede. – Så må jeg vel osse heller liste af?

– Nå, du vil osse svigte mig. Så er jeg helt alene på denne store plads. Hvem skal så rydde til side, og hvem skal udlevere træ til købere? Du vil osse forlade mig, endda på tværs af kontrakten?

– Ikke, hvis her er noget for mig at gøre, sagde Karl Nielsen.

Så fik han ordrer til at optælle bræddestablernes indhold, for Thygesen snakkede om, at han ville vide, hvad han ejede. – Man går jo, som hade man et bind for øjnene, sagde han.

Til de mænd, pengekassens indhold ikke nåede udbetalingsdagen, gik Thygesen selv bud. Til hver mand sagde han, at det var de sidste penge, de fik fra hans hånd, for han ville sælge savværket, når han ikke kunne stole på sine folk. Med bøjet hoved gik han fra hjem til hjem, udbetalte den halve uges fortjeneste, og han var så mærkelig stille og tynget. Den stive hat sad ham helt ned i panden. Det fandenivoldske hade helt forladt ham. De snævre bukser stumpede ovenfor anklerne, og fedtlædersstøvlerne var røde og skæve.

Ole Peters gode hjerte rørtes. Han ville bringe et trøstens ord til sin forhenværende chef, og han sagde derfor til ham, at et savværk som Skovrød, der var i god drift, sikkert ville gå godt op i pris ved salg. – Jøsses! mange tusinde kroner.

Dertil svarede Thygesen, at det ikke skulle sælges samlet som savværk i drift, da han ikke kunne forsvare det for sin samvittigheds skyld at sælge det som sådan. – For når ikke jeg kan drive det med fordel, er der ingen der kan.

De ord hørte Maren Ole Peters med øret til stuedøren, og hun gemte dem i sit hjerte, til Thygesen var gået. Så stillede

hun sig an foran manden med hænderne i hofterne og et par gnistrende øjne.

– Hvad va'et, Ole Thygesen sagde?

– At nu skal den snart skære igen. Knavme, kanske allerede om otte dage.

– Du skulle vel ikke ha hørt fejlt, Ole?

– Jeg! Næe, den er helt rigtig . . . . om otte dage.

– Såe, jeg må nok heller hjælpe dig lidt med hukommelsen. Sagde Ole Thygesen ikke, at savværket skulle nedlægges, sagde han ikke, at ingen anden kunne drive det på den plads, sagde han ikke, han ville sælge det ud stykkevis og jævne pladsen. Maren gik helt hen under Ole, så han måtte humme sig lidt, kikkede ham op i ansigtet, som om hun ville æde ham. – Og her har du bildt mig ind, at standsningen kun varede et par dage. Jo, gomåren, din løgnepranger og slapsvans. Og så kommer det aldrig mere i gang, aldrig mere. Ork herregud, hva skal vi så leve af? Hvor bilder du dig ind at kunne få andet arbejde? sådan en halvgammel spatbenet hankat. Joe, I er nogle nette fyre med jer fagforening og jer strikke og jert skidt. Svar mig på, hvor du og alle de andre indioter vil få arbejde fra. Jo, I er fiffige, I er dørkdrevne, tror I. Kvægpander er I alle tilsammen. Når bare såden et par københavnerløjsere får fyldt ørene på jer, så blir I straks rundtossede og bider jer selv i rumpen og tror, I kan presse daglønnen i vejret.

– Det kan vi sgu osse. Hva vil han gøre, når arbejderne ikke vil lette på vingerne? Joe, vi kan alligeveller en del i sammenhold.

– I kan få lov til at stå samlet ved siden af og se på, at andre sløjfer savværkspladsen. Det kan I få lov til, at det blir det eneste, I får ud af jert strikkeri. Å, Gud i himlen, Ole, at du er så stort et dryppeløg. Maren tørrede sine øjne og snød næsen i forklædet.

– Når de andre gik med, var jeg nødt til osse og følge trop, sagde Ole Peter mindre krasbørstig.

– Se til Karl Nielsen, den fedteryg. Fulgte han trop, fulgte han med jer andre? Hæ, ja lige indenfor skovgærdet, så vendte

han snuden den anden vej, den rigtige mod ædetruget, og nu går han der oppe og har sin goe ugeløn, mens siskaen ligger og æder sig firkantet i gyngestolen.

Maren græd og holdt immer forklædet under dryppeværket, når hun loddede til bunds i deres elendighedstilstand.

– Ham skal vi nok få gjort mør, sagde Ole Peter, smak døren i efter sig og gik ud ved gavlen for ikke at høre mere på Marens jeremiader. Der stod han og sendte langspyt over savbukken. – Faen hade kællingen og hendes præk. Mæen, alligeveller, der kan godt være noget i det, hun siger, skanolligen.

VII.

– Min Karl kunne jo ikke gå i strikken ved det, han har kontrakt som filemester på Skovrød Savværk. Etårig kontrakt med fast ugeløn. En filemester er jo ingen almindelig arbejdsmand, sagde Franziska og vrikkede med det brede agterparti, bredere end sidst, vi så hende. Ikke nogen øjenlyst for Karl, mere interessant for nabokonerne, der spurgte om, hvordan det gererede sig med, at manden stadig gik hos Ole Thygesen.

Men en aften kom Karl Nielsen hjem, hængte madæsken på sømmet som han plejede, dyppede ansigtet i vandfadet, også som han plejede, stillede træskoene under køkkenbordet og stak i sutterne i al langsommelighed. Men ikke et ord sagde han. Franziska mærkede, der var noget i luften. I smug sendte hun ham nogle stjålne øjekast. Karl gik ind i stuen og kom ud i køkkenet igen.

– Der er noget, du døller for mig, Karl. Jeg kan se det på dit ansigt og dine gebærder, som du sokker omkring og ser ræveagtig ud. Du skjuler vel ikke noget for din kone og dine børns mor. Franziska jokkede hen mod sin mand og tog ham med begge hænder om overarmene, idet hun så ham bekymret ind i ansigtet.

– Øh næe, ikke sådan. Kun da jeg i aften nåede til Kulstrup Egen, stod der en halv snes af mine arbejdskammerater.

– Det siger du ikke, Karl. Guddd!

– Og de ville ha, ja, de forlangte, at jeg skulle nedlægge arbejdet . . . . Og de ville slet ikke høre noget om, at jeg har kontrakt.

– Nå, det regner de ikke for noget, regner de ikke en underskrevet kontrakt for noget! Ih dog! Sikke mennesker, der går på Guds grønne jord. Du lod dem vel mærke, at du var filemester?

– De kaldte mig for skruebrækker.

– for hva, siger du, skruebrækker? Har du brukket skruer itu? Om så var, hva raver det dem! De gjorde dig da vel ikke noget, slog på tosken?

– Næe, ikke sådan . . . . Der var lige Lange Jens, han tog fat i opslagene og ville til at rus . . . .

– Ville han ruske dig! Han kan bare vente, til jeg træffer ham. Jeg skal stikke ham sådan een i synet, at han ska få set både sol og måne og sin bedstemors ged i pæretræet, kan han forlade sig på.

– Men de andre lagde sig imellem og . . . .

– Nåe, dog, nåe dog!

– og sagde, at da jeg ellers var en skikkelig mand og go kammerat, så . . . .

– Nåe . . . . nåe!

– så ville de på dette sted bare advare mig i at fortsætte med mit skruebrækkeri og muldvarpearbejde.

– Du skulle slet ikke stille dig på lige fod med sådanne løjsere, Karl. Hva vil de gøre? Sig det, Karl, hva kan de gøre?

– Jae, det ved jeg ikke . . . . Men det er jo osse forkert ikke at stå sammen med sine kammerater.

– Ja, det er det.

– På den anden side er jeg osse bunden til Thygesen.

– Det er du, Karl. Du er bunden på hænder og fødder med dit æresord på papiret. Du sidder ligesom en lus mellem to negle.

– Og han vil gå rettens vej, siger han, hvis jeg bryder overenskomsten.

– Siger han det, nå det siger han, Ole Thygesen altså. Jae, han er godt ansjovs med, at såden en filemester hitter han ikke i

flere sogne. Kanske ikke i hele Danmarks land. Franziska stod med hænderne foldede under forklædet, hældede på hovedet, og hade et fjærnt, beundrende blik i øjet, idet hun fæstede det på sit livs store afgud.

– Og hvis jeg bryder min kontrakt, så kan han jo osse bryde lejekontrakten på huset her, tilogmed da vi skylder for et halvt års leje.

– Hva så, Karl?

– Så blir vi smidt ud, ganske gelinde.

– Ih, du milde fredsens skaber! Næe, så må du passe dit arbejde, som Vorherre har lagt i din hånd. Osse vil han nok la sin engel følge dig gennem skoven, som da Daniel sad i løvekulen.

Allerede næste dags aften mente Karl Nielsen at få brug for den beskyttelse, Franziska profeterede med englevagten. Han så på lang afstand Kulstrup Egens tykke stamme skjult af mange mennesker. Men han gik støt og forholdsvis rolig træet nærmere: En kvinde, en barnevogn, drengebørn og pigebørn. Over klyngen en viftende kvindehånd: – Du skal ikke være bange, Karl. Vi er her allesammen!

– Øh, hvad skal de kunster være godt for! Er I gået i skoven for og samle brænde?

– Det kan vi godt sige. Her skal du se!

Op til egestammen stod afbarkede knipler. Franziska tog een i hver hånd og gik Karl i møde.

– Ikke Karl! Hvad mener du om disse her, og flere har vi i reserve? Tror du ikke, disse kan holde din vej ryddelig for onde magters overfald?

– Joe, det er jo så godt som et helt batteri, sagde Karl med skæv mund.

Trip trap træsko. Forrest på stien Karl med Bernhardt på armen, bagefter Franziska med lille Johannes i barnevognen. Martha og Kristine og Vilhelm i gåsegang, og Harald og Beate i hånden, langnæsede og benauede ved at være bagest i familietoget.

Franziska vendte sig om med sejrsmine, og hun råbte til Karl, så det skingrede i skoven:

– Hva mener du om, når vi kan troppe op med den ottende!

Karl mumlede noget uden at vende sig. Hvad det var, kunne hun ikke høre, men hun kendte sin mand og vidste, det var noget godt. Det var det nu ikke denne gang, men hvad Franziska ikke hørte, hade hun ikke ondt af. Ikke heller så hun det bundt af rynker, der samlede sig over Kristines og Marthas tøsenæser.

Men de arbejdsløse talte dagens timer, talte ugens dage, og det blev lørdag een gang uden penge, og det blev to gange med samme resultat.

Da skete det en nat, at alle de ledige hænder kom i arbejde. Et ildskær lyste på himlen, og der lød klemten fra den hvide kirke mellem skovene. Tordenen hade rumlet hele eftermiddagen. Et par styrtregne er faldet og har frisket lidt op i den beklumrede luft. Mod aften var det blevet lidt mere køligt, og tordenen buldrede bag fjærne skove, trak sig mod havet. Da alle følte sig sikre for uvejret, og man belavede sig på at gå i seng, smældede et lyn i nærheden, tilsyneladende kom det ikke længere end i skyerne, og et ikke særligt højt skrald fulgte. Lidt efter bulkede den sorte røg op i den lyse luft, og det guldgule skær tegnede sig i alt det sorte.

Da løb mændene efter skæret, og de standsede ved Esben Mathiassens gård. Den hade stået der siden udskiftningen, var vind og skæv og trængte til afløsning. Hænder, der ikke hade haft noget at gribe om i fjorten dage, fik nu nok at fingerere ved. Flammerne slog højt til vejrs i den milde majluft. Høns fløj ind i ildhavet. Et fem sekunders fjerbål i flammehavet, og hønen falder som en død klump mod jorden. Køer brølede, og heste løftede halen i frihed uden sele eller tøjr. Bohave slæbtes ud af ivrige, arbejdsgriske mænd. Ole Peter reddede alt porcelænet ved at kyle det ud gennem vinduet på brostenene. Og en broche reddede han til Maren derhjemme, om det kunne hjælpe hende på humøret.

Esben Mathiassen vred sine hænder og kunne ikke gøre større gavn, kun kommandere lidt hist og her. Han var en religiøs mand og så på lynet som en herrens straf for mange års synders skyld.

Ole Thygesen var der også. Han var bedre end både brandfogeden og Mathiassen tilsammen. Det endte da også med, at han overtog hele kommandoen. De arbejdsløse kendte hans røst, kendte hans form for kommando. Det var næsten ligesom de var på Skovrød Savværk igen.

Snart var den gamle gård kun en rygende ruinhob. Det hele varede kun nogle timer, da alle udhusene var tomme.

Henad morgenstunden fulgtes Ole Thygesen et stykke vej med Kristian Fyrbøder.

– Vil du tjene en god dagløn oppe på savværket? spurgte Thygesen, som de gik henad vejen med morgenrøden over skovtoppene, og fuglekvidder fyldte luften.

– Ja ja, sagde Kristian helt stakåndet.

– Hva skal du ha for underhugge den høje skorsten og pille den skilt ad?

Da standsede Kristian midt på vejen og tog lidt efter vejret, gloede på Thygesen og sagde:

– Det . . . det er vel ikke meningen . . . den goe skorsten!

– Jo gu er det meningen. Hva skal den stå der for, når alt det øvrige kommer væk? Mener du, den skal blive stående som en skamstøtte?

– Næe . . . . næe natyrligvis, hva skal den stå efter, men alligevel . . . . den goe skorsten . . . . Nåe, du vil altså ikke la savværket gå over på andre hænder?

– Ingen skal gå rabundus på det. Man har da samvittighed i livet. Men nu kan du jo tænke over det, sagde Ole Thygesen, og så gik de hver til sit. Kristian for at gå hjem og sove. Thygesen for at møde dagen i et intensivt arbejde.

Dagen efter stod et stykke i avisen med fede typer:

> På grund af Skovrød Savværks ophør og nedlæggelse er til salg, tømmer, lægter og brædder. Ligeledes sælges ram- og bloksave og et par nye træuldsfræsere. En udmærket dampkedel er også til salg, samt maskine og alt tilbehør.
>
> Ole Thygesen.

Underligt med Kristian Fyrbøder. Ikke om han kunne få sig selv til at gå op på savværket og få lavet akkord angående underhugningen af den skorsten. Immer tænkte han på de tidlige morgentimer med hvilende save, når ilden sugedes i lange flammer af det stærke lufttræk gennem skorstenen. Også mindedes han den lette brænderøg, der fra skorstenshovedet som en sommersky svævede ind over skoven. Anderledes truende tegnede den sorte kulrøg sig på himlen, når han rigtig skulle sætte tryk på kedelen.

Der var tid til at tænke over så meget. Megen tid gik med at stå ude ved hushjørnet med korslagte ben og hænderne i bukselommerne. Der stod Kristian Fyrbøder den halve tid og gloede op mod det døde savværk og mindedes lørdag aften med seks dages løn i lommen og en arbejdsglad uge bag sig. Det bedste var næsten at vågne op søndag morgen til spegesilden og en dram, og så gå lidt om formiddagen og pusle med en rive og et skuffejern i den lille stump have. Efter middagsmåltidet var en skraber på sofaen noget så dejlig. En tur i skoven om søndag eftermiddag var også helt anderledes, end at drive der ind nu med lediggangen som følgesvend. Der var ingen plan i nogen ting mere. Før hade han altid forbandet arbejdsmandens trællekår. Han gjorde det også endnu, skældte ud på dampfløjte og klokkeslet, men det var nu en gang hans vane. Han var bleven for indlevet i den gamle synsmåde, til at kunne ændre kurs udadtil. Men alligevel, derfor behøvede man jo ikke at lade sig mærke med noget. Og så skiftede Kristian Fyrbøder hvileben, lænede sig mod hushjørnet og pulsede voldsomt på pibetøjet.

Maren Ole Peters fik set Ole Thygesens avertering, og hun slog i bordet for Ole, trods brochen, så øllet gik højt i kruset.

– Vil *du* ikke ta affære, så vil jeg. Såden nogle lange, dovne stoddere, som går her og slår slåen ned til svinene om sommerdage og laver strikke, når I har jer goe fortjeneste. I skulle ha en endefuld, skulle I.

Og så tog Maren de udtrådte plader over ligtornene og smak døren i, så kalkpudset dryssede over gulvet.

Kristian Fyrbøder havde forladt hushjørnet. Nu sad han og vandt garn inde i stuen over to stolerygge.

– Er det osse arbejde for en mand, tilogmed i sommertiden, sagde Maren. – Næe, kom du heller hen til vort i morgen aften klokken syv og la vos snakke lidt om noget andet, du kanske kunne bruge fingrene til. Alle de andre mænder kommer osse.

Lange Jens sad og vuggede, mens hans kone hængte tøj op i haven.

– Du skulle heller ta et par bælgvanter på, Jæens, så risikerede du ikke at få vabler i hænderne, sagde Maren og grinede. – Kom du heller hen til vort i morgen aften. Kan du ikke gå så langt, så får du nok konen til at trille dig derhen.

Maren gik fra hus til hus og sagde hvert sted, at alle de andre mænder kommer osse.

Og de kom allesammen. De første gik ind i stuen, men den var snart fyldt. Så gik de ud ved gavlen. Flere af konerne var kommet med.

Maren skubbede til Ole Peter. – Begynd nu, begynd nu! hviskede hun. Men det kviede han sig lidt ved. Så tog Maren fat. Hun stod med gavlen bag sig og med hele den store flok foran. Og så lagde hun for med en favnende armbevægelse.

– I har vel alle set, at savværket står i avisen. Aldrig kommer der til at stå noget savværk mere, og I får aldrig jer gode fortjeneste mere. Jeg vil foreslå jer, at I nu i aften går op til Ole Thygesen og ber ham, om I kan få lov til at begynde igen på de gamle betingelser, inden det er for sent. Skorstenen står hver dag for fald, og hvem ved når en køber melder sig til save og maskiner. Mange læs tømmer og brædder er allerede kørt væk, har jeg set.

Mændene sugede voldsomt på piberne, spyttede og så til hinanden. Men ingen ville gøre begyndelsen til at sige noget. De jokkede over den nyrevne plads i skyggen af Oles hus. Hans ko stod i tøjr lidt hende og tyggede drøv. Hun kunne da brøle engang imellem.

Så lød der atter en kvinderøst fra gavlen, og det var Kathrine Hanesteds. Hun foreslog ligesom Maren, at mændene skulle gå til Ole Thygesen og optage arbejdet med det samme.

– I må heller falde til patten, at vi kan blive fri for at ha jer gående hjemme og brokke jer, sagde hun.

Det råbte alle de andre koner ja til.

Endelig tog Kristian Fyrbøder piben af munden og oplod sin røst.

– Vi kan jo sætte det under afstemning ved håndsopræk-ning.

Alle kvindehænderne gik i vejret med det samme. Mændenes kom lidt mere trevent. Men der kom da en del, og ved optæl-lingen kom der flere. Med stor majoritet blev forslaget vedta-get. Ole Peter, som var en slags vært, blev foreslået til at over-bringe Ole Thygesen resolutionen. Det var Ole ikke glad ved, især da Maren ville gå med.

Det tog tid for mændene med at sætte benene i gang. Den vej fandtes, som var lettere at betræde end denne, der førte til Skovrød Savværk, når man kom som den ydmygende part og bad om nåde for begået gerning. Slukøret gik Ole Peter ind på Thygesens kontor med Maren i kølvandet, hakkende fik han fremstammet, at det med knebent flertal var vedtaget, at de ville optage arbejdet igen på de gamle betingelser.

Ole Thygesen stod lidt, som om det hele ikke ragede ham en fjer, så ud ad vinduet, idet han lagde armene over kors og hvislede »vi er Knold og Tot« mellem tænderne. Pludselig drejede han brat om med nakken til vinduet, så det gav et sæt i Ole Peter, selv Marens knæ skælvede.

– Nåe, det vil I. Det glæder mig at høre. Men er det der-med sagt, at jeg vil begynde igen? I mener, at I kan stoppe op og begynde igen, når det passer jer. Jeg skal være som et par bukser på en snor, der flagrer hid og did, efter som vinden blæser . . . . De taler altså på alle arbejdernes vegne?

– Ja, det gør han, faldt Maren ind. – Men det er løgn, når han siger, det er med knebent flertal, bestemmelsen er taget. Så godt som alle hade hænderne i vejret.

– Dette her kommer overraskende for mig. I morgen skulle ellers skorstenen falde, og den ene maskine er osse så godt som solgt. Ole Thygesen åbnede vinduet. – Hva vil I her, mander?

I må heller gå andre steder hen, hvor I kan få mere i fortjeneste end her.

Men da nærmede Kathrine Hanesteds sig vinduet og skræppede op:

– Arbejdet her er godt nok, og fortjenesten osse. Når hr. Thygesen ikke kan gi stodderne mere, er det vel fordi de ikke fortjener mere.

– Det har du ingen fuldmagt til at sige, Kathrine, var der een som udbrød.

– Så meget ved jeg, at atten kroner om ugen er bedre end ingenting. Det har jeg nu fornummet i fjorten dage.

– Det har jeg osse, sagde Maren indenfor vinduet. – Og vi har dog koen og hønsene at falde tilbage på.

Så smak Ole Thygesen vinduet i. Arbejderne trak sig tilbage.

I kontoret forhandlede de tre, mest Maren og Ole Thygesen. Det tog tid, et par timer. Med et beskrevet papir kom Ole Peter ud til flokken, der stod samlet i skovbrynet.

Ole Peter var ikke skrap til læsning, især ikke til Ole Thygesens mærkværdige hieroglyffer, men han fik da hakket sig igennem dem. Og arbejderne fik også meget rigtig det ud af dem, som var meningen. Den nemlig, at de forpligtede sig til ikke de første fem år at danne fagforening eller noget i den retning, som hade med lønforhøjelse at gøre. Endvidere, hvis en almindelig prisforhøjelse fandt sted på alle ting, da kunne en dagløn- og akkordforhøjelse også følge for Skovrød Savværks vedkommende. Dog kun på den måde, at den fandt sted et halvt år efter.

– Tjae, sagde en af mændene. – Det er jo hårde vilkår at gå ind under. Hva mener I, er der noget at betænke sig på?

– Tjae, hva skal man sige til den ting? Vi er jo de fattige og de små. Ikke er vi andet at regne for, end bagtroppen af fjerde divisjon.

– Har du ikke vidst det før, Lavs? spurgte Kathrine.

– Hæjoe, somme tider blir en jo mindet om det, sagde Lars med et bittert smil.

– Da skulle man Herren hjælpemig ikke tro det, som I skaber jer, var Kathrines svar.

Langt om længe traskede de atter op mod kontoret. En for en gik de ind og kradsede deres navne under papiret. Sådan ville Ole Thygesen ha det.

– Det er en slem streg, I har lavet for mig. Den har kostet mig flere tusind kroner, sagde han.

– Og hva har den ikke kostet os. Mindst lige så meget foruden alt spektaklet, busede det ud af lille Bendt. – Og hva opnåede vi, rendte fastelavn i fjorten dage.

– Gid den hade kostet jer dobbelt så meget for en anden gangs skyld. Det er krig i det små, og ve den, der begynder: I var angriberne, sagde Thygesen.

– Jae, var vi nu osse det, svarede Lille Bendt.

Men næste morgen klokken seks skingrede fløjten mellem skovene. Savene hvinede, og de taktfulde stempelstød pustede deres tunge åndedrag ud i den grødefulde forsommerdag. Det var alligevel en skøn musik, skønnere end den nogensinde hade været. Og skøn var den lysegrønne skov i baggrunden.

VIII.

Hvem begyndte på krigen. Tyskerne eller russerne? En af dem, men hvem? Ingen havde mod til at vedkende sig angriberæren. Tyskerne sagde, at russerne var gået over grænsen, og russerne sagde, at tyskerne hade mobiliseret og gik mod Polen. Den ene løgn tog den anden med sig. Og det utroligste skete, det utroligste vanvid i over fire år, til skændsel for hele menneskeheden.

Om søndagen spredtes telegrammer og flyveblade, nogle enkelte faldt også mellem skovene. Ole Thygesen vidste hverken ud eller ind. Det kunne blive til, hvad det skulle være med bedriften. Kunne gå op eller ned. Han var klar over, at som hidtil i jævn stigning ville virksomheden ikke arbejde.

Mandag morgen druntede og cyklede arbejderne i vanlig dont til værket. Savene skar gennem træet som hidtil. Ikke noget særligt var at mærke. Kun tankerne havde fået en noget anden retning. Kanske, det hele var løgn, det måtte være løgn.

Krig i vor oplyste tidsalder? Menneskene var vel ikke bleven helt tossede? Men ved frokosttid samlede de sig mere, end de plejede, snakkede også mere, mest om al det, der svirrede i luften. Kristian Fyrbøder fortalte, at om morgenen tidlig hade han mødt Tosse-Ane. Hun hade sagt, at hvis tyskerne kom her, ville hun gå til Skallerød. Det grinede de lidt af, men der var ingen rigtig glæde i latteren.

Midt i al grinet og snakken kom Ole Thygesen ind, hvor de sad. Så blev der ganske stille. Han hade samme grædestemme på, som den gang de strejkede.

– Det var en gal een, I fik lokket mig på, da I fik mig til at sætte i gang igen. Nu har vi krigen, den store krig, meget værre end den, I lavede. Om otte dage har vi kanske tyskerne her, og så jævner de hele mit goe savværk og slår maskinerne i stykker. Så kan jeg rende min vej, så fattig som da jeg kom her til. Næe, man skal ikke la sit goe hjerte rende af med sig.

Det kunne mændene ikke svare noget til. De følte sig alle på gyngende grund. De yngre ventede på indkaldelsesordrer. Sognefogden hade allerede været på farten tidlig om morgenen. i det samme lag stak han hovedet ind ad døren. Han hade en håndfuld indkaldelsesordrer med sig. De otte afleverede han til lige så mange unge mænd. Ved middagstid drog de allerede afsted, drog ud på det uvisse med kone og børn i venlig erindring, i vemodig erindring. Hvem vidste, de såes måske aldrig mere. Til afløsning fik Thygesen stampet dobbelt så mange mænd sammen.

Tre dage efter mærkedes krigen allerede føleligt på Skovrød Savværk. Træuldstræet blev ikke mere revet i smalle, krøllede spåner. I dobbelt længde blev det læsset på jernbanevogne, der gik til hovedstadens omegn. Krigspæle var der nu mere brug for.

Ole Thygesen nøjedes med fem timers søvn. Klokken fire om morgenen sprang han på cyklen, trådte den, så skovvejens ælte nåede han stive hat i grå stænk. Milevidt til fjærne skove var målet. Der stod han ved skovriderens eller skovfogedens dør, inden slåen var trukket fra.

– Træ, træ. Grantræ i to meters længde. Landet er i fare.

Fjenden ventes her hver dag. Nu gælder det, at vi alle står sammen, at vi alle forbereder os til at møde fjenden bag stærke pigtrådspæle. Jeg er for gammel til at blive indkaldt, men jeg takker min Gud, at jeg alligevel og på denne måde kan tjene mit kære fødeland. Fædrelandsforsvareren, træhandleren Ole Thygesen tørrer sin svedige pande.

Skovrideren står morgengnaven og kun i grønne bukser og slæber i døråbningen. Da springer han ind i stuen, sluger en kop kaffe, trækker i de langskaftede støvler, smækker den egebladede hue på knolden og griber til egespiret. Thygesens cykle hælder sig mod muren, der får den lov at blive stående en tid, den er der ingen brug for under granernes bløde mostæppe. Skoven skjuler de to langskridtende mænd. Ridsejernet furer de slanke graner, dem der egner sig til krigsbrug, og flere endda. Ikke være fedtet i en tid som denne. Ikke spørge, om det er et bestandtræ eller ej. Er det for tykt, kan det flækkes, og der bliver fire pæle, fire forhindringer for fjenden. Rigtig, skovrider. Det er for gamle Danmarks skyld. Danmarks træer til Danmarks forsvar.

Ridsejernet flænser i den bløde bark, så harpikstårerne står blanke i såret.

Videre går mændene mod skovfogedens bolig. En hue med krone, kokarde og jagthorn lettes, og en sort, stiv hat med vejstænk i nakken lettes, og der løftes på en hue med sølvkrone og to brede sølvegeblade. Skovrider Vinde ser meget alvorlig og streng ud. – Skovfoged Gunnersen, alt andet arbejde må vige i denne tid, denne forfærdelige alvorlige tid. Krigspæle. Krigspæle! intet andet. Det skulle nødig gå os som i fireogtres. Gamle Danmarks ære skal værnes. – Ja, ja, siger Ole Thygesen. – Hr. skovrider, De taler som en danemand. Jeg får altså fem vognladninger pæle i denne uge til allernøjeste pris. Thygesen bener op til skovridergården, hvor cyklen stadig hælder sig op til muren, han tar den og træder videre til næste distrikt og næste distrikt med. Ingen vanskeligheder med at få træ i denne tid, når det er til krigspæle og til gamle Danmarks værn.

Også på gamle skovrider Berthelsens distrikt træder Thyge-

sen cyklen. Han møder skovrideren ved forstrådens bænk. Berthelsen sidder og ryger sin lange pibe, nyder freden og skovensomheden. – Er det ikke fred, vi alle ønsker, hvorfor laver menneskene så al den vanvittige ufred?

Thygesen sætter den tohjulede op ad et træ, smækker sig selv ned ved siden af skovrideren, sidder som på spring hele tiden. – Næe, om man kan forstå det. Værner vi os ikke, er vi kaput om otte dage. Nu gælder det krigspæle, hr. skovrider, mange pæle.

– Kan vi endda nøjes med krigspæle. Værre, hvis osse krigen kommer, siger den gamle skovrider og flytter sig urolig på naturbænken.

– Den kommer, om otte dage har vi den. Jeg ved det. Det er sivet ud fra ministeriet. Og jeg skal skaffe tyve vognladninger pæle i denne uge, og de skal rammes ned fra Køge Bugt til Øresund.

Da sætter skovrideren piben fra sig. Hans gode øjne er blanke.

– De skal få pæle ,om jeg så skal hugge al min granskov. Desuden kan det jo gå af på den femårige levering?

– Vi får se, hvordan det hele udarter sig. Den første levering af pigtrådspæle var træuldstræ, savet i dobbelt længde. Men alt mit goe uldtræ kan jeg da ikke ofre på krigsalteret, siger Thygesen med drøvelig stemme og gør springet fra bænken.

Den gamle skovrider rejser sig, klapper Thygesen på skulderen:

- Alt sammen bagateller i en tid som denne. Alt bliver så smått, så smått, når man ser på alt det, som foregår omkring os. Gud bevare os alle.

– Det er lige akkurat osse mine ord. Men jeg får nok pælene til aller billigste pris? Husk på formålet.

Som det er de unge mænd, der først må lystre krigsgudens kalden, så også de unge træer. De saftiggrønne grantoppe buer den milde augustluft i fald mod jorden. Mænd med økser, der afklæder den grønne pragt, så træerne ligger nøgne på valen. Mænd med save, der flænser i det hvidblodige kød. I stumper

og stykker bliver de kørt bort i lange ligtog mellem endnu levende, svajende og sukkende brødre.

Krigen er nået til de stille skove.

Karl Nielsen filer og filer og bliver aldrig færdig. Før var der altid et lille pusterum med andet arbejde. Men nu!

– Du milde frelsens Gud, hvor min Karl han filer. Hva ville Hr. Thygesen uden Karl! puster Franziska og fylder den brede vingestol. Der sidder hun det meste af dagen og mærker det dobbelte liv. Rokker over gulvet og ud i køkkenet. Skælder på Kristine, den skads tøs, der heller vil lege med dukker under hyldebusken end skure køkkenbordet og pudse komfuret. – Næe, så var rigtignok Martha villere. Først ens arbejde og så leg, sagde tøsen altid. Se nu og kom ind og få fat på skurevidsken, siger Franziska i døren, der knap er bred nok.

– Jeg skal nok komme. Gå du bare ind og pas dig selv!

– Ih du milde Gud og skaber! Det skal man la sig byde af sit eget kød og blod. Franziska løfter truende armen. – Du kan tro, jeg skal sige til din far, hvor skads tøs, du er. Og så skal han gi dig en go endefuld over rygstykkerne. Kan du nu komme, og det lige på stedet!

Så rokker Franziska ind i vingestolen, sidder der og græder over Kristines næsvisheder, græder over, at Martha ikke har det godt, hvor hun tjener, græder over sin egen hjælpeløshed, som hun går her i venteuge. Den pokkers tøs. Se, om hun kommer ind!

Lille Johannes kravler om på gulvet, kører på det ene ben hen til stolen. – Op op! siger han. Hun prøver een gang på at ta ham op, to gange, først tredje gang lykkes det. Men der er ikke plads på hendes skød mere. Pladsen er optaget af det gryende liv. Yderst på hendes knæ kniber han sig en ridetur til. Længe sidder han der ikke. Der er kommen dem så megen fyld imellem. Af gammel vane vil han op til hendes bryst. I sine arme runder hun ham der op. – Nej nej, lille Hannesmand, der er ikke noget mama. Nu er du en stor dreng. Hvor stor er du? Vis mor, hvor stor du er! Lille Johannes strækker et par buttede arme i vejret. Hun tørrer hans næse og knuger ham

ind til sig. – Godt, at du er så lille, som du er, i disse tossede tider med krig og soldater . . . . Den forbistrede tøs. Se, om hun er kommen endnu.

Og så græder Franziska igen. Tårerne kommer så let i denne tid, hvor hun har sit vide omfang. Hun græder over Kristine. Ikke endda så meget over, at hun ikke vil lystre hende, mere over, at tøsen foragter sit moderlige ophav, når kjolen begynder at stumpe op foran. Næsvishederne falder også tættere, efterhånden som skoningen går i vejret. Ikke glemmer Franziska forleden dag, da hun sad og syede på en barnetrøje, og Kristine i det samme kom hjem fra skole. Ih du fredsens gud, sikke er par øjne hun vendte mod den uskyldige trøje! Og sikke hun slog med nakken, det skidt tøs, og så sagde hun: – Var det ikke snart på tide, I holdt op med de fastelavnskunster. Det skal en mor høre af sit eget barn, bragt til verden med smerte. Guddd! Hvad ved ikke børn i vor tid.

Ikke heller glemmer Franziska så let, da hun gik med lille Johannes, og hun sagde til de skads tøser, at de kunne vente storkebesøg, for den var fløjet hen over huset. Men ikke kunne man forhindre fuglens flugt over ens hoved, som der osse stod i Guds ord. Så smiskede de så ræveagtig til hinanden. Martha og Kristine, og Martha sagde stramt: – Tror du ikke det forhindredes, hvis far tog logis på loftet om natten. Ih! og så fniste de og rendte med næsen nede på brystet ud af stuen . . . . Om den tøs kommer, om hun har begyndt at skure? Næe, en skal bare ikke tro det . . . . Lille Hannesmand. Mors egen kælegris. Storken må godt flyve over huset, når den kommer med sådan en sød lille dengse.

Johannes glider ned på gulvet. Franziska kan knap rejse sig fra stolen, knap rokke over gulvet ud i døren. Der står hun og græder og kalder, græder og kalder. Endelig kommer tøsen frem om hushjørnet . . . .

Karl Nielsen filer og filer, runde klinger og lange klinger, tynde og tykke. Er en rundsav løbet skæv, kan han rette den ved enkelte hammerslag på de rigtige steder. Er en båndsav knækket, kan han lodde den sammen så fint, så det ikke mærkes ved savningen. Midt i lodningen står Kristine ved hans

side. Hun ser på klingen, der er klemt fast i skruestikken. Næppe kan han høre, hvad hun siger.

– Du skulle komme hjem, for mor er syg. Pigen står og gnider med fingeren over den messinggule lodning. – Kan det der holde?

– Jae . . . . Er der sendt bud efter . . . .

– Ja, skynder Kristine sig at svare. – Og sikke en hammer . . . . af kobber?

– Er mor meget syg?

Pigen rynker næsen, så overmunden spalter læberne.

– Næe, ikke mere end hun plejer. Det lyder, som om hun snerrede.

Så går Karl Nielsen op på kontoret, og kommer lidt efter tilbage. Det er ikke hans vane at skynde sig, selv hvor hans nærværelse er mere påkrævet. Det er ikke første gang, at Karl skal bivåne familieforøgelse, ej heller første gang, han bliver hentet. De andre gange har han været i skoven. Der behøvede han ikke at melde sig fra.

Det var så mankérligt på kontoret, da den unge dame spurgte, hvad hans kone fejlede, og han så måtte rykke ud med, at hun skulle ha den ottende. Og så det spottende, medlidende smil. Joe, det kendte han. Der kom flere af den slags, når nyheden var bragt til torvs.

I sit stille sind lover Karl for et hundrede og syttende gang, at det skal blive den sidste. Osse en tosset idé af Franziska, at han absolut skal være med. Kunne ellers ha bleven ved sit arbejde og tjent den kvart dagløn med. Og så komme hjem og det hele var i orden. Franziska glad ved, det var overstået og han med. Og hvad skal der blive af alle de unger, og hvordan skaffe føden?

– Du snakker højt med dig selv, siger pigen på sin mutte måde.

– Gør jeg! Næe.

De følger skovstien. Karl Nielsen haster ikke mere, end han plejer. For hver gang ,han vipper frem på de højklampede, giver madæsken ham et dunk i ryggen, ligesom for at påskynde gangen. Kristine holder sig et godt stykke bag ved. Hun er

egentlig osse rigtig gal på fa'ren for dette her med alle de vræleunger. Hun ved godt, hvordan det går til, har hørt det så tit på skolevejen af Peter Madsens Eline, der går til præsten og ved bedre besked på den slags ting end på budene og trosartiklerne. Men ikke går hun ned til Eline i dag, om osse moren har sagt det. Om andre kan det være morsomt at høre Eline fortælle. Men når beviset åbenbarer sig så tydeligt som her, at ens egne forældre ikke er bedre, vil hun ikke høre på Eline i dag. Næe, så vil hun hellere gå ned til gamle Sidse ved skovstenten, hvor den øvrige søskendeflok er bragt hen. Joe, hun kender rumlen fra de andre år. Gamle Sidses forblommede hentydninger om, at når de kommer hjem kan det være, at Storkepeter har været der med en bror eller søster. Men hellere høre Sidses snak, om osse hun ved det er sludder, end Elines fede latter og pikante stiklerier.

Ved Korsstien standser Karl Nielsen, bliver stående til tøsen når ham. Det tar tid, for hun går og dajer og svanser og fløjter ind imellem.

– Hvordan har det sig. Du skal vel ned til gamle Sidse?

– Jae, det skal jeg vel, eller til Peter Madsens, siger tøsen og dasker ad stien til højre uden at sige farvel. Hun sætter fløjtningen et par toner op, efterhånden som hun fjærner sig fra fa'ren, for hun er ikke dristig ved at gå alene i skoven.

Af sporene så Karl Nielsen straks, at en vogn hade vendt ved dørstenen. Brutalt hade vognhjul og hestesko rodet gruset op foran huset.

Ved kaffebordet sad fru Gregersen sammen med nabokonen. Den bekendte lange kasse stod på en stol. Gennem døren så han Franziskas blege ansigt i sengen. Franziska smilede bittersødt og rakte en arm frem i hvidt linned. På hosesokker gik Karl der ind og tog Franziskas hånd, der var varm og klam.

– Kys mig, Karl. De andre kan ikke se det. Ved den søde grød, hvor jeg døjer, når turene kommer. Vi lover hverandre, at dette ikke skal ske mere. Ikke, Karl?

– Joe, når vi bare kan holde vos.

– Det er Vorherre, der har lavet det sådan . . . . den skælm . . . . Men kan vi ikke narre ham, andre kan da. Endskønt,

han er vist ikke sådan at rende om hjørner med, hviskede Franziska.

Det gryende livs ophav, skaberens uundværlige mellemmand, filemester Karl Nielsen, satte sig ved kaffebordet i skjorteærmer og på strømpesokker.

– En må bede til Gud, at hun snart må komme over det. Det sølle skind døjer ganske grysseligt. Og værre blir det for hver gang, syntes jeg, sagde nabokonen, mens hun skænkede glohed kaffe til Karl.

Fru Gregersen med gråt hår, briller, dobbelthage og sød mund, svarede, at fru Nielsen plejede at komme let over det. Og så fortalte hun en del om, hvordan det *kan* gå med besværlige fødsler, hun talte så dæmpet, at Franziska ikke hørte det. Derimod hævede hun stemmen en del, da hun snakkede om en bestemt ægtemand, der ikke engang ville afhente hende. Han var så gal over at blive forstyrret i sin søde nattesøvn, så han blev liggende et par timer. Men da var den stakkels kone også så elendig, at hun var døden nær.

Men også opbyggelige ting hade fru Gregersen at berette. Hun blev ringet op for nogle dage siden midt om natten, og da stod der en femtenårs dreng på stentrappen. Det varede ikke længe for fruen at komme i tøjet, og som de jollede ud mod et indsidderhus i nabobyen, snakkede de en del sammen, drengen og hun. Drengen var for nylig kommet langvejs fra til egnen og var som følge deraf ukendt med forholdene. – Hvordan kunne du så hitte ud af, hvor jeg boede, spurgte fru Gregersen drengen? – Joe, det kunne jeg sagtens, svarede drengen – for da husbond sagde, at jeg kom til at afhente Dem, hvis han ikke var hjemme, når der kom bud fra Rasmus Jensens, gik jeg ind til byen om søndagen for at se, hvor De boede, osse for at se, hvor klokken sad. Jeg tænkte jo, at det var en farlig redelighed, hvis jeg kom til at køre, og det skete om natten, og man stod i en fremmed by med ansvar for et menneskeliv. Fru Gregersen tørrede sin øjne og fortsatte:

– Det gjorde mig så inderligt godt at høre på denne bondedreng, der følte pligt og ansvar for et menneskeliv i denne forrykte tid, hvor der bliver sat præmie på at dræbe så mange

som mulig. For hvor finder man pligt og ansvar i disse dage? Alle tænker kun på at handle, snyde hinanden og tjene penge. Og hvor skal ungdommen lære andet, den ser jo ikke andet, har ikke set andet i lang tid i vort samvittighedsløse samfund . . . . Hvordan går det, fru Nielsen? Nåe, ikke så godt. Næe, den krig har rigtignok vendt op og ned på al ting til det dårlige. Skrædderen derhjemme i byen er da bleven helt tosset, siden han vandt de hundrede tusind på Børsen. Nu har han købt ridehest til to tusind, og der siges, han skal bygge tårn på huset.

Karl slubrede kaffe i sig, skoldede sig for hveranden mundfuld, blæste på drikken i underkoppen, gav lille Johannes, som han sad med på skødet og var den eneste tilbageblevne af flokken, den at drikke. Midt i det hele gav Franziska sig til at stønne, træde i sengegavlen, så den knagede, råbte på manden.

– Hold mig i hånden, Karl, ellers dør jeg! Jeg dør, jeg dør!

Der stod filemesteren med Franziskas hånd i sin, brødebetynget, sin store synd bevidst.

Men snart efter kom der atter ro over Franziska. Og så gik Karl med Johannes på armen ud under hyldebusken. Var der blot noget, han kunde aflede tankerne ved. Han satte drengen fra sig på bænken, tog riven og jævnede sporene fra vogn og hest. Så gav han sig til at grave det lille stykke, hvor de tidlige kartofler hade stået. Franziskas skrig nåede ud til ham. Fik det dog aldrig ende? Han satte sig på bænken med drengen på skødet. Solen stod rød bag hyldebusken, gled ned under skoven. Franziskas skrig gennem mørket. Kvindernes snakken i stuen. – Han kunne da godt gå ind og ta hende i hånden, når det er hende så meget om at gøre. Han smyger sig derind og tar hendes hånd, gør det lettere nu, det er mørkt, hvorfor kan han ikke forklare sig. Men drengen skal jo også passes. Ikke vil han sove, det lille bæst. Så går far'en med ham på armen ud til gærdestien, går helt op til skoven og et stykke derind. Også det gør han lettere i mørke, men det ved han grunden til: Naboerne griner og ynkes over en mand fra barselstuen. Han ser godt det ynkværdige i sin person, som han går her på stien

med drengen i favnen, mens familieforøgelsen foregår, ser også det noget latterlige.

Endelig sover drengen, og stien skridtes til ende.

Lampen står på bordet. Ingen er i stuen. Karl lemper Johannes ned i vuggen. Kvinderne skjuler sengen i sovekammeret. – Å Gud, ja. Å Gud, ja! Vilde skrig. – Nå, nå, nu bare rolig, fru Nielsen. – Å ja, å ja! Hvor er Karl? – Her er ingen brug for ham .... Bare et øjeblik, så er De forløst .... Spæde skrig, befriende skrig. Et nyt menneske i verden, en menneskespire i et fad vand.

– Jeg er så ked af, at det blev en dreng. For tænk dig, Karl, han kan komme i krig. Hvad har man så for alt det, en har døjet, siger Franziska og tar om mandens hårde hånd.

– Det har lange stunder. Når den tid nærmer sig, er vel folk bleven klogere. Det må vel een gang komme.

Den nyankomne verdensborger skriger som protest, mens far'en siger det.

IX.

Sjælden ses nu den grå brænderøg stige til vejrs fra den høje skorsten, mest de kulsorte røgbukler. Thygesen skælder ikke mere over, om brændet skulle hobe sig op om savværket. Der er bleven gode priser på affaldsbrændet også. Han ved, at kedelen skal proppes med det bedste kærnefoder, om de halvtredsindstyve hestekræfter skal udnyttes til det yderste.

Og han futter til København med tidligste morgentog, ind på fæstekontoret for at hverve flere menneskekræfter. Ikke er Thygesen bange for at få en halv snes sprælske Københavnere der ud nu, han har bundet sine faste folk til en femårig kontrakt.

Men kullageret svinder ind, og vanskelighederne med at forny det stiger, efterhånden som krigen trækker i langdrag, den krig, man mente var afsluttet på et par måneder.

Atter blander den grå røg sig med den sorte. Rundsavenes krumme hugtænder hager sig fast i de mægtige egekævler, kø-

rer i stå, ikke til at rokke. Kristian fyrbøder fylder indfyringen med brænde, så flammerne når midt op i skorstenen. Det synger og dirrer i spildedampsrøret for hvert stempelslag. Det buldrer i kedelen som fjærn torden. Men rundsaven i kævlen kører immer i stå. Så siger formanden, at ramsaven skal indstilles så længe, da maskinen ikke kan trække begge de store save på een gang.

I det lag kommer Ole Thygesen til.

– Hva! Står I her og driver! Mener I, at daglønnen falder i jer lomme uden arbejde!

– Maskinen er overbelastet, siger formanden.

– Er *I* ikke bange for at være overbelastede med hænderne i lommen!

Ole Thygesen farer ned i fyrrummet, griber Kristian i ryggen.

– Fyr for helved, mand. Sover du!

– Se her, siger Kristian og åbner fyrdøren. Flammerne slikker op om kedelen, så Thygesen må rykke sig tilbage.

– Brug så kul, flere kul. Om vi så skal hente dem i helvede, skal vi ha kul.

Det ene læs træ lægger sig oven på det andet på pladsen. Thygesen praler med, at savværkets areal nu udgør femten tønder land. Ti spand heste har han nu anskaffet, men mange private folk med et par krikker rakker i skoven for ham. Han køber træ på den anden side fjorden, gaber op på auktionerne, så de stedlige træhandlere snart ikke kan få en pind til rimelig pris. Hans kuske må køre ti–tolv mil uden om fjorden, blive der ovre i flere dage for at slæbe træet ud af bevoksningerne. Som oftest kommer de først hjem ved midnat. I borgerstuen står bordet altid dækket og med en stabel rene tallerkener på voksdugen. Hver nat belyser petroleumslampen et fad grisesylte, der svømmer i laurbærlage, pølse, ost, røgen flæsk og mejerismør i store skåle. Ingen skulle klage på kosten hos Ole Thygesen. En flaske brændevin står der også altid, i hvert fald for dem, der når først til bordet. Et anker øl ligger på buk henne i krogen. – I skal arbejde, fanden fortære mig, men I skal også ha noget for tanden. Det bedste er ikke for godt til

dem, der bruger lemmerne, er bleven Ole Thygesens Valgsprog.

Når bare den maskine kunne arbejde noget mere, dobbelt så meget. Hvad hjælper det, den bliver fodret med bedste stenkul, så gnisterne står den ud af halsen, når den alligevel ikke kan overkomme arbejdet?

Nemmere gik det i sin tid med krigspælene, der blev færdiglavede i skoven, og nemt stiller det sig også nu med de engelske krigspæle, han har fået leverancen på. Pæle, der under navn af props til kulminerne sejles over Nordsøen.

Træ! Træ! råbes der på fra alle sider. Jern kniber det også med. Man kan ikke få noget indført. Så må træ træde i stedet. Ole Thygesen gnider sig i hænderne og priser sig lykkelig over, han ikke er bleven jernhandler. Han snakker godt for skovriderne på de forskellige distrikter, har gjort sig til personlig ven med de fleste af dem. Det har også kostet ham en del, men det betaler sig især i disse tider, hvor køberen må lirke ved sælgeren for at få varer. Og nu er man begyndt at bygge skibe af egeplanker, og egetræ fra danske skove er vanskeligere at få fingre i, end mahognitræ fra Amerika før krigen. Bestilling på bestilling hober sig op på kontoret. Men rundsaven kører immer i stå ved skæringen.

Da kommer en dampkedel på jernbanevogne til nærmeste station. Endnu har man aldrig set mage til dimensioner. Et helt lille hus at se til. En snes mand fra savværket og alle dets heste er i brug ved transporten. Kraner og dunkraft og ruller, der ligger tæt og flyttes, eftersom kolossen skrider fremad.

Ingeniøren, der leder transporten, giver sine ordrer bestemt og koncist. Blodet er gået til hovedet på Ole Thygesen. Hvad bliver dette til med den sneglefart? En tomme ad gangen. Han ser vejlængden, regner ud, hvad den vil koste. Tænker på de mange ordrer og det meget træ, der venter. Han river sig i det tynde hår, råber op, skælder ud og siger, at dette går som en lus på en tjærespån. Han griber en håndspage, løfter her og der, smider den fra sig, skubber en af kuskene til side, for selv at køre et spand af hestene.

Rullerne drejer sig langsomt, langsomt trykker de jorden fast.

Men to dage efter ligger kolossen på plads. Så tar håndværkerne fat, støber grund og indmurer de to hundrede hestekræfter bag sten og under røde tegl. Under samme tag bliver den nye maskine sat op.

Da alt det arbejde er gjort færdigt, og maskinen har vist, at den kan trække alle savene på een gang og flere til, indbyder Ole Thygesen alle arbejderne med koner til fest en lørdag aften. Den aften standser arbejdet en time før tiden med fuld dagløn endda.

Alle møbler er ryddet ud af Thygesens storstue. Lange borde med skinnende duge fylder den. Mellem fade med al jordens herlighed på ædeligt område står vin- og ølflasker. Ind imellem kikker en grønhovedet bekendt med »Ålborg Akvavit« om halsen. Den glæder især de fleste af gæsterne, for den er bleven lige så sjælden som dyr i den senere tid, og det er dog den, som sætter mest kurasje.

For enden af det midterste bord sad Ole Thygesen. Han var dårlig at kende, så fin han var i tøjet og med håret pomadiseret og i skilning. Jaketten var med årene bleven lidt for lille, også bukserne var bleven for snævre. Men det gjorde ikke så meget, for det var man vant til at se ham i. Derimod var det en hel ny situation at høre ham som festtaler. Han rejste sig og sagde, så godt han kunne, at nogen stor taler var han ikke, men det han ville sige var dette, at det var en mærkedag i hans liv, for i dag var den største udvidelse af hans savværk gjort færdig. To hundrede hestekræfter var på et bræt kommet til. Og han hade regnet ud, at hvis man satte en hests kræfter lig med otte mand, ville Skovrød Savværk nu råde over to hundrede og tredve hestekræfter, iberegnet de tyve skovheste og kontorpersonalet. De sidste rynkede på næsen af den sammenligning. Det så Ole Thygesen, og han skyndte sig at tilføje, at han selvfølgelig regnede sig selv med. Men ikke så Ole Thygesen de mange knæ, der stødte sammen under bordene, hvor arbejderne sad. Kun delvis så han de lune øjekast, som han opfattede som udtryk for hans vittige regnestykke.

Talen endte han med at udtrykke sit ønske om, at det gode forhold, der de sidste år hade hersket på savværket, fremdeles

måtte fortsætte. – – Og så vil jeg sige: Fang an på maden og æd så meget, I kan proppe i jer. Jeg har mere, end det der står på bordet.

Skramlen af knive og tallerkener. Skummende øl i glas. Vin i glas. Ålborgeren hældende hovedet, og mændene læggende nakken tilbage. – Ahh! Af drikkelse er denne alligevel den bedste. Den er man mere vant til . . . . har været. Man kan osse bedre tåle den.

Kvinderne holdt sig mere til vinen og nippede kun til øllet.

Karl Nielsen sad og tværede, var endda mere tavs end han plejede. Han var ked over, at Franziska ikke kunne være med her. Men nu var også Kristine kommet ud at tjene, og hvem skulle så passe børnene. Den mindste, Soldaten, som Karl kaldte ham, når han skulle være morsom, var ikke vænnet fra endnu. Det fik endda være, flasken kunne træde i stedet. Men som Franziska meget rigtig bemærkede: – Karl, en flaske kan aldrig erstatte en mors kærlighed. Til nød nabokonen, og hun kunne ikke den dag. Ved Gud i den syvende himmel, Karl, Malvine kan ikke, hvor gærne hun ville, for hun er bedt til fødselsdag hos skolelærerens lige akkurat den dag.

– Kommer hun der? Karl kløede sig bag øret. Jeg troede, skolelærerfruen var for fin til den omgængelse?

– Det troede jeg osse. Men da jeg fortalte, at du og jeg var buden til gilde hos savværksejer hr. Thygesen på lørdag, og om hun kunne se lidt til børnene imens, blev hun smænd lige så rød i hovedet som en rose af ærgrelse, og hun sagde disse ord: – Det var dog kraperligt, Franziska, at jeg på lørdag er bundet, så du ikke kan få den fornøjelse. Fru Tversted har bedt mig ikke een men flere gange om at komme til hinders fødselsdag. Og så føjede Malvine til: – Men det er lige meget, gærne bliver jeg hjemme, for at du kan komme til Skovfandens gilde. – Ikke snak om den ting, sagde jeg. – Du har trolig taen fem gange mod de søde unger af Vorherres hånd. Så du har gjort dit. Gid jeg kunne gøre gengæld. Så grinede Malvine og sagde: – Bevare mig nådig vel! Jeg med mine tresindstyve år!

Næe, Karl, en mor har sin plads mellem sine børn. Gå du bare til gilde uden mig, og mor dig godt. I stedet for mig

kunne du for resten ta Martha med. Den tøs er helt tosset efter at danse.

Og sådan blev det. Martha havde fået fri, og nu sad hun ved siden af fa'ren. Han var ikke i feststemning, endda lidt gal i hovedet.

Det ærgrede ham, at det ikke var Franziska, der sad ved hans side. Hun hade så få glæder udenfor hjemmet, og hun *kunne* ha siddet her. Skæbnen ville, at på Stationsvejen var han og Martha løbet på lærer Tversted og frue, der skulle med toget. Altså var det med fødselsdagen bare en historie, Malvine hade lavet. Men Martha havde lovet ham ikke at omtale dette møde til moren.

Ålborgeren nikkede fornøjet med sit grønne hoved helt ned i glasset, klukkede og gav løfte om høj stemning, så til sidst blev Karl i helt godt humør. Alle bordene blev båret ud og bænkene sat op langs væggene. I et hjørne af stuen stillede tre musikanter sig an. Det var violinspilleren Blinde Emil fra Skæggerup, Fløjte Jesper og Daniel med kontrabassen.

Det var som loftet lettede sig, da de stemte i med tyrolervalsen. Blinde Emil hældede kælent kinden mod den brune kasse, kvidrede op i de høje toner, faldt ned i de lavere, lod buen hoppe over strengene i dobbeltgreb, mens foden vippede i takt op og ned. Jesper slog triller som en nattergal. Hans lange fingre dansede over huller og klapper, mens munden stødte luft i det lange trærør. Daniel favnede sin kæmpeviolin, gned den ømt i korte stryg, så den brummede, klukkede i samstemmende rytme.

Alt det hørte og så Martha med åbent sind henne fra krogen. Det var så morsomt med den kontrabas. Lød det ikke, som den sagde: Det går godt. Ja ja ja! Det går godt?

Hun halvvejs sidder i vindueskarmen med fremstrakte fødder, ser på sine blanke laksko, ser på remmen, der runder sig over vristen med den fine, sorte strømpe, stryger kjolen til rette over knæene, den lyse uldmusselins med de sorte stænk. Hun føler ungdomsmodet og ungdomslængslen risle sødeligt igennem sig. Medlidende ser hun på de tykke koner, som sid-

der langs væggen. De fleste er bænkevarmere, for omfangsrige til at dreje sig på gulvet. Hun selv er forpustet og hed efter sidste dans, men længes alligevel efter en ny . . . . Stakkels mor, som sidder derhjemme og ruger over ungerne . . . . Osse for galt med alle de børn. Højest to vil hun ha, når den tid kommer . . . . Nu danser Ole Thygesen med Kristian Fyrbøders kone. Hun *føler* sig vist ved at dreje rundt med savværksejeren. Joe, det gør hun, som hun stikker næsen i vejret. Han danser osse godt, kan til nød danse moderne. Det prøvede de, Martha og han, da de sidst var på gulvet. Endnu mærker hun trykket af hans arm over hofterne. Den fyrbøderkælling danser da ikke så godt og let som hun. Kedeligt, her ingen unge er at danse med. Hun er vist den eneste unge pige.

Nu spiller de op til halvfemtetur. Når den spilles, er alt hvad der kan krybe og gå på gulvet.

Ole Thygesen tar retning mod vinduet. Hun ser til siden, hun mærker hans tråd foran sig, mærker også, hun bliver hed, hun tror også at vide hvorfor: Ole Thygesen, den mægtige mand mellem skovene, hendes fars arbejdsgiver, hendes fars husejer, den driftige Ole Thygesen, den stærke Ole Thygesen, ham hun fra barnsben af har hørt de sælsomste historier om, gode og onde blandet sammen. Og hun, Martha, syttenårig tjenestepige, Filekarls datter fra Stengærdet. Å jo, det er ikke så løjerligt, hun bliver hed i hans favntag. Kunne hun blot kloges på, hvad det er for en slags hede.

Hun blev hed og kold mange gange den nat. Hver anden dans var hun på gulvet med Ole Thygesen. Han vred den spinkle pigeskikkelse i sære bøjninger. Han løftede hende, så lakskoenes spidser knap rørte gulvet. Han trykkede hende ind til sig, så hun fornam det, som om hun blev væk i hans favn. Joe, nu vidste hun, hvorfor hjertet bankede hende i halsen: Den rige mand og den fattige pige i fælles glæde. Det kendte hun godt . . . . fra romanerne.

Det hade alle dage været egnens skik at slutte af, når den første hane galede. Da hønsenes overhoved lod sin røst høre, dansede de hanegal til afslutning. På afstand hørte Martha,

at der var et farligt vrøvl om betalingen henne i musikanterkrogen. Ole Thygesen skældte ud og ville ikke betale, hvad Fløjte Jesper forlangte. Men så blev der da endelig ro, og Daniel gik med Blinde Emil under armen ud af dansestuen. Stakkels Emil, der spillede som en gud og glædede andre. Kun han selv kunne da ikke finde nogen glæde på sin mørke livsvej? Martha fik tårer i øjnene ved at se på den hjælpeløse mand. Gærne ville hun ha gået med ham under armen til Skæggerup, hvis han ikke hade haft Daniel til følgesvend.

Vintersuset gik gennem skoven, strøg over Filekarls sti, som man nu kaldte den. På den sti gik far og datter ved siden af hinanden. Martha frøs i den iskolde luft, dukkede sig ned i pelskraven . . . . Det suste . . . . så . . . . så åndeagtig vemodsfuldt med forjættelse bagved, helt anderledes end da de gik den modsatte vej. Musikken stod Martha i hovedet . . . . og dansen . . . . og dansen . . . . skønt der ingen unge hade været at danse med.

– Nu har mor derhjemme det lige så godt som os og lidt til, nu det hele er forbi . . . . Jeg kan ikke glemme Malvine, at hun ville narre mor for den fornøjelse, bare for det kamelen var misundelig over, at vi skulle til fest hos savværksejeren, sagde Karl. Hatten sad lidt bag i nakken, og han gik med oplukket overfrakke, bredte sig som om han ejede det halve af skoven. Ind imellem fløjtede han en stump dansemelodi.

– Det er da osse morsomt at tænke tilbage på. Det kan somme tider være det allermorsomste, var Marthas syttenårige erfaring.

Det suste immer vinterkoldt i de bladløse bøgetoppe. En flok krager fløj skræppende til vejrs. Fjærnt ude tudede en ugle melankolsk og uhyggelig. Martha greb fa'ren i frakken.

– Hvor står de syv ege, far? Han stoppede op, svingede lidt på balancepunktet, inden han kom i ståstilling.

– Hva, de syv ege? De syv ege! Nåe, du tænker på jomfruegen vel? Jea, der er et godt stykke op, helt på den anden side Klemmens mose.

– Har du nogensinde set den hvide jomfru gå rundt om egen med det grædende barn i favnen? Der siges, at hun går

der hver midnat. Sidse ved Skovstenten siger, at hun har set hende, og Barnet var i en hvid dåbskjole, og det græd hele tiden.

– Næe, det passer nok ikke . . . . Min mor sagde osse, at hun hade set hende. Det var noget, man troede i gamle dage.

Et stykke i tavshed.

– Far! hvor gammel tror du, Ole Thygesen er?

– Åhhh, hva skal vi sige, et halvt hundrede vel. Han begynder da at få sildeben i håret.

– Nej, far, så gammel er han ikke . . . . højst fyrre . . . . Han danser, som om han var i tyverne, og sikke han kan føre.

– Ja, han var osse svært kurassig i aften . . . . Han hade osse drukket en del.

– Han lugtede da ikke spor af spiritus . . . . så dygtig en mand findes da ikke i Danmark. Ih! når man ser alt det, han har sat igang. Og så er han slet ikke vigtig eller stor på det. Han sagde osse, at han befandt sig bedst imellem sine arbejdere.

– Sagde han det, og det sagde han til dig?

– Ja.

Udenfor skoven skiltes deres veje. Martha turde godt gå alene. Hun hade så meget at tænke på at glæde sig over i ensomhed.

X.

Søndag eftermiddag. Karl Nielsen har både været i kirke, hugget pindebrænde og revet pænt foran huset. Lidt tung er han af nattens tummel, har lidt tømmermænd og har derfor lagt sig på slagbænken. De mindste sover også. De større leger ude i læ af stengærdet. Vilhelm og Harald har bygget hver en stald med mange heste og køer ind i gærdet. Vilhelms er en stor herregårdsstald. Men så siger Harald, at hans er større, og han kryber op på gærdet og viser, hvor megen jord der hører til gården. Han peger rundt til alle sider. Skovene danner

grænser for hans besiddelser. Det tygger Vilhelm lidt på, for så kan der ikke blive noget til ham.

– Næe, alt det på den side gærdet er dit og på den anden side er mit, siger Vilhelm.

Men det er Harald ikke tjent med, for så bliver han den mindste jordbesidder.

– Tjae, så er der jo ikke andet for, end vi kommer til at føre krig om det, siger Harald i Napoleonsstilling.

Og så blev krigen erklæret.

Rønnebærtræet stod på neutral grund midt i gærdet. Der blev våbnene hentet. Beate, der var udnævnt til at gøre ambulancetjeneste for begge hære, benede hjem efter forbindingssager.

– Jøsses kos dog, tøs, til hva? sagde Franziska. Hun sad og blundede lidt i vingestolen, mens Karl snorkede på bænken med avisen over ansigtet.

– Vi leger bare så morsomt, pustede Beate efter løbet.

– Syss stille. Ikke vække far, han er så tung i hovedet i dag .... Her er noget af en gammel ble, som ikke engang kan bruges til karklud, den må du godt få. Og så piskede Beate afsted igen ....

Drabelig gik slaget sin gang ude på gærdet. Hvem der sad inde med de største stridskræfter, var vanskeligt at afgøre, for skiftevis drattede de ned ad skansevolden. Som et opildnende sejerstrofæ viftede bleen i rønnebærtræet. Beate stod og skuttede sig i kulden, så på sværdenes krydsning i luften, hørte krigshylene og længtes efter at køre frem med ambulancen. Det skete, som det sig bør, da slaget var endt, og da halvdelen af hæren lå på valen. Bleen, som ikke alene skulle ildne kampmodet, men også linde smerterne, kom ned af træet, og med den i hånden stod Beate ved sin sårede brors side. Det var Vilhelm. Han lå og vred sig på jorden. Harald hade ramt ham på den ene kind, så blodet flød.

- Så kunne du nære dig med at slå mig over benene, sagde Harald.

Beate glemte helt sit kald, benede hjemad og ind i stuen tudbrølende.

– Øh tue! Harald har slået Vilhelm ihjel . . . . omtrent. Han ligger ude ved gærdet og vræler og kan ikke nære sig, og blodet render af ham.

– Du milde fredsens gud dog!

Karl Nielsen vågnede op. Avisen faldt på gulvet. Han spærrede øjnene rundt, vippede strømpesokkerne ned i de fladbundede og ud ad døren. Grædende fulgte Franziska sin ægteherre, grædende trippede Beate bagefter, og grædende blev de mindste ladt tilbage i stuen. Gråd over hele linien, som krigens væsen er.

Krigsforhøret blev sat med det samme ude ved gærdet, og straffen fulgte også med det samme . . . . til stor bestyrtelse for Franziska.

Var det virkelig Karl, hendes skikkelige Karl, som endnu aldrig hade rørt børnene med en kæp, der tævede løs på drengenes rygstykker, begge drengenes endda, med rønnebærkæppen.

– Betænk, hvad du gør, Karl! betænk hvad du gør, og la ikke galden løbe af med dig! skreg da også Franziska til sidst.

– Jeg ved nok, hvad jeg gør, sagde Karl med dirrende stemme. – Nu kan I gå hjem og prøv aldrig på at lege krig mere, for så længe er jeg med på denne manér.

– Men Karl dog!

– At de voksne ikke er klogere, må de om. Det kan jeg ikke forpurre. Men at mine børn skal opdrages i den slags forbrydelser, som om det var en leg, det kan jeg sætte en stopper for.

– Men Gud, Karl, når de bliver soldater?

– Det er ikke min opfindelse, og det kan jeg ikke gøre noget for at forhindre.

– Ih! Du ligner jo en hel general Booth, Karl.

Trods verdenskrig, trods en uhørt pengekrig og en lige afsluttet gærdekrig, hvilede der en forunderlig søndagsfred mellem skovene. Kun vinden tonede ensformig gennem det store asketræ ved gavlen af Karls hus, ringlede lidt med de tørre frøkapsler, som endnu sad på grenene.

Vinden svøbte kåben om knæene på pigen, der kom henne

på markvejen. Franziska satte hånden over øjnene og gloede.

– Det kunne mestendels ligne Martha.

– Det er osse hende, sagde Karl – for jeg kan se det på gangen. Karl hade det med at kende folk og fæ på gangarten. Derfor kendte han alle sognets heste på lang afstand. Og mere end det. Han vidste også, hvor gamle de fleste af sognets trækdyr var og deres hele afstamning havde han rede på.

Franziska jokkede Martha i møde, viftede med en hånd i luften til hilsen og velkomst.

– Du har vel nok været til gilde i nat, mit barn. Far har fortalt en hel del om det. Det vil sige: En må jo altid presse ham, for at han kan få skvatten i gang. Mor'en hængte sig ved datterens arm, stak næsen hen til hendes øre. – Han har fået en del i hovedet i nat, og han kan ikke sove sig fra det. Er helt tummelumsk, helt kulred. Franziska rystede på hovedet og spjættede med hånden foran øret. – Kan du tænke dig, han som aldrig rører ungerne, han har pryglet de store drenge, bare fordi de legede krig. Herregud, børn er børn. Du skal bare lade som ingen ting. Gud give, han ville lægge sig lidt på bænken igen. Han kan ikke tåle noget, ved det, han ingen øvelse har i at drikke. Slar de ham bare i enden med en våd karklud, er han fuld med det samme. Tilogmed har han været i kirke, og alligevel skabe sig sådan. Hvad mon præsten ville tænke, hvis han vidste det? Godt var det, han ikke var til alters.

– Hvad er det, far har fortalt?

– Fra kirken?

– Næe, fra hr. Thygesens fest.

– Ih du milde skaber! Du var nok rigtig i vinden. På gulvet hele tiden, hører jeg.

– Jeg dansede såmænd ikke så meget . . . . Der var jo ingen unge . . . . sad og varmede bænke den meste tid.

– *Det* passer ikke, Martha. Næe, nu lyver du for din mor. Franziska truede ad pigen med en kroget pegefinger. – Men tænk, at hr. Thygesen ikke ville betale Fløjte Jesper mere end en halv dagløn, for han hade drevet og ikke spillet med mere end den halve tid. Joe, hr. Thygesen skal nok opdage, når de driver den af . . . . Det er koldt, når man ingen overtøj har på,

og disse kludesutter. Gud være priset for den goe varme, vi har hjemme i stuen.

– Har far ikke fortalt, hvem jeg dansede med?

– Dem allesammen, så godt som dem allesammen. Og med hr. Thygesen flere gange. Joe, hr. Thygesen hade osse sagt til far, at han syntes, du var sådan en pæn, fiks pige med fodslag i. – Du kan da heller ikke være far til hende, når man ser jer to sammen, hade Thygesen sagt. Du forstår, det var bare for plasérlighed, skyndte Franziska sig for sin dyds skyld at tilføje.

– Jeg vil da blæse hr. Thygesen en lang marsch, sagde Martha med næsen i luften.

– Det var ikke på den måde ment. Du med dine sytten år og et fattigmandsbarn, og så den ældre, rige hr. Thygesen! Næ, joe det kunne lige passe for svin at komme i kancelliet. Jeg var toogtyve og holdt mig til min stand, og ingen hade kissemisset med mig før din far.

Karl Nielsen sad på slagbænken med avisen bredt ud på bordet og piben i fuld damp. Ilden buldrede i kakkelovnen. Den mindste, Svend, puslede på gulvet. De andre legede saltogbrød omkring huset, med køkkendøren som ståsted.

Martha kendte den søndag eftermiddagsstemning så vel, følte sig så usigelig forventningsfuld over noget, hun ikke kunne klargøre, følte noget der levede i hende og om hende, mærkede den hjemlige hygge og varme, som noget der dannede bro til den strålende verden, som lå og ventede på hende. Den verden, hun siden i går aftes var kommet så meget nærmere.

Musikken fra natten forud tonede stadig i hendes hoved. I sovekammeret ordnede hun sit mørkeblonde hår i sirlige bukler foran spejlet, det velkendte spejl med revnen tværs over. Hun så sig selv en face og en profil. En lille krusning af håret ved øret og en tynd lok i panden. Sådan, ja. Hun så sig med røde kinder og frisk mund, så også spillet i øjnene. Så det altsammen igen, så det for tiende gang den dag. Men det gamle spejl her i sovekammeret forskønnede. Spejlet i pigekammeret gjorde det ikke . . . . Nå, så savværksejeren sagde, hun var køn og fiks . . . . og hvad var det: Holdt godt fodslag? Mon

han mente noget særlig med det? Hun syntes også selv, hun var køn. Især her i det gamle spejl og som hun kom lige ude fra det friske vejr. Der var også andre end Thygesen, som sagde hun var køn. Det hørte hun af karlene på gården om aftenen. Hun spændte livbæltet et hul ind. Den prikkede musselin folde sig svagt og blødt over de smalle hofter.

– Ved Gud i den syvende himmel! har du din fine kjole på i dag osse, Martha, og i denne rædsomme kulde og med udringede sko. Franziska slog hænderne sammen, og Karl lettede hovedet fra avisen, kikkede over brillerne.

– Den klær dig så pænt, brummede han.

Franziska stillede sig an midt på gulvet med en hånd i hver hofte og så på sit livs produkt med moderblanke øjne.

– Hører du, hvad din far siger, mit barn. Han var osse så glad over, at du var så pæn i går aftes, førte dig som en fornem dame. Der var flere, som spurgte ham, hvor den smukke pige var fra med den stolte rejsning.

– Lad nu ikke munden løbe af med dig, mor, lød det henne fra bordet.

– Det sagde du da. Er det løgn, hvad du siger er det osse løgn, hva jeg siger.

– Jeg sagde det til dig, men ikke for at det skulle gå videre, sagde Karl.

– Når man kan glæde sine børn, så . . . . Men nu skal vi ha en rigtig varm kop kaffe, ikke min tøs! Ih! hvor er du tynd og let . . . . en hel spegesild og ta på. Ork ja. Kan du huske, da jeg var så tynd, Karl?

– Næe. Du har været godt bøved alle dage, jeg har kendt dig, brummede Karl med glimt i øjet.

– Det er ikke sandt, fatter, ved Gud i himlen. Jeg var en streg, da vi blev gift. Hundrede og tredve pund. Men otte levende børn og to dødfødte, skal nok ta faconen af en . . . . Joe, vi kan godt ta den dug, om osse den har et par pletter. Ved det, jeg ikke kom til gilde i går, fik jeg bagt en dejlig søsterkage med sukat i, rosiner kan man jo ikke få. Ork, sikke dog Malvine hade moret sig til fru Tversteds fødselsdag. Kom ikke hjem før sent på aftenen, hade drukket fire kopper suk-

kerlade, siger hun . . . . Nå, nu koger vandet i kakkelovnen. Du kan sætte kopperne frem, Martha, de pæne fra hjørneskabet og tørre dem af med viskestykket.

Da breder kaffeduften sig i den lave stue. Den duft, som i den senere tid er bleven mere sjælden. Nu kun til hver søndag kan rationen strække. Martha tar lille Svend op på skødet, fugtig som han er og med den velkendte duft af rent tøj, mælk og reminiscens af det, der har passeret hans lille krop.

– Du skal ha voksdugen under ham for at skåne din fine kjole, sagde Franziska.

I det lag bankede det på døren, og ind trådte Ole Thygesen med cykelklemmer om benklæderne, bøjede hovedet i dørkarmen.

– Nå, lige midt i kaffen. Det er ellers en sjælden drik for tiden. Hjemme hos os brænder vi rug og ærter, og det smager hverken af kaffe eller the. Den hellige Mathiassen var mere heldig, han fik hamstret en hel sæk kaffe foruden ti kasser cigarer og vin i lange baner.

– Derfor har han osse noget, hr. Thygesen. Savværksejeren vil ikke sitte ned? . . . . Farlig kulde det er i dag. Vi skulle vel ikke allerede ha vinter. Næe, De skal sitte i vingestolen, hr. Thygesen . . . . Joe, endnu har vi lidt kaffe til om søndagen, så alt er dyrt, og det er ikke til at købe for penge. Hade man ikke kortene, fik en da aldrig set hverken flæsk eller su . . . . kød . . . . heller ikke noget at smøre på det velsignede brød. Klædevarer er heller ikke til at købe for penge. Jeg har såmænd sittet og lappet Karls bukser for syvende gang, hans hverdagsbukser naturligvis.

Martha var så rød i hovedet, som et dryppende blod, sad og legede med Svends narresut. Turde ikke se op, trykkede drengen ind til sig for at gøre noget.

Ole Thygesen sad fremmed i vingestolen med den stive hat mellem knæene. Gloede sig omkring i stuen, men han ejede jo også hele huset. Dvælede tit ved den unge pige. Hun mærkede det og blev endnu mere undselig . . . . Osse kedeligt, han skulle træffe hende her i det uanselige hjem med børnelugt og bleer på kakkelovnen.

– Nu skal jeg ta drengen. Du skal ikke sitte med ham, han er altid våd den lille gris, sagde Franziska.

– Det er et kønt syn at se den unge pige med sin lille bror på skødet. Et sjældent syn i vor tid, hvor børnene bliver betragtet som et uheld i hjemmet.

Franziska foldede hænderne over maven og lagde hovedet på hæld.

– Syntes hr. Thygesen det, Ja, det er smænd osse sandt. Jeg er nu af den formening, at man får de børn, Vorherre har tilkejset en, hvis da ellers manden dur. Og jeg siger altid, at børn holder sammen på ægteskabet. Ikke af den grund, at jeg tror, at Karl ville sla til skaglerne, hvis han ingen hade . . . . Jeg tør ikke byde hr. Thygesen en kop kaffe?

– Hvorfor ikke. Det vil gøre godt med lidt rigtig menneskekaffe.

– He he! Det er ligesom Karl. Han siger osse menneskekaffe, ikke fatter . . . . Du siger ingen ting, Karl.

– Jeg kan ikke komme til.

– Det er smænd osse sandt. Han har jo aldrig været af de meget snakkende, og mere dussemang er han bleven, siden han står alene med filen.

Franziska kom et ekstra mål kaffe på kanden, og Martha satte de fineste kopper frem foran Thygesen.

Immer drejede han hovedet på halsen og kikkede på omgivelserne. Så sagde han:

– Det er egentlig for lille en lejlighed med så mange børn.

– Guddd nej, hr. Thygesen, den er smænd stor nok til os. Vi er godt fornøjede og har haft vort goe udkomme her i atten år så vel. Og nu begynder jo børnene at drysse fra hånden. Hun der er er allerede flagret fra reden og næstældste osse. En blir gammel, inden man ved a'ed, hr. Thygesen. Franziska sendte et skråt blik op mod bjælken.

– Det er osse for lang en vej for Dem, Karl Nielsen.

– Hæjae, men nu er ellers en vant til den.

– Han kan smænd ikke undvære stien gennem skoven. Jeg har osse sagt til ham om at købe en gammel cykel, men jeg tror ved den levende Gud, han heller vil gå. Ikke fatter?

– Hæjo, hvis man kunne få een til små penge, så . . . . Men træskoene punkterer ikke.

– Sikkeda du snakker, Karl. Næe, træskoene punkterer ikke, men de kan revne, det har man da hørt før.

– Jeg har nemlig tænkt at bygge nogle arbejderboliger ved savværket. Mest beregnet for de fjærnestboende, og her tænkte jeg først på Dem.

– Det var nydeligt tænkt, hr. Thygesen. Men det er jo sådan, at hvor de velsignede børn først har set dagens lys, og hvor de har leget som små, der vil de osse frem i tiden ha deres rigtige hjem, sagde Franziska og strøg sig med pegefingeren om munden.

– Siger De osse det, lille frøken . . . . Martha? jo, det er jo Martha, De hedder?

– Jeg ved det ikke, svarede pigen grumme undselig.

– Der bliver jo ikke tale om flytning før til foråret, vel nærmest hen på sommeren, når husene er færdige.

– Det er jo Deres hus, vi bor i, så hr. Thygesen kan jo naturligvis gøre ved det, hvad De lyster, sagde Franziska med sænket hoved.

– Ikke må De misforstå mig, goe fru Nielsen. Jeg jager Dem ikke ud af huset. Det er kun Deres eget vel, jeg vil.

– Det forstår vi så godt. Hr. Thygesen har jo aldrig gjort os fortræd, tværtimod. Ih! bo lige ved siden af fileriet. Det var jo meget nemmere for Karl, og i et nyt hus med blanke gulve. Dette er jo så gammelt og slidt. Hvad mener du, fatter?

– Hæja, det har jo sine fordele. Og det sker hverken i dag eller i morgen.

– Og jeres datter anbelangende kan hun godt flytte med . . . . . Kunne De ikke tænke Dem, frøken, at bytte plads og komme op på Skovrød Savværk. Jeg forlanger hverken De skal malke eller noget andet groft arbejde. Det besørger fodermesteren. Kun være husbestyrerinden behjælpelig. Hun begynder at sakke bagud, er osse noget til års. Ole Thygesen hade drejet sig i vingestolen, sad på skrå og så med kendermine på pigebarnet.

– Hvad siger du til det tilbud, mit barn?

– Jeg ved ikke . . . . hvad siger I? svarede Martha med et hendøende smil.

– Det må du selv ta bestemmelse om. Ikke er det mere os, der råder over dit ve og vel, nu du er en voksen pige. Men vil den almægtige Gud i himlens rige dit bedste, så skal du ikke stampe mod brodden.

– Sikke noget sludder, Franziska, brummede Karl. – Ha! stampe mod brodden!

– Karl, det står i bibelen så det er ikke noget sludder.

– Men alt det kan I snakke om bagefter. Jeg siger tak for kaffe. Han trykkede dem alle i hånden til afsked.

Dermed gik Ole Thygesen.

– Jeg troede, I var dus? sagde Franziska, mens hun stod ved vinduet og så en af jordens mægtige cykle ud af markvejen fra *hendes* hjem.

– Det går til hvikken side hveranden gang, som det bedst gefaller sig, sagde Karl, der også stak næsen mod ruden.

– To kopper kaffe drak han . . . . osse go kaffe. Var den ikke go, Martha? og nydelig søsterkage. Godt var det, jeg hade den . . . . med sukat i . . . . Du milde Laurentzius på lukkummet! hvis vi skal flytte med alt det skrammel!

– Jae, så flytter vi, sagde Karl og stak en kroget finger ned i pibehovedet.

Martha stod atter ved det revnede spejl. Kunne ikke blive færdig med at se sig selv fra den side, der hade vendt mod Ole Thygesen. Immer fingererede hun ved krøllerne i tindingen, og immer tog hun dansetrin på gulvet.

XI.

Ole Thygesen bander over de fede, forædte bønder, der sidder rundt om på gårdene og skovler penge ind som skidt. Fire fem dobbelte priser får de for alt, hvad de sælger. Og de snyder ernæringsrådet ved kornafleveringen til nævnet. Han ved, hvordan de kan bære sig ad. Selv har han prøvet det ved af-

levering af korn fra sine tredve tønder land. Men hvad batter det imod dem, som har hundrede? Ikke værd at gøre sig til snyder for engang.

Nu cykler Thygesen fra gård til gård for at få hestekraft til kørsel af brænde. Næe, de gør det ikke under tre kroner pr. rummeter. Hvad bliver der i fortjeneste med den betaling?

Hvad har han så ud af den lange liste af kunder, han har måttet præsentere for skovrideren for at kunne få brændet. Og så har han måttet sætte prisen på listen og sit hoved i pant på dens overholdelse.

Krig på afstand kan være en udmærket ting, ligefrem en Guds gave, men Fanden har skabt restriktionerne.

Der ligger Esben Mathiassens nybyggede gård. Han var heldig med at få den blusset af inden krigen og prisstigningen . . . Kan det nytte at dreje op ad alleen? . . . . Tre kroner for rummeteren! Gid Fanden hade ham og al hans hellighed. I kirke hver søndag for at sidde og hælde vandet af ørene. De værste kæltringer er dem med: »Al banden og sværgen frabedes!« og »Alt af nåde!« over døren i silkebroderi. Thygesen har ikke været i gården siden branden. Men billederne skal nok hænge der. De blev da reddede, værre gik det med porcelænet.

Allétræerne iler ham forbi. Porten står fast foran ham, vokser til en rund, muret bue op i taget. Fuget stuelænge med frontspids. Cementmur om møddingen, og ajlebeholder med kædepumpe. Hævet over det altsammen en mægtig vindrose, som knirker og klaprer . . . . Tre kroner pr. rummeter! Han skulle ha tre slag i rumpen.

I det klinken løftes, drøner der i porthvælvingen. Hunden farer ud af huset, gøer så det gjalder mellem de fire længer, slider i kæden. Halsremmen snerrer den om struben, så galpene bliver til hæse luftpres: – Vovse, vovse!

Inde fra loen kommer Mathiassen med emter i hatten, glor, da han ser Thygesen. De mødes midt på gårdspladsen med smil om mund.

Thygesen kan ikke lide gårdmænd. Det ligger ham i blodet fra drengeårene, og det er ikke bleven mindre med tiden. Han mærker det her mellem længerne og ved den arrige gårdhunds

side. Hvad interesse har han af gårdmænd undtagen i dette enkelte krigstilfælde.

Skovridere er noget helt andet, dem må man stå sig godt med . . . for træets skyld. Skovfogeden lige sådan for – træets skyld. Skovløbere og arbejdere lige sådan . . . men for målets skyld. Trægrosserere og marinens opkøbere lige sådan . . . . for salgets skyld.

Arbejdere, ens egne arbejdere sågar, osse med lempe, som tiderne har udviklet sig. Arbejderne er store på det for tiden. Alle er høje i hatten, når pengene flyder og der er brug for hver en hånd. Arbejdslønnen er sat op til det tredobbelte. Men ikke noget med fagforening det første år allenfals. De fire af de fem er gået, desværre.

Joe, man skal lempe sig for profittens skyld overfor alle . . . . .undtagen for bønderne . . . . og dog.

– Go'dag, Mathiassen! Flot gård, og vi fik da reddet en del af bohavet. Skidt med at gården brændte, den var jo faldefærdig, helt fra udskiftningen vel? I disse tider kunne man ikke bygge sådan en gård for hundrede tusind.

– Priserne er vanvittige snart sagt på al ting, sagde Mathiassen.

– Osse på brændekørsel. Jeg byder to kroner pr. rummeter for brænde kørt på plads ved banesporet. Tilbudet gælder osse dig, vil du prøve et nap? Store penge at tjene.

– Vi kan jo gå indenfor og snakke om det. Det har jo altid sin interesse, når der er penge at tjene, sagde Mathiassen med et undskyldende smil.

Han satte sine træsko ude på den fugtige trappesten. I gangen, hvor der aldrig kom en solstråle, stod et dobbelt klædeskab, en kiste og henne i krogen en krumsnorpisk. Ovenpå klædeskabet stod syltetøjskrukker på geled. Luften var klam og mulden.

I stuen, hvor de kom ind, skinnede solen. Væggene var limfarvede og der hang billeder af flere bekendte, krasse præsteskikkelser. Det såes tydeligt, at der var reddet bohave fra den gamle gård, for enkelte gamle bondemøbler var stukket ind mellem de nye. Derved kom intet til at harmonere med de

høje vinduer, og den brede fløjdør. Kakkelovnspladsen var marmoreret indenfor fire lodrette streger, der i hjørnerne knækkede over i mærkværdige kvadrater. Loftet tyngedes af stukkatørarbejde i barok stil. En mægtig hængelampe hang ned fra rosetten midt i loftet. Foran salonbordet stod en rokkestol. I den smak Ole Thygesen sig ned. Stolen knirkede i spiralfejdrene, rokkede svagt, så Mester Ole kom til at nikke med hovedet, noget man ellers sjældent så. Mathiassen kneb sig en plads til på kanten af en plyds stol, skønt der var plads nok. Han sad der, som om han ikke hade lov til at sidde i sin egen stue.

Efter en del snakken gik Mathiassen ind på forslaget. Og dermed kom han i forbindelse med den driftige mand.

Thygesen greb sin sorte hat og ville skynde sig ud af stuen, men Mathiassen bad ham blive et øjeblik. Lidt efter satte bonden en flaske cognak og en kasse cigarer på bordet. Thygesen gjorde store øjne, det var altså sandt. Cognak i dette hjem og i disse krigstider? Hvor må han ha hamstret. Kanske det var sandt, hvad der blev sagt, at Mathiassen sjælden gik ædru i seng. Uvilkårlig så Thygesen op på væggen. Joe, billederne hang der: Al banden og sværgen frabedes! Ja ja. Der stod jo ikke noget om, at cognaksdrikning frabedes. Forklaringen stod måske at læse i billedet ved siden af: Alt af nåde!

Ole Thygesen lagde sig tilbage i rokkestolen, så den knirkede, blæste lange røgskyer ud i stuen, smak det ene knæ over det andet og gloede op på væggen, læste langsomt som for sig selv: – Al ban-den og svær-gen frabedes. Så må en nok vogte sig og ikke sætte en lille trumf på i dette hus.

Mathiassen smilede undskyldende, som man gør, når man står overfor et menneske af en anden indstilling.

– Bander du egentlig, Ole Thygesen? Jeg mindes ikke at ha hørt dig ta eder i din mund.

– Ikke tit. Kun når jeg bliver gal i hovedet. Jeg går ud fra, at hvis man ikke fyrer en ordentlig salut af, så gnisterne sprutter en ud af gabet, så spilder man sit krudt og det gør samme virkning, som at hælde vand på en gås. Næe, du kan tro, det går ikke sådan til at ha et lille hundrede arbejdere på pladsen

hver dag. Mærker de først, man ikke er dem overlegen, så går det den forkerte vej. I gamle dage, da jeg begyndte i Skovrød, da ved jeg pokker ikke, hvordan det hade sig. Folk var helt anderledes. De var mere nøjsomme og tilfredse, og man hade glæde af at række sine arbejdere en hånd, når det kneb. Men nu, gud fader bevares: Løntariffer og fagforeninger og skidt og møg.

– Er fagforeningen kommen i orden? spurgte Mathiassen, idet han vred sig på stolen og med verdensmine strøg asken af cigaren.

– Endnu ikke, men den kommer, den kommer. Næe, I bønder har det godt. Kender ikke til lønkrav en blok, og sæden gror, osse når I sover, mens en anden en ikke kan sove for spekulationer. Kender du til det, Mathiassen, at ligge vågen en hel nat?

– Jeg skulle mene det. Kanske jeg ligger mere vågen end du, Ole Thygesen. Så vidt jeg ved, har du kun denne verden og hvad dens er at slås med. Men ser du, der er osse en anden verden, den vigtigste, den evige. Den holder mig mere vågen end denne.

– Nåe, himmelen, mener du! Den har jeg ikke tid at tænke på. Interesserer mig heller ikke. Næe, lad os bare holde os til jorden og se at få samlet os lidt her, så man har noget at stå imod med, når nøden og alderdommen kommer. Det andet er luftballoner, som ingen fanden kan hitte rede på. Jo mere man snakker om det og tænker på det, des mere tosset bliver det.

– Det skal du heller ikke. Hitte rede på Guds forunderlige førelse går over al menneskeforstand. Det er altsammen så let, så let. Du skal bare tro.

– På hvad?

– På Guds ord, og så overgive dig helt i Guds kærlige favntag.

– Kærlige?

– Ja, Gud er kærlighed.

– Han forstår da at skjule den. Næe, jeg tænker på min sorte hund derhjemme, der kan vi snakke om kærlighed og vennesind . . . . Det er lige meget derom, Mathiassen, jeg kan

til dels forstå dig med din kærlighedssnak. Det var nu et godt nummer, Vorherre lavede den nat, da han sendte en lynstråle ned i ståtaget på din gamle gård og futtede den af lige inden krigen og dyrtiden. Og se så her, hvad han gav dig i stedet. Ole Thygesen slog Mathiassen på skulderen, grinede og fortsatte. – Hvis min gamle kasse derhjemme futtede af nu, jeg har fået sat assurancen op, gu' min sjæl om ikke osse jeg ville sige, at den gamle deroppe mingelerede det ikke så helt tosset for sine børn.

Mathiassen sad og dyppede cigarstumpen i askebægeret. Fingrene rystede. Munden var kun en tynd streg. Så rejste han sig, gik hen til bogskabet med det falmede gardin bag glasruden, vred nøglen om. På hylden stod en række fine bogrygge: Nåde over nåde. Gødningens fulde udbytte på brakmarken. Landmandens kamp mod ukrudtet. Hvordan bliver jeg frelst? Den bog vippede Mathiassen ud af rækken, strøg nænsomt over den med hånden.

– Den bog skulle du læse, Ole Thygesen. Jeg har haft megen velsignelse af den. Vil du ikke låne den med hjem?

– Er det romansludder om kærlighed og den slags?

– Jeg ejer ikke en roman, har aldrig læst en. Jeg blev vakt i min ungdom, og jeg så allerede den gang, at for at vinde livets krone var der ingen tid at spilde på unyttige, ja skadelige ting, som jeg regner al verdslig litteratur for.

– Der står da osse ugudelige bøger, ja hvad er det nu der står: Landmandens kamp mod ukrud-tet!

– Den og flere andre er denne verdens bøger. De hjælper til med at dygtiggøre mig i dette liv, så det kan skønnes på markens afgrøder og på dyrenes trivsel, at Herrens kærlighed og velsignelse følger den, som tror på ham og som holder hans bud efterrettelig . . . . efter fattig evne, og til Guds ære.

– Skulle Vorherre monstro være ærekær. Jae, man ved jo ikke, hvordan han er indrettet. Han har jo alle dage holdt sig skjult. Ikke så meget som det sorte på en negl af en finger, man har set, sagde Ole Thygesen, mens stolen knirkede. Han tog en lommekniv frem og begyndte at rense sine negle. – Det er med andre ord en go forretning at være hellig. Kanske man

skulle prøve på det osse. Risikoen er ikke stor og gevinst hver gang, siges der. Det er ikke alle forretninger, der smider noget af sig. Fem hundrede kroner ud af vinduet på tømmeret til Strandby havn.

– Du kører immer ved siden af, Ole Thygesen. Jeg ved ikke, om det er for at gøre grin med mig og min tro, at du udtaler dig på den respektløse måde, hvor du blander jord og himmel sammen, som om der ingen forskel var, som om Herren var en mand med sorte negle.

– Hvis han ikke renser dem, og det ved hverken du eller jeg, så er de sorte. Troer du, jeg gør grin med dig og din tro! Jeg er knusende lige glad med, hvad du tror. Enhver bliver salig ved sin tro, som Mads Keldsen altid sagde. Men den store forskel på her og hisset, kan jeg ikke få fat på. Vi arbejder her på jorden med at trænge os frem for at få det godt. Det samme er tilfældet i det andet liv, hører man, hvis det ikke er løgn. Ole Thygesen gned sig i hænderne. – Få det rigtig godt, hva. Ikke spekulere hjernen ud af hovedet, sove længe om morgenen og få kaffe på sengen til englemusik. Det er lønnen. Løn her og løn der.

Mathiassen stod med et sarkastisk smil om munden. Så sagde han:

– Alt det kan du jo få i dette liv, hvis du selv ville.

– Næe, det kan jeg ikke. Har heller ikke ro endnu til at ligge længe om morgenen. Har for resten hverken ro eller tid til at sidde her og sludre om ting, vi ingen forstand har på eller udbytte af. Men jeg stoler altså på, at du vil køre brænde til banesporet a to kroner pr. rummeter . . . . Nåe, det skidt bog må jeg vel heller ta med i lommen, om jeg får læst den, er en anden ting. Dermed satte Thygesen hatten på hovedet og fo'r ud ad døren. Han var helt henne ved porten, inden Mathiassen nåede ud på trappen.

Kun et lille stykke var Thygesen kommet henad vejen, da middagsfløjten skingrede mellem skovene. Fløjten på den nye kedel kunne han bedre lide end den gamle. Denne hade mere af en storfabriks klang, hørtes også mere viden om, helt på den anden side skoven.

Middagsbordet stod dækket med hvid lærredsdug, da han trådte ind i stuen. Dette med hvid lærredsdug var noget, Martha hade hittet på, siden hun for nogle måneder tilbage var kommet i huset. Før brugtes altid en voksdug. Et pokkers dygtigt pigebarn efter alderen. Kunne overkomme meget mere end den forrige husbesyrerinde, og så var hun altid glad, hade altid et venligt smil tilovers. Og det gjorde godt, når man ofte trist og ærgerlig i hu kom hjem for at sluge maden.

I dag var Thygesen i godt humør. Det stammede nok fra, at han havde reddet sig en krone pr. rummeter i kørselspenge ved kun at byde Mathiassen to. Blæse være med Mathiassens sludder om den anden verden. Næe, lad os bare holde os til denne, at det kan gå os vel her. At knibe sig en krone til kan blive til mange hundrede.

– Nå, lille lamseben, hvad har du så til middag? Han greb i det samme Martha om livet, men hun snoede sig fra ham og forsvandt ud i køkkenet. Kom lidt efter ind med stegte kyllinger.

– Har du kyllingesteg, min tøs! Sæt dig nu her ved siden af mig og lad os nyde livets goder tilsammen. Dette bliver man ikke snydt for. Det andet, som den hellige Mathiassen snakkede om, kan osse være meget godt, når det bare ikke var løgn og opdigt. Ahhh! sådan et kyllingelår med fed sovs.

Han tog med begge hænder om kyllingelåret, masede det mellem sine stærke tænder, så fedtet randt ham ned ad hagen. Ansigtsmusklerne lukkede halvvejs øjnene, når han gabede op. Også benet masede han mellem tyggeredskaberne. Martha sad stilfærdig foran sin tallerken og gaflede kødet i små stykker.

– Øhmm! du er en knop til at lave mad, Martha. Han lagde en hånd på hendes skulder.

– La være, Thygesen, du er så fedtet på fingrene, sagde pigen og drejede sig på stolen.

– Men når jeg har vasket hænderne, må jeg så . . . . så stryge dig over håret? De bukler ovenpå knolden klær dig pokkers godt. Ved du hvad: I går, da jeg var færdig på Børsen og gik over i »Industrien« for at få lidt frokost, så såe jeg der ikke een men tre damer, som var kortklippede. Jeg vil sige

dig, Martha, det skal du ikke indlade dig på. Kvinden har sin styrke i sit hår. Var det ikke osse der, ham filisteren, ham Samson hade sin styrke? Jeg mener ikke, at fruentimmerne har deres styrke i kræfterne, som hos Samson, men alligevel i håret sådan med opsætning i krusseduller.

Martha sad hele tiden med et fint smil om munden under Thygesens udvikling af håropsætning. Så rejste hun sig og tog ud af bordet.

Thygesen fulgte hende med øjnene, hver gang hun vendte ryggen til. Pigen mærkede sig begloet, svansede lidt mere med tallerkenerne end hun behøvede, også hovedet rejste hun lidt højere i den anledning.

Noget efter kom Thygesen ud i køkkenet. Martha stod ved opvasken. Imellem klirren af porcelænet lød dæmpet hendes sang. Den svandt ind til næsten ingen ting, da savværksejeren gik hen til bordet. Han lagde sin store hånd på hendes ryg. Den varmede igennem det tynde kjoleliv. Hun blev ved at nynne, men mere usikkert. Han strøg hende over håret så lindt, som han nu kunne.

– Hvorfor har du låset din dør sidste nat, lille Martha? Jeg ville dig jo intet ondt.

Da bøjede Filekarls datter sig sammen foran opvasken, slog hænderne for øjnene og græd, så ryggen skælvede.

– Jeg er kun en fattig pige . . . . og de store herrer vil kun ha os til legetøj . . . . og . . . . og bringe os i ulykke.

– Sikke noget snak . . . . ulykke! Det er vel ingen ulykke at gå den vej, naturen anviser. Han tog hende ind til sig, mærkede hendes hår kildre sig om næsen, og med en stemmeføring så dæmpet og blid, der kun lidet mindede om Ole Thygesen, fortsatte han. – Hvem har sagt det med de store herrer og legetøj, lille pige?

– Det . . . . det har mor.

– Har du sagt noget derhjemme?

– Næe, ikke sådan . . . . Men mor er så bange, vi piger skal komme galt afsted, snøftede Martha.

– Galt afsted! jae, det var i gamle dage, men i vor moderne tid hører det sig ikke til. Stol du kun på mig. Jeg er mit an-

svar bevidst. Skulle der ske noget, lader jeg dig ikke i stikken. Sådan en sød lille pige. Lille Martha, er jeg ikke din ven? Svar mig nu. Han bøjede sig ned og kyssede hendes pande.

– Jeg ved det ikke . . . . Joe, jeg tror det . . . . Men . . . . men du er så meget ældre end jeg . . . . og mor siger, man skal holde sig til sin stand.

– Du snakker ikke noget om, hvad din far siger?

– Far . . . . far! han siger ingen ting. Joe, een gang sagde han, at den slags ting jævner sig af sig selv. Og så sagde han, at verden er nu en gang ikke som den var for fire år siden. Det hele er vendt på hovedet . . . .

Ude i gården rokkede en kvindeskikkelse forbi vinduet. Lidt efter stod Franziska i køkkenet. Da var Thygesen forsvundet ad en bagdør, og Martha passede sin opvask.

– Ved den levende Gud, du ser så altereret ud og du har røde øjne, mit barn. Er der sket dig noget?

– Næe.

– Joe, der er, Martha. Du holder vel ikke noget gedulgt for din mor? . . . . Har han nu været der igen og kissemisset? Du svarer ikke engang på din mors spørgsmål?

Med bøjet hoved fortsatte Martha opvasken. Franziska stod og pustede som en utæt blæsebælg.

– Sig det nu, hvad der er i vejen, for noget er der. Jeg kan se det på dig, og du narrer ikke din mor.

Pludselig slap Martha det hele, slog begge arme om sin mors hals.

– Han har friet til mig . . . . omtrent, tror jeg!

Franziska faldt ned på køkkenstolen, smak hænderne sammen i et blødt klask. Kludesutternes næse stak i vejret, det samme gjorde Franziskas.

– Hvad siger du, mit elskede barn! Du milde Gud i den syvende himmel, hvilken rigdom går du ikke ind til med dine atten år! Kys mig, mit eget kød og blod, hvis du vil være din fattige mor bekendt . . . . Han hade altså ærlige hensigter med sit lirkeri. Men en kunne jo ikke tro det, om osse Karl tit nok sagde, at verden var blevet helt tosset på den sidste ende, så man skulle intet forsværge. Et fattigmandsbarn og så . . . .

Ork Gud, ja ja! Jeg må indenfor på fileriet og fortælle den store nyhed. Hvad mon han vil sige? Han vil nok ordentlig lægge ørene tilbage og sætte filen skævt i tænderne.

Franziska kantede sig ud ad døren. Martha fulgte med ud i gården, der sagde hun:

– Det skal ikke bringes videre, mor, for han har jo ikke rigtig friet . . . . endnu.

– Så godt som, så godt som. Næe, det skal ikke videre.

Franziska rokkede mod hjemmet, men først var hun inde på savværket for at fortælle Karl nyheden. Tilsyneladende gjorde det ikke noget stort indtryk på filemesteren. Han stod med briller på og filede løs på klingen, også mens Franziska halvt hviskende berettede, hvad datteren hade fortalt. Først da Franziska var færdig med at snakke, holdt han op med at file, skubbede brillerne op i panden, så lidt på sin trivelige ægtehalvdel, så sagde han, som om han hentede hvert ord op fra en dyb brønd:

– Jae, la vos først se, om det har noget på sig, hele verden er jo rundtosset i denne tid. Dermed faldt brillerne ned på næsen igen, og Karl filede videre, som om intet var sket.

Men med dronningeholdning sejlede Franziska mod sit nybyggede hjem med de røde bræddevægge og de blanke gulve. De andre kællinger i det lange træhus anede nok ikke, hvad hun, Marthas mor, bar på af store omvæltende nyheder.

Det fik så være med længselen efter det gamle hus ved stengærdet. Var de ikke flyttet her op, så var Martha ikke kommen i huset hos savværksejeren, og så var ikke. – Ork ja ja ja, Guds vejes førelse er uransagelige, og ikke er de til at hitte forred på.

XII.

Der var klapjagt på skovrider Berthelsens distrikt. Klokken ni om morgenen samledes jagtselskabet ved Paradishuset. Skovfoged Villumsens børn hade fået strængt påbud om at holde

sig inden døre. Også fru Mathilde holdt sig i det skjulte . . . . bag gardinet for at få et glimt at se.

Den ene bil efter den anden vendte inde i skovfogedgården, efter at de hade sat deres levende last af ude på vejen, hvor selskabet samlede sig. En enkelt landauer vendte i gården. Den tilhørte Baron v. Kippen. Man sagde, han hade kun titelen tilbage. Pengene var røget i børsspil ved krigens slutning, derfor hade han ikke råd til at købe bil, nu da benzinen ellers flød i stride strømme fra tanke, der rejste sig langs de mest befærdede veje.

Der mødte alle slags folk til Berthelsens klapjagter: Høje, radmagre badutspringere med viklers om storkebenene. Bøvede, forædte fyldetønder, der mere gjorde brug af jagtstolen end af den dobbeltløbede skyder med sølvindlæg. Den blege kontormand og den rødmossede friluftsmand mødtes i fælles glæde ved udsigten til at nedlægge så meget vildt som mulig. Alle fik de et djærvt, hjerteligt håndtryk af skovrider Berthelsen.

Han så sig omkring:

– Er vi nu kommet allesammen?

– Det kan jeg ikke svare på. Jeg kan kun svare for mig selv. Jeg er vel ankommen i højest egen person, svarede Ulriksen. Han var en slagt jagtnar, især efter frokosten.

– Ha ha! Næe, vi mangler Thygesen og . . . . Mathiassen.

Tobias Skovløber puffede til sin sidemand.

– Hva faen, skal de to børsspekulanter nu osse med på klapjagt. Skovfanden kan ikke andet end skyde ryg og genvej, og Mathiassen kan kun skyde en hjulbør fuld af møj.

I en klynge for sig selv stod klapperne. Derhen hørte, taget i strængeste rangforordning: Skovfogeden, aspiranter, skovfogedelever, skovløbere og et utal af drenge med kæppe. For de tre rangklassers vedkommende er der dog det at bemærke, at de bar bøsse for det tilfælde, at et stykke vildt skulle bryde gennem klapperkæden. Var en skovløber ferm i at håndtere skyderen, kunne han også få lov til at ta den med en dag som denne. Berthelsen blæste rangforordning og standsforskel et langt stykke.

Menneskene har en forbavsende evne til at stille sig selv på plads, selv om de er nogle aller helvedes karle i munden.

En flot, skinnende bil holdt i det samme på vejen. Et par plumpe fedtlæderstøvler stak ud af vogndøren, kolben af en bøsse, og lidt efter stod Ole Thygesen på vejen.

Skovfoged Villumsen ilede hen til bilen.

– Du kan godt sætte vognen ind i gården, Mathiassen, sagde han.

Mathiassen var i flot jagtdress. Han så ned af sig, da han var kommet ud af vognen, som om han vurderede sig selv. Man så straks, han var uvant med at ha en bøsse i hånden, akkurat som om han var bange for den. Det var ellers en fin skyder med skjulte haner og tætteste båndløb, købt i anledning af jagten. Mathiassen præsenterede sig selv og trykkede hver enkelt jagtherre i hånden. Egentlig hade han øvet sig på et par vittigheder, han ville aflevere ved præsentationen, men dem fik han ingen brug for . . . . Det hele forekom ham helt anderledes, end han hade tænkt sig . . . . Joe, man var alligevel kun en bonde, især i dette selskab og denne anledning.

Han kom i snak med skovfoged Villumsen, og lidt efter kom også Ole Thygesen derhen. Tilpasningsevnen gjorde sig straks gældende.

Så gik hele sværmen ud til første sât. De tykke vraltede, de tynde gik det lettere for. Berthelsen, også med jagthorn, satte skytterne på post. Villumsen fordelte klapperkæden. Da det var besørget, blæste han signal til, at nu var han færdig. Dertil svaredes fra skyttekæden, at også den var i orden.

Og så begyndte myrderierne.

Hver af mændene hade et par drenge på hver side, og under råb og banken på træerne gik klapperkæden mod skytterne. Skuddene begyndte at knalde på begge sider af Mathiassen. Det ildnede hans nybagte jægersind. Desværre mærkede han, at bøssen rystede i hånden, da en hare i lette trin tog retning imod ham. Han trykkede løs, begge skuddene, men haren fortsatte gennem linien, indtil den faldt for Ulriksens skud.

Ved Sâtens slutning optalte jagtfiskalen, en proprietær Rønning, alle forbierne. Det var fem ialt, og lige så mange to-

kroner gik i fiskalens kasse. Efter gammel skik skulle kassen tømmes til fælles glæde om aftenen på Sødal Kro. Før i tiden hade bøden kun været en krone.

Mathiassen følte sig lidt ilde til mode ved allerede i første sået at skulle aflevere fire kroner i kassen. Ikke for pengenes skyld, mest over det grin, der løftede sig ved indbetalingen.

Ulriksen var der straks:

– Hør, hr. skovrider, hvor mange såter kan vi overkomme i dag?

– En halv snes stykker, tænker jeg.

– Så vil jeg håbe, den herre har en velspækket tegnebog i lommen, for efter begyndelsen at dømme, vil det blive til fyrretyve kroner. Ha ha! Herligt, herligt! Lad os bare få flere af den slags skytter med. Jeg er allerede tør i halsen ved tanken om det, der venter os på kroen.

Et nyt grin fulgte. Den tykke Rebstock sad på jagtstolen med skrævende knæ for at finde et hvilepunkt for sin bøvede mave. Han grinede, så vommen hoppede fornøjet på knæene, lig en gummibold.

Mathiassen følte det, som om de hade ham til bedste. Var han bare bleven hjemme. Han så ned ad sit nye tøj, så på sine gule læderstøvler, der sad stramt om læggene, vejede bøssen til tre hundrede kroner i hånden. Sendte også sin sortlakerede bil i skovfogedens gård en venlig tanke. Han følte til tegnebogen i inderlommen. Den fyldte godt, men alligevel . . . .?

Så drev selskabet til næste sået.

Tilfældigt kom Mathiassen til at gå mellem Ole Thygesen og Ulriksen. Foran dem gik den gamle Baron v. Kippen. Han var krumrygget og ludede en del med hovedet. – Det var overskæggets skyld, hviskede Ulriksen, det er så svært, så det vipper hovedet forover. Pengene tynger ham ellers ikke mere. Og så har han hårdt liv. Øjnene står ham så langt ud af hovedet.

En jagttaske daskede baronen over lænderne for hvert trin, han tog. I nettet lå hans frokost, sirligt indpakket i olieret papir. En lille lærke med akvavit lå der også. Ulriksen hastede op bag baronen, greb ned i nettet, tog flasken og tømte den og lagde den derefter tilbage igen.

Ulriksen puffede til Mathiassen, idet han sagde: – Det er Deres skyld, jeg blev tør i halsen. Ahhh! men nu er jeg kommet over det.

Det hjalp gevaldigt på Mathiassens humør. Han forsonede sig en del med den gavflab til Ulriksen. Når han kunne lave så grove løjer med en gammel adelsmand, så . . . . så. Nej, nu ville han pinedød sætte humøret op og ikke lide af mindreværdskomplekser. Han hade måske den største bankkonto af hele sværmen.

– Den gav alligevel rejsepenge og lidt til sidst på Børsen . . . . Fem tusind, hviskede han henvendt til Thygesen.

– Gjorde den det? Det hade jeg aldrig troet. Nu må man nok helst holde inde med skydningen. Den giver ellers tab over hele linien, kun nogle enkelte pletskud.

– Nu er det ellers først, vi skal begynde at skyde. De har jo ikke engang haft ild i gebøssen, sagde Ulriksen, der godt anede, det ikke var den slags skydning, Thygesen snakkede om.

Da de hade jaget fire såter igennem, blev frokosten indtaget ved Bolettes Korsvej. Der stod en del opskovede effekter af bøgeklov. Hver tog et stykke brænde at sidde på. Skovrider Berthelsen tog sin lommebog frem for at se jagtens foreløbige resultat.

– Hvad pokker! De har jo ikke skudt noget endnu, Ole Thygesen, og heller ikke De, Mathiassen.

– Næe, jeg skal sige skovrideren, at når man ikke er vis på, det falder i knaldet, så gir jeg ikke ild. Jeg er dyreven, skal jeg sige Dem, sagde Thygesen.

– Især når en dyreryg kommer på bordet, grinede Ulriksen.

Baronen tog proppen af lærken og satte den for munden, stak den lige i vejret og lagde nakken tilbage. Han lugtede til flasken og satte den hen foran det ene øje.

– Det var da forunderligt. Jeg gav tjeneren besked på at fylde den i morges, og . . . . og nu er den ganske tom.

Mathiassen rakte ham sin med et ærbødigt buk.

– Jeg ved ikke, om jeg tør byde baronen en slurk af min flaske. Jeg har ganske vist drukket af den, men . . . . jeg er ikke smittefarlig. Ha ha ha!

– Tak! megen tak. Jeg skal nemlig sige Dem, jeg har den vane at drikke to snapse til frokost. Ellers rører jeg ikke spiritus.

– Det gør jeg heller ikke, afbrød Ulriksen. – Men jeg drikker fire til frokost og to til middag og seks til aften. Hæ hæ.

– Jeg kan ikke forstå, hvordan Johan har båret sig ad med at glemme at komme noget på flasken.

Ulriksen igen: – Den gode Johan har nok selv drukket det. Sådan ville jeg bære mig ad.

– Hør sig mig engang, har vi ikke truffet hinanden før? Deres ansigt er mig bekendt. Jeg sagde til mig selv, da De steg ud af bilen: Den mand kender jeg, men hvor fra?

– Jeg har ofte truffet baronen i København.

– I København! Hvor i København?

– På Børsen.

– Jaså . . . . Jeg tror ikke, her er meget vildt i denne skov. Det er krybskytterne, som snupper det. Og så er her for mange ræve. Jeg husker et år, mens jeg var godsbesidder, og Hans Majestæt Kongen som sædvanlig var jagtdeltager, at der kun blev nedlagt fire stykker vildt, men derimod atten ræve. Så sagde Hans Majestæt til mig ved jagtmiddagen derhjemme på slottet: – Hør min gode Baron v. Kippen, jeg råder Dem til at afholde en speciel rævejagt, og jeg skal love Dem, at til næste år skal der blive nedlagt fire gange så meget vildt. Det slog osse til. Jeg siger Dem, det slog osse til.

Mathiassen stod som andægtig og opmærksom tilhører, slugte hvert ord, som det kunne være guldkorn, så ind i et godmodigt, racepræget ansigt med vandblå øjne, kroget næse og hængende knevelsbart.

– Jae, ræve er noget værre tyvetøj. I sommer var der een kommet ind i hønsegården. Alle folkene var i marken på høstarbejde både karle og daglejere og drenge, kun fodermesteren var hjemme. Jeg sad ganske fredeligt ude på verandaen og læste i Dekameron, en udmærket bog for resten.

– Kender den ikke.

– Med største fornøjelse vil jeg låne baronen den . . . Den

er lidt vovet, går en del over stregen af det anstændige, men hvad så.

– Nå, gør den det, så meget desto bedre. Hvem er den af?

– Det husker jeg ikke i øjeblikket, men den er gammel . . . . Bo . . . . Bonifacius, tror jeg, eller . . . . hvad fanden er det nu . . . .?

– Hvad blev det så til med ræven?

– Nå, ræven. Joe, een af husassistenterne kommer farende ud på verandaen. – Hr. Mathiassen, der er en ræv i hønsegården! råbte hun. Jeg greb bøssen, men inden jeg kom over den store gårdsplads, og desuden skulle jeg igennem den ene stakkehjælm, så var ræven på vej ad skoven til med en høne på ryggen.

– Er De godsbesidder, hr. Martiniussen?

– Mathiassen, kun Mathiassen. Næe, godsbesidder kan man ikke kalde mig. I alt fald er det et lille gods. He he. For resten har jeg tænkt på at købe mig en større gård, måske et lille gods. Jeg kan godt lide at ha noget at vends med.

– Skal De ikke, skal De ikke. Baronen rystede på hovedet, så overskægget slaskede. – Skatterne jager sin mand fra de store gårde. Det har man ud af at ha en demokratisk regering, der suger rygmarven ud af de større besiddere . . . . Ryger De?

Et elegant læderetui med grevekrone blev stukket hen foran Mathiassen.

– Tak! Mathiassen trak en cigar, der var lige spids i begge ender. Aldrig hade han røget en havanneser med større anstand eller en, der smagte så liflig.

Man drev til næste såt.

Mathiassen holdt sig i nærheden af baronen. Der var noget flagrende, rovfugleagtig over ham, som han gik der på skovvejen, når vinden løftede op i det mægtige klædesslag, han hade over skuldrene. Det krogede horn midt i ansigtet kunne minde om et ørnenæb, og man kunne godt tænke sig, at de tynde ben i viklers ikke så meget var beregnet på at træde jorden som frit at dingle i luften under ørneflugt med sus af brede vingeslag.

Som Mathiassen gik der ved siden af ørnen, forekom han nærmest at være en ellekrage, der sent var kommet ud af ægget, men som nu begyndte at baske med vingerne for at komme op i de højere luftlag.

Første vingespjæt:

– Hvis det kunne interessere hr. baronen engang at se mit landbrug, vil jeg gerne hente Dem i bilen, når det passer baronen.

Vældige sug på cigaren, inden v. Kippen svarede. Mathiassen forekom det at vare meget længe.

– Det kunne godt more mig at se Deres dyrkningsmetode. Landbrug har alle dage interesseret mig.

– Baronen kan bare slå på tråden, så er jeg der straks med min otte cylinders.

Ved uddelingen af posterne kom Ole Thygesen til at følge et stykke med Mathiassen.

– Kan du være bekendt at følges med mig i dag? Du er vel allerede så fin på det, at du ikke ser til småfolk af min slags?

– Næe, i dag sætter jeg næsen højt. Ha ha! Er for resten en meget flink mand, osse meget fornuftig i mange ting. Tar livet fra den praktiske side. Kedeligt for sådan en mand at ha mistet alt, så godt som alt. Spekuleret forkert. Mathiassen omtalte sit nye bekendtskab på en nedladende, beskyttende, overbærende måde, efterfulgt af en beklagende hovedrysten.

Ved jagtens slutning var bødekassen ved at sprænges. Ulriksen udbragte et hurra for skovrider Berthelsen og den fyldte kasse.

Det var med sorg, Mathiassen så, at baronens kusk ikke fik ordre til at køre ned til Sødal Kro. Og sorgen blev ikke mindre ved at erfare, at alle de andre »fine« herrer også tog direkte hjem.

Med høj røst sagde skovrider Berthelsen:

– Da jagtens gode resultat i høj grad skyldes de udmærkede hjælpere, og kassen er revnefærdig, indbyder jeg herved alle de voksne klappere til at ta med ned på Sødal Kro.

Indbydelsen blev modtaget med indvendig glæde. Udvendig

formede den sig i et par stille bemærkninger som: Hva faen skal vi der, efter at vi har stampet os trætte en hel dag. De tog alle med.

En del af klapperne fik plads i bilerne. Resten måtte gå ned til kroen.

Det blev en dyr dag for Mathiassen, en dag han aldrig glemte. Det var også hans første på den galej med så højt humør.

I hele sin levetid, indtil for et par år siden, hade han delt sig mellem strængt arbejde og stille stunder om søndagen i kirken. Men så var alt det kommet, som krigen og Thygesen førte med sig: En eventyrlig pengeoverflod og en gud, der tilsyneladende hade sagt farvel til al retfærdighed, en himlens og jordens skaber, som tillod de værste umenneskeligheder, de groveste forbrydelser med præmier til de mest samvittighedsløse banditter. Hvorfor standsede han ikke al den ugudelighed? Stod der ikke skrevet, at menneskesjælen var som en vidje i hans hånd? Var han da ikke almægtig, var han en stymper som alle os andre? . . . . Blæse være med det hele, det var vel kun menneskepåhit alt det, han fra barnsben af var indterpet om Guds almagt og kærlighed. Ha, kærlighed! . . . . Hvorfor ikke slå løs og more sig for noget af alt det guld, der især fra handelsverdenen var strømmet til ham? Hvis Gud kunne se al ting, så såe han jo lige så godt, at han, Mathiassen lå og pimpede af cognaksflasken om natten for at glemme . . . . å, gud ja, for at glemme, som han såe, at han sad her i Sødal Kro og åbenlyst drak sig fra vid og samling.

– Tjener! En skive til hele selskabet, nok en og nok en . . . . Godsejer, ha ha ha, godsejer Mathiassen til Nørregård betaler . . . . Jeg kan købe hele kuraljen her og lægge pengene på bordet med det samme . . . . Hør du Ole Skovfanden, læser du noget i denne bog, jeg lånte dig forgangen år? »Hvordan bliver man frelst«. Du bliver frelst ad helved til . . . . med dig, for du kryber i seng til Filekarls datter . . . . Det siger Franziska. Hun har opdaget dig, min far . . . . Men til alteret er du bange for at komme med tøsen. Næe, du tar på forskud og lar det blive ved det. Det er osse det morsomste. Hæ hæ hæ!

. . . . Skål skovrider . . . . og skovfogeder . . . . og aspiranter . . . . og skovløbere og . . . . hegnsmænd og . . . . alle I andre kanaljer!

Ulriksen fik med besvær rejst sig. Han støttede sig til bordet og lod blikket svømme ud i tobakstågen.

– En så mæ-mægtig skål for hele den kongelige, danske forstetat fra øverste spids til nederste rumpe og udbragt af go-godsjer Mathiassen til Nørregård, kan ikke . . . . jeg tillar mig at genta, kan ikke drikkes i dette sødtevand, der skal mindst champagne til, champagne i lange glas.

– Tjener! Fem flasker champagne! Jeg godsejer, hå hå, Mathiassen betaler . . . . Det er en skam, en snydeskam, at min ven Baron v. Gibbernaksen ikke er her . . . . Hører I, hva jeg siger: Gibbernaksen, hva, den er forholdsvis temmelig go . . . . Men vi kan vel nok drikke champagne, om osse vi ikke alle er grever eller ba-baronier.

– Det er rigtigt Ul-Ul-Ul . . . . riksen. De er faneme en klog mand og foreslå kampanje . . . . Meget er skyllet gennem kværken på mig i halvt hundrede år, men kampanje har aldrig væt der. Dermed faldt Tobias Skovløber tilbage i stolen.

Hele klapperkompagniet holdt sig samlet i en krog af krostuen. Skovfogederne hade dog blandet sig med jagtselskabet.

Efter at gæsterne i krogen var gået, fortsattes drikkeriet en tid. Skovrideren var den, der først brød op. Kedeligt, at den ellers så muntre, leende skovrider hele aftenen hade været en del tavs. Der var noget, som tyngede ham, noget han var bleven ked af midt under jagten. Skovfoged Villumsen tilbød at køre for ham hjem i bilen, men det afslog han med det samme. – Jeg vil heller gå og alene, sagde han. Dermed slængte han bøssen over nakken og gav sig den tavse skov i vold.

Kromanden forbød Mathiassen at køre bilen. Enten skulle han blive i kroen om natten og sove rusen ud, eller der skulle skaffes en chauffør til at køre ham hjem. Det sidste blev vedtaget. Kroens egen bil fulgte efter, for at chaufføren kunne komme hjem på en nem måde.

Ole Thygesen, der ikke var overdreven fuld, og Mathiassen, der var desmere, sad bag i vognen. Lygterne sendte et skarpt

lys over den hvide vej og et stykke til siderne. Da fangede lyset en hvidklædt skikkelse ved siden af vejen. Der stod to mægtige asketræer, og fire trappetrin førte ned til en stensat grotte. Fra grotten rislede vandet i en tynd stråle, som farvede bunden rustrød. Det var St. Clements Kilde. Der stod den hvidklædte skikkelse som et spøgelse i lygteskæret.

– Frrrrostvejr, mussefine! Nå, det var da godt, du fik lyset tændt, at man kan se og komme i kasmarokken, for jeg har været på jagt i dav .... og .... og på Søkroen .... men det er inte det bare søvand, en får i kværken der .... osse kampanje vanker der .... når hellig Mathiassen får spænderbukserne på .... Godav, manner! .... Frrrrostvejr! .... Hva vil I i mit sovekammer, når jeg ska i seng? .... Kællingen er rendt sin vej .... faen i vold .... Jeg kunne godt li og ha Ul-Ulriksens bestilling, for han sagde, at han lod sig leje ud til bryllupper, hvor der var en dåelig brudgom .... Han var sjov, den Ul-Ulriksen.

– Du er gået fejl, Tobias. Vi kommer for at køre dig hjem, sagde Thygesen.

– Det var pænt af dig, Ole. Det skal du knavme min krop få betalt på målet .... for her er koldt om trætærne .... Frrrrostvejr, mussefine!

Tobias Skovløber stod i bar skjorte på bare fødder på de kolde, våde sten.

Ole Thygesen hjalp ham i tøjet, hjalp ham også ind i den medfølgende vogn, og så kørte den hjem til skovløberhuset. De andre fortsatte mod Skovrød Savværk, hvor Thygesen skulle sættes af.

– Det var et held, vi traf ham, ellers hade han frosset ihjel i nat .... For han er penge værd, mange penge værd, sagde Ole Thygesen.

– Penge ....! Er der osse penge i ham? .... Der er penge i al ting, snøvlede Mathiassen.

– Indirekte er han mange gysser værd. Når han får kluppen i den ene hånd og en tokrone i den anden, så måler han, så tokronen giver hundrede procent. Men det er ikke altid, Villumsen er i humør til at overlade ham kluppen ved tømmer-

måling, mæen, for det meste. Man har jo sine garn ude osse hos Villumsen. Og som stråmand er Tobias udmærket. Han har ikke meget at risikere i den alder.

Tosset er han til at drikke sig fuld. Skovrideren har flere gange villet være i lag med ham om at ta sin afsked, men jeg har altid forpurret det og fremhævet hans mange goe egenskaber. Så har gærne skovrideren gnubbet sig i skægget og sagt: – Selvfølgelig har Tobias osse goe egenskaber, men jeg græder ikke den dag, han rejser. Thygesen rettede sig op i sædet – men det gør jeg, Mathiassen. Han sparer mig for mange penge til skovkassen . . . . Nu har jeg fået det hele i go gænge. Jeg mangler bare et hundrede tusind i driftskapital, så ville savværket gi dobbelt så meget i overskud . . . . Stik du de hundrede tusind i værket, og jeg lover dig mindst tolv procent og garanti for hovedsummen.

Mathiassen snøvlede:

– Det er svart, Mester Ole. Du er ikke større kæltring, end jeg tør række dig min hånd. Her er min hånd på godt kompagniskab . . . . Tror du, jeg regner hundrede tusind for noget, tror du, jeg regner Baron v. Gibbernakken for noget. Heller ikke dig regner jeg for noget, jeg regner ingen ting for noget . . . . uden en varm seng og få lov at sove i fred.

XIII.

Alt det, skovfoged Villumsen i sin tid ønskede sig, hade han nu fået. Nu var det bare galt med pladsen, for stuerne var alt for små og ringe til de mange store, kostbare møbler. Det var også galt med kun at være skovfoged. Det var jo en underordnet stilling, selv om skovrider Berthelsen, aldrig nogensinde lod ham mærke det. Men Berthelsen var jo en gammel mand, og hvordan ville en ny skovrider være? Sikkert ikke så human og ligefrem som den gamle.

Fru Mathilde hade det på samme måde. Vel kom hun ofte i skovridergården, især i de første år, da det var nyt og kær-

komment, og ikke kunne hun sige, at fru skovrideren lod hende mærke sin overlegenhed. Men alligevel, hun var kun skovfogedkone.

Ofte tænkte fru Mathilde på den gang, da de var til jubilæumsfest hos en kollega til hendes mand. Det var på et andet distrikt, hvor skovrideren var som hun kendte dem flest: Høje i hatten. Og ikke mindst hans kone satte næsen i vejret. Midt under festlighederne svingede skovriderens bil op foran indgangen med flag, skjold og guirlander. Men fruen blev siddende i bilen. Kun rideren kom ind og ønskede til lykke i en lille overlegen tale. Til nød kunne han drikke et halvt glas vin med jubilaren, og så futtede han af igen.

Den nat, da Villumsen og Mathilde tøffede ad Paradishuset til, drøftede de indgående mulighederne for at ta afsked med skoven, når Berthelsen rejste.

Krigsguden hade også været dem nådig. Det forholdsvis store landbrug hade skæppet godt, da Villumsen kom til. Men det var for intet at regne mod, hvad skovkørselen . . . og . . . og Ole Thygesen hade givet . . . .

Skovfoged Villumsen sad i sit lille hummer af et kontor. Det store mahognichatol fyldte alt for meget, når klappen var slået ned, og det var den altid, da den blev brugt som skriveklap. Også stolen fyldte for meget, og divanen. Han lagde sig til rette på den, for han var tung i hovedet fra i går. Da ringede telefonen . . . . Pokkers osse, aldrig fred! Hallo! Skovfoged Villumsen!

– Det er skovrider Berthelsen. Passer det Dem, at jeg kommer om en timestid? Vi skulle se lidt på skoven i Dallerup Vænge.

– Passer udmærket, hr. skovrider. Tak for i går. Det var en dejlig dag. Det var morsomt at se Mathiassen i den positur. Jeg har nok hørt, han er bleven slem til at krumme armen. Men så tosset? To tre hundrede kroner skal nok den aften ha kostet ham.

– Jeg var i grunden ked af, at jeg hade inviteret ham med. Men Ole Thygesen hade spurgt, om han måtte ta ham med, og jeg anede jo ikke, det skulle ende på den måde.

– Næe, en mand, der ellers altid har fulgt kirken og dens retning, og så . . . .

– Netop. Og det er det, jeg er mest ked over. For enhver, der har en smule psykologisk sans, opdagede jo straks, at manden var udenfor sig selv. Men det er alle de forbandede penge, han så let er kommet i besiddelse af, der gør, at han ikke kan finde sig selv og sit gudsforhold igen.

– Gudsforhold?

– Ja, jeg siger gudsforhold. For ham er kirken og missionshuset og alle de andre kunster hans egentlige liv, og så skal han blive der.

– Jeg troede ikke, at skovrideren hørte til de . . . .

– At jeg hørte til det slæng. Det gør jeg heller ikke, men enhver må følge sin indstilling, når blot de vil la os andre i fred . . . . Min gud bor hverken i kirken eller i missionshuset, men i den store skov . . . . i de stille nætter. Den gamle skovriders stemme hørtes svagt i telefonen. Pludselig løftede den sig, og han sagde. – Men nok om det. Jeg har vist sagt mere, end jeg skulle om den ting. Om en time mødes vi altså ved Dallerupstenen.

Der var tid til en halv time på ryggen i divanen, men han fik ingen fornøjelse af den. Det besøg i Dallerup Vænge sammen med skovrideren var han ikke glad ved.

I god tid stillede han på stedet. Lidt efter kom skovrideren med fire gravhunde omkring sig.

– Se, Villumsen, igår på jagten kom jeg over vænget her, og til min forfærdelse ser jeg, at her er hugget alt for galt, alt for lyst. De tilbageblevne grantræer står med så lang afstand, at ved den første storm ryger hele resten af granskoven.

– Jeg forstod på skovrideren, at det gjaldt om at hugge godt ud.

– De er så gammel forstmand, at De godt ved hvor grænsen går. Vel skal Ole Thygesen ha træ, men skoven skal ikke derfor skamhugges. I krigens tid hade det sin forklaring. Og de tyve tusind kubikmeter træ, han fik lirket mig til at skrive kontrakt på, tyndede alt for meget ud. Jeg har haft så mange kvaler med direktøren den sag angående, så jeg skøtter ikke

om flere. De fem år, leveringen stod på, glemmer jeg ikke så let. Ole Thygesen hade der købt træet til spotpris for fem år .... Ingen anede den gang, hvor fjollet verden skulle udvikle sig. Og så solgte han træet til firedobbelte priser. Jeg bebrejder ikke Thygesen noget. Han er forretningsmand, og tilfældet kom ham til hjælp. Men jeg bebrejder mig selv, at staten, som jeg tjener, blev narret for mange tusind.

Det kom så stærkt op i mig igår, da jeg gik over dette sted, alle de forbandede kæltringestreger, man ikke kunne værge sig imod i krigens tid. Alle de mennesker, man troede så godt: Svindlere de fleste.

Den gamle skovrider satte sig på jagtstolen. Hundene slikkede hans hånd og lagde sig ved hans fødder. Som han sad der i efterårsbelysningen med hundene om sig og det lyse skæg, der nåede ham til midt på brystet, lignede han en Odins-skikkelse. Han tøvede lidt, så tog han frem fra inderlommen et brev, rakte Villumsen det.

– Jeg har fået dette anonyme brev for længere tid siden, tænkte straks på at brænde det, men gemte det alligevel hen. Hade egentlig tænkt, De aldrig skulle få det at se. Man så igår, da jeg så, hvordan De hade udvist træ til fældning, mens jeg var syg, så tænkte jeg: Det er alligevel bedst at få talt ud om denne sag. Nu kan De læse brevet, og som jeg håber, svare mig ærlig og oprigtig.

Villumsen løb hurtigt brevet igennem, slog en kort, tør latter op.

– Det er ellers godt gjort at beskylde en ærlig mand for så mange slyngelstreger. Vidste man bare, hvem der hade skrevet det, sagde skovfogeden med dirrende stemme og blussende ansigt.

– Passer slet ikke noget af det, der står i brevet?

– Ikke en døjt, ikke en snus. Det er løgn og bagvaskelse alt sammen. Det eneste, der er sandt, er, at jeg kører træ for Ole Thygesen, men det er vel en ærlig sag, skulle jeg mene. At han har foræret mig et par heste er løgn. At han har lånt mig penge til et par, vil jeg ingenlunde benægte, men pengene har

jeg betalt tilbage igen med kørsel. Når der står i brevet, at Tobias praler med, at han snyder på målet, når han klupper træ, så skal jeg vel ikke ha ansvaret for det. Desuden er det kun, når jeg har overdrevent travlt, at Tobias får lov at måle. Det lyder osse noget usandsynligt, at han selv fortæller, at han snyder.

– Han er jo tit fuld. Hvor han får pengene fra, begriber jeg ikke. Ville han bare snart ta sin afsked. Jeg nænner ikke at jage ham væk.

– Det øvrige tør jeg aflægge ed på er løgn til hobe, sagde Villumsen.

– Der er altså intet mellem Dem og Thygesen, som ikke tåler dagens lys?

– Intet, absolut intet! Skovfogeden stødte stokken mod jorden.

– Det tænkte og håbede jeg osse. Jeg regner heller ikke anonyme skriverier for noget. Kan en mand ikke sætte sit navn under det, han selv skriver, er der først og fremmest noget galt med ham selv. Misundelse er der alle vegne. Krigen har osse i den branche avlet en hel del flere af den slags rendestensrotter.

Jeg gad vide, om ikke direktoratet osse får en del af den slags rendestensskriverier, for direktøren har jeg rendende her ude snart sagt hver uge. Immer hentyder han til, at vi favoriserer Ole Thygesen. Ja, han har endda een gang ligefrem spurgt, om ikke Thygesen hade nogle af skovfogederne i lommen. Den mistanke, kan jeg tænke mig, har han fra de mindre savbrug, der så tæt har rejst sig i den senere tid om Storskoven. Her mener jeg, vi deler sol og vind lige, når de små savbrug får procentvis af, hvad Thygesen får. Desuden er han den eneste virkelige aftager af bøg og eg. Det kniber jo noget med at få afsat løvtræ, nu da folk igen kan få kul. Desuden betroede Thygesen mig igår, at han gjorde forberedelser til at oprette en træskofabrik, i stor stil endda. Kommer den i gang, kan vi altså gøre regning på at få en sikker aftager af bøgeklov i store mængder.

– Han har længe snakket om den træskofabrik. Manglede bare et hundrede tusind til at sætte den i gang for, sagde Villumsen, som hade sat sig på en træstub.

– Jeg forstår ikke hele Thygesens menage. Efter hele den omsætning, han har haft den sidste halve snes år, skulle man formode, han var en hovedrig mand. Men fejlen ligger i, at han ikke forstår sig på regnskab. Det regnskab, han personlig fører, har han altsammen i hovedet, og der ligger det godt nok. Men hvad hjælper det, når det ikke stemmer med kontorpersonalets.

– Endnu et spørgsmål skal jeg plage Dem med, Villumsen: Der går løse rygter om, at De har kapital stående i Skovrød Savværk. Det er en af de værste beskyldninger, De som skovfoged og leverandør kan være ude for. Jeg siger det kun for, at vi kan få gjort rent bord, nu vi er kommet i gang.

Villumsen fo'r med et sæt op fra stubben.

– Tjae, hvorfor ikke! Jeg må i sandhed sige, at mine misundere ikke har skyet noget middel for at sværte mig. Jeg har godt nok hørt det. Men hvad skal man gøre for at rense sig, hr. skovrider? For det er der intet middel. Folk kan sige om en, hvad det skal være, og man står aldeles værgeløs.

– Sådan er jo menneskene, er bleven det især af de sidste år, sagde den gamle skovrider. Han rejste sig, og hundene gøede omkring ham. – Men det er godt, det kun er sludder og ondskab altsammen, så det går jo nok.

Dermed trykkede han Villumsens hånd og forsvandt i den efterårsfarvede skov.

Villumsen gik hjem og startede bilen, indbød Mathilde og fire af børnene på en længere køretur.

– Det er så beroligende at sidde og høre på motorens ensartede brummen, sagde Villumsen, som de kørte ud ad den tjærede vej.

De spiste til aften på et af Øresunds fineste hoteller. Villumsen tog så rigelig til sig af drikkevarerne, at Mathilde måtte minde ham om, at han hade deres liv i sin hånd også ved hjemfarten.

Som de sad ved det overdådige bord, spurgte hun:

– Hvad ville egentlig skovrideren dig i dag?

– Ingenting. Han trængte bare til at få nogen at snakke med ovenpå soldet i aftes.

XIV.

Det begyndte med, at Franziska tabte en spand i brønden. Lige som hun hade spanden oppe i karmen, så brast kæden, og der lød et plask fra jordens indre. Franziska slap vimlen og klaskede hænderne sammen. – Du milde fredsens gud! og jeg har kun den samme spand. Hun ind til nabokonen: Om hun kunne låne en spand. – Jae, de ved jeg virkelig ikke, for jeg har osse kun een . . . . mæen, for en timestid.

Franziska fik spanden. Men hvad skulle hun hægte den fast i? Fjedren lå på bunden af brønden. Hun fandt dog på råd ved at binde brøndrebet til spanden. Franziska vimlede fornøjet med håndsvinget. Gumpen vrikkede i takt med den omdrejende bevægelse. En hårtjavs løsnede sig ved de idelige nik med hovedet. Hårtjavsen faldt ned over hendes ansigt. Vimlen gav et kvikt skrig for hver omdrejning . . . . Og så lød der et plask, ligesom det forrige. Gumpen indstillede vrikningen. Hovedet holdt op med at nikke. Ansigtet blev fejet fri for tjavsen. Et par runde, forfærdede øjne stirrede ned i brønden. – Du milde Laurenzius! Og ikke engang min egen spand! Det har nok væt en kællingeknude, jeg har bundet.

Franziska ind i dragkisteskuffen og fik fat i et rent forklæde, som hun knyttede om sin trivelige mave. Et hovedklæde i hånden og så afsted over til naboen. I farten knyttede hun klædet om hovedet.

– Du milde skaber, Jens Pæsen! Du har da vel ikke en brøndsøger, jeg kunne låne? Jeg har tabt to spande i brønden.

Jens Pæsen kom frem fra huggehuset med en løjerlig, kæmpemæssig, firgrenet fiskekrog. – Den skal nok hive spandene i land at sige, hvis du forstår at handtere den, sagde han.

– Tak, tak, tusind tak, Jæens, det skal jeg aldrig glemme

dig . . . . når tidens fylde kommer. Dermed rendte hun med torskekrogen.

– Hæ! Når tidens fylde kommer? Hva katten mente kællingen med det? Jens Pæsen stod og gloede efter Franziska, som hun gumpede op over græsmarken, og vinden slog smæld i tørklædesnippen og viftede med det nystrøgne forklæde.

Franziska sænkede søgeren ned i jordens dyb. Hun hade en snor i den og stod nu over brøndkarmen og medede op og ned i korte tag. Til tider hørte hun søgeren skramle mod spandene, men ingen af dem ville bide på krogen.

Da kom en anden af nabokonerne fra rækkehuset med spand i hånden.

– Du fisker nok, Franziska.

– Ja, det gør jeg jo, men se om der er bid. Du skal ha en spand vand?

– Jae, vand og brød kan man jo ikke undvære, som han altid sagde Jens Omgang. Han sad for det meste i kasjotten. Vi kan vel binde spanden fast.

– Det kan man, men det må du selv besørge.

Konen fik godt nok spanden vimlet op af brønden, men vandet var meget mudret af Franziskas fiskeri.

– Det var ellers en køn spand vand, og en står og skal lave middagsmad. Osse noget for sådan en rig mand at sætte brøndkarm for at spare nogle kroner i stedet for en jernpumpe. Der taber man da ikke spanden. Men vos fattigfolk kan han byde, hva det skal være. Han er snart så nærig, den Skovfanden, så han dårlig nænner at æde sig mæt.

– Det har du ikke lov at sige, Peternille.

– Såe . . . .! Hvem skulle forbyde mig det, må jeg spørge?

– Det gør jeg. For hr. Thygesen er både go af sig, og han er en retfærdig mand, og . . . .

– *Han* retfærdig! Så har du nok ikke hørt, hva alle mennesker snakker om, at han har snydt og redet til vands både den ene og den anden. Og han er da ikke goere af sig, end han prygler skovkuskene, når han er gal i hovedet.

Franziska slap snoren, skjulte hænderne i hofterne og så morderlig aggressiv ud.

– Du er vist ikke rigtig ansjovs med, Peternille, at det er din arbejdsgiver, du taler om på den måde.

Peternille stak den spidse næse i vejret.

– Hør til hende! Er du kanske bedre end vos andre koner, fordi din mand er filer, og du bilder dig ind, at din tøs skal giftes med Skovfanden. Men du kan rende fanden i rumpen, kan du. Han ligger så længe hos tøsen, at det nok skal kendes, og så kan du få hende hjem i den mundering. Og kender jeg ham ret, så jager han jer ud af huset bagefter. Her har du lidt at svale dig på, din mudderpram. Dermed tog Peternille med begge hænder ned i spanden og øste et plask over Franziska, så vandet drev af hende.

De andre fire koner stod i hver sin dør og var opmærksomme tilhørere og tilskuere.

– Du milde fredsens gud, sikken en kælling og sikken en mund! Franziska lagde sig over brøndkarmen og græd, så hendes tårer dryppede ned til spandene, og hendes gump vuggede op og ned, ligesom Kong Volmers ved nattetid på hesteryggen.

Da Karl kom hjem til middag, sad Franziska i vingestolen opløst i gråd. Det før så rene og nystivede forklæde var gennemvædet af hendes tårer, og det var krøllet som en karklud.

– Er der sket noget med . . . .? Mere fik han ikke sagt, hade aldrig sagt mere til Franziska om det, der egentlig plagede ham dag og nat. Plagede og ængstede også Franziska, men der var dem altid en mur imellem, og derfor fik de aldrig udtalt sig for hinanden i det punkt. Nu hade jo Martha gået i så mange år og været husbestyrerinde hos Thygesen, var bleven en pige midt i tyverne, og bryllup taltes der aldrig om. Desmere gik snakken om det intime forhold, som var dem imellem.

Det skete, at Thygesen ikke hver morgen var på tærne klokken seks for at give kuskene ordrer til hvilke skove, de skulle køre. Så hjalp det ikke at banke på *hans* sovekammervindue. Bankede de derimod på frøken Marthas rude, så åbnede Thygesen nogle minutter efter sit kammervindue og gav sine ordrer med hæs stemme.

Alt dette fik Karl at høre gennem forblommede udtryk og fede hentydninger fra sine arbejdskammerater. Angsten for, at

hans datter skulle komme hjem på samme måde, som så mange andre af hans ligemænds døtre, når de da ikke blev sendt fjærnere steder hen, sad ham altid i blodet. Derfor troede han straks ved at se Franziskas gråd, at anledningen gik i den retning.

Det lettede, da han fik grunden at høre. Men tro mig: Intet var at se på Karl.

– Var vi bare aldrig flyttet fra vort dejlige hus ved stengærdet. Aldrig en rolig time har jeg haft mellem disse sladrekællinger i denne væmmelige trækasse . . . . Og hva blir det til med Martha. Hun kan gå der til en dag, han bliver ked af hende og jager hende på porten. Franziska snøftede og snød næse i forklædet.

– Nå nåe, nu får vi se. Det er aldrig så galt, sagde Karl, idet han satte sig hen til bordet. – Du må ta det, som det er i dag: Lidt flæsk og lidt sylte og en frikadelle, lød det utydeligt i forklædet fra vingestolen. Og så tog Franziska fat igen, men på Kristine. Hun var noget fint i en forretning i købstaden. Sjarkutten blev det til i Franziskas mund, i Kristines: Charkutteri. Hun kom hjem hver søndag, den ene gang værre krigsmalet og med kortere skørter end den anden.

– Ved gud i den syvende himmel med rødbedesaft om munden og sorte kulstreger i ansigtet og lang cigar i fløsen. Hva skal det ende med, når en ung pige majer sig ud som til fastelavn hele året rundt? Du kunne osse sige det til hende, Karl. Mine ord regner hun ikke for noget.

Karl tyggede på frikadellen.

– Sådan er jo alle de unge piger i byen, snart osse på landet.

– Det siger du ikke, Karl! Men alligevel . . . . min tøs. Hva må folk ikke tænke om hendes forældre.

Karl snakkede og tyggede imens:

– Forleden mødte een af de unge træskomagere osse med røde læber.

Franziska sænkede forklædet og rejste hovedet.

– Du milde skaber! Et mandfolk med rødbedemund! Næe, nu står verden ikke til påske!

– Han var bleven smittet aftenen forud af Ole Peters datter, kunne vi regne ud.

– Kan det osse smitte? Nåe, han hade vel kysset hende, bæstet. Sikke noget svineri. At et mandfolk vil række mund til sådan en tøs!

– Du følger ikke med tiden, Ziska, sagde Karl, tørrede sig om munden og hummede sig ud fra bordet.

– Næe, det gør man nok ikke, sagde hun i stille betragtning over jordelivets mangfoldighed.

Mod aften ombyttede Franziska sutterne med et par udtrådte plader, der trykkede svært på ligtornene. Men nu skulle det være, nu ville hun stædes til audiens hos den mægtige mand i Skovkrogen, ikke i sutter, ikke grådvædet forklæde, men i den sorte alpakkakjole. Det var voveligt, det voveligste, hun endnu i sit liv hade begivet sig ud på. Hele eftermiddagen var gået i tvivl og tro, hvad hun skulle bestemme sig til. Skulle hun snakke om det til Karl? Nej, det kunne ikke nytte. Karl sagde altid: Det går som det *skal* gå. Skulle hun tale med Martha? Nej, heller ikke med Martha. Hun ville fare op som stukket af en brems.

Karl kikkede over avis og briller.

– Som du dog pynter dig, Ziska! Hvor skal du hen?

– Fælt så nysgerrig du er . . . . Bare et rend over til Martha.

Franziska var så vant til at gå køkkenvejen, at hun også gjorde det denne gang, skønt hendes ærinde slet ikke gjaldt datteren. Ja, egentlig ville hun hellere undgå hende.

– Så pæn i tøjet skulle du altid være, når du kommer her over. Men kunne du oprigtig talt ikke købe dig et par andre sko. De knyster pynter ikke, sagde Martha, mens hun smålo og så på morens futteraler.

– Når man har fået otte børn og to dødfødte, min pige, så slider det på ens legeme . . . . Er han hjemme, Thygesen? – Vi har snart ikke en pind til komfuret.

– Men det kan *jeg* da tale med ham om . . . . eller far.

– Denne gang vil *jeg*, sagde Franziska med en mærkværdig energi og bankede på til dagligstuen.

Der sad Mathiassen og Thygesen i ivrig samtale angående

træskofabrikken, kunne hun forstå. Men straks efter rejste Mathiassen sig og forsvandt med et kort farvel ud af døren.

– Sæt Dem ned, fru Nielsen. I hvilken anledning har man den ære? spurgte Thygesen med et svedent grin.

Franziska pillede ved lysedugen, hostede et par gange, inden hun kom i sving.

– Det er jo sådan, hr. Thygesen, at en blir jo ældre for hvert år, der går.

– Det er De ikke ene om. Jeg har det på samme måde, og jeg kender mange, som har det lige sådan.

– Og Martha er allerede over den første ungdom . . . . Hun har det jo forfærdelig godt her . . . . Men hvis De triller om i det samme, hr. Thygesen, så står hun der alene på livets vej . . . . Vi har snakket om at få hende hjem i nogen tid . . . . jeg har jo disse åreknuder på benene, særlig det højre er helt tosset, og kan somme tider ikke rokke mig af pletten . . . . Kunne hun så få lært disse salonkunster, som nu bruges, så stod hun da ikke med de bare hænder.

Ole Thygesen klynkede, som han hade for vane i den slags situationer.

– Er det løn for den goe lejlighed, jeg har bygget til jer, og for det goe arbejde, Deres mand har? . . . . Hvornår skulle det så være, at Deres datter rejser?

– Så snart som mulig, hr. Thygesen . . . . De må ikke opta det på den måde, hr. savværksejer . . . . Men De forstår jo nok, en pige i Marthas alder og ingen udsigter.

– Udsigter! Jeg har heller ingen udsigter andet end til fattigdom og snydere alle vegne omkring mig. Men at De og Deres datter osse ville narre mig, hade jeg dog ikke regnet med.

– Hun rejser ikke, før De har en stedfortræder. Næe, det gør Martha ikke. Hun er jo så go af sig, den bedste af hele flokken. Hr. Thygesen skal smænd ikke være så ked af det, sagde fru filemesteren. Af medynk var hun lige ved at stryge ham over det tynde hår.

Dermed rejste Franziska sig og gik ud af hoveddøren. Ikke brød hun sig om at snakke mere med datteren i dag. Og det

passede for resten godt, for let kunne det være sket, at hun var løbet på den lyttende Martha ved nøglehullet.

På hjemvejen svirrede det med allehånde tanker i Franziskas hoved. Nu ville det vise sig, om hun med sit seksogtyveårige ægteskab i erfaring hade regnet forkert med mænd og deres stærke drift mod kvinden. Ville Thygesen lade Martha flyve og så ta en anden . . . . på samme måde? Det var jo osse galt, hun intet hade sagt til Martha, heller ikke til Karl. Du milde fredsens gud! De kunne blive jaget væk alle sammen!

– Oh, Karl, jeg er så dårlig. For et værk, jeg har i hovedet og i skankerne. Kommer til at krybe i kassen med det samme.

Hun hængte sin pæne kjole over stoleryggen og sank ned i et hav af bløde dyner. Lidt efter hørte Karl fjærne snøft fra dynehavet.

– Er du så meget dårlig, Ziska?

– Jeg . . . . jeg er ikke så dårlig . . . . men . . . . men jeg har sagt Martha op.

– Det har du vel ikke! . . . . Og det har du heller ikke magt til.

– Jeg har gjort det alligevel . . . . Som det går nu, kan det ikke blive ved . . . . Men det værste er, jeg ikke har sagt det til Martha . . . . og så blir hun så gal . . . . Jeg er så bange for, hun skal komme tyk hjem . . . . osse for Peternilles skyld og de andre koners . . . . Men jeg håber til den levende gud i himlens rige over skyerne, at han gifter hende. Det har jeg da osse bedt om de sidste otte år.

– Den slags ting ordner sig ellers af sig selv, sagde Karl, mens han stoppede Volle Knaster i piben.

Det var et par aftener efter, at Karl forsøgte sig som skomager ved at forsåle Svends sko. Franziska stoppede strømper, og drengen læste lektier. Tre spinkle pik på døren, og Marthas friske ansigt lyste med smil i åbningen. I kølvandet et rødt dito under en stiv hat, der blev strøget i dørkarmen.

– Guddd! Og som her ser ud! Karl, vil du se, du får dit skomagerskidt af vejen . . . . Jeg har væt så dårlig de sidste par dage, så her er ikke så fint, som jeg ellers har det. Ellers et nydeligt vejr i dag. Næe, jeg har det jo med de åreknuder.

– Og de otte børn og to dødfødte. Ikke, mor, sagde Martha leende, mens hun tog hatten af.

– Åh *du*. Et moderstolt, undersøgende blik over datterens person og et let tjat over armen. – Hr. Thygesen vil ikke sidde ned!

I en kasse samlede Karl sine rekvisitter, og Franziska var der med kosten, Thygesen skottede immer til drengen, som sad med hovedet i begge hænder og foregav at læse lektier.

– Du må hellere gå i seng, Svend. Skal tidlig op i morgen til skole, hvis da ellers vejr og føre blir til det . . . . Farligt vejr, det har væt i dag, mildt og dog koldt.

Martha så over mod mor'en og lo småklukkende.

– Har jeg sagt noget galt?

– Næe, du har ikke, mor, men for et øjeblik siden var det sådan godt vejr.

Thygesen sad og kviede sig på stolen. Så sagde han:

– Hvad siger I til, at jeg og Martha har tænkt på at gifte os.

– Det siger vi Guds velsignelse til. Hører du, Karl, hva Thygesen fortæller.

– Jeg hører det godt nok.

– Og rigtig til lykke, kære børn . . . . kære hr. Thygesen og Martha. Kom hen og ønsk til lykke, Karl, du sidder der og damper . . . . Ih! hvilken lykke, når to unge hjerter . . . . to hjerter støder sammen.

Karl kom frem fra krogen. Med piben i skæv mund og med et sidelæns armsving trykkede han de nyforlovede i hænderne.

– Det er det, jeg altid har sagt, at den slags ting skal ordne sig af sig selv . . . .

– Når man bare skubber lidt til, sagde Franziska, men det sagde hun først efter, at Martha og Thygesen var gået.

XV.

Om søndagen, når de fleste af børnene samledes i hjemmet, var de ved at vælte trækassen i deres ungdommelige livsmod og virketrang.

Vilhelm var forvalter på Nørregård hos Esben Mathiassen, som ikke hade tid til selv at forestå gårdens drift. Harald tjente på en gård i nærheden. Han var ivrig bokser og gik altid og følte på sine armmuskler, om de snart var udviklede nok til at kunne forfremme ham til Danmarksmester.

Beate var sygeplejeelev i København.

– Hun fik impulsen, dengang hun tjente ambulancen, da drengene førte krig på gærdet, kunne Karl sige i et løftet øjeblik.

Beate »gik« med en mekaniker i hovedstaden. Hveranden søndag kom han futtende på motorcykle til Skovrød med pigebarnet på bagsædet.

– Sikke noget vrøvl, tøs. Du går jo aldrig med mekanikeren, du sidder jo altid på pigekammeret, som du kalder det, sagde Franziska. Hun var stolt over den svigersøn, som han kunne fare land og rige igennem med Beate på bagsædet. – Beate har smænd væt hele verden rundt, både i Ringsted og .... Sorø og .... Køje.

Det hade nabokonerne rigtig godt af at få at vide.

Bernhard var for spinkel til groft arbejde, men han hade et godt hoved, det lyseste af børnene. Nu gik han nede hos lærer Tversted for »at lære til skolelærer«. – Men ork, kun et år, så kan Tversted ikke lære ham mere. Hvor han så skal hen for at lære mere, må Gud vide. Kanske til Jonstrup.

Johannes, der lige var konfirmeret, var i mejerilære. En underlig dreng var Johannes. Kunne sidde en hel søndag eftermiddag uden at sige et ord: – Men han tænker, og han tænker dybt ligesom fa'ren. Som forleden, han var hjemme, faldt han i tanker over Karls halmviske i træskoene. – Det er smør, sagde han. – Er du rigtig tosset, dreng, sagde jeg. – Joe, de kan blive til smør ved at gå igennem en ko. En dreng i den alder, hva?

Franziska hade klukket og skrukket og skærmende udbredt sine vinger over kyllingeflokken, mens den befandt sig i hønsegården. Hun gjorde det endnu, men langsomt opdagede hun, at de fleste hade været andeæg. Nu løb hun på kanten af andedammen og skrukkede med kun een kylling, en hanekylling

efter sig. De syv dukkede, efter mor'ens skøn, mer eller mindre dybt i mudderet.

Dybest ude, midt i dammen, dykkede Kristine, og hun kom op med sort pladder over næbbet med de røde streger.

Men se om det hjalp, hvor tit end Franziska sagde til hende om at vaske det sorte og røde af ansigtet. Og i den senere tid hade Martha og Beate begyndt på de samme kunster. Som om ikke Vorherre hade dannet dem, som de skulle være og i sit eget billede endda.

– Du er ikke med på noderne, fru Ziska, sagde de skarnagtige tøser og grinede, mens de hvidtede facaden med pudderkvasten.

Og så alt det kæresteri og dans og sport og al den ugudelighed, de sad og snakkede om om søndagen. Kun kirken og Guds ord hade de aldrig i deres mund. Det er ikke andet end til at grine af, sagde de.

Men Vorherre ha evig tak for, at Martha snart var i havn.

Hun kom lige et rend hjem, snurrede moren et par omgange rundt på gulvet.

– Om en måned skal vi ha bryllup!

– Åh, jeg blev så ør i hovedet af det snurreri. Franziska støttede sig til bordet, nikkede som en kæmpedukke, der var trukket op: – Se se, mit barn, om en måned skal jeg se dig som brud med myrthekrans om håret.

– Myrthekrans, siger du! Gud fader bevares for at få sådan et skabberak på hovedet. Næe, lille fru Ziska, krans bruger man kun til begravelser.

– Det siger du ikke, Martha? Og som jeg har hæget om min myrthe de sidste otte år til dette brug.

– Der bliver slet ikke brug for hvid kjole og krans og den slags maskeradeting. Vi skal vies i rejsedragt uden følge af en præst i København og med frokost på Palads.

– Af kæltringepræsten kanske?

– Om han er mere kæltringeagtig end andre præster, ved jeg ikke. Men Ole har akkorderet med ham om ti kroner.

– Så får han heller ikke mere, kender jeg hr. Thygesen ret. Ja ja, det er meget godt, han sparer på muskaten. Det kan

blive til velsignelse for dig, mit barn. Men du skulle ikke snakke så ukristelig om præsterne, for de er Guds tjenere på jorden og befordrer os til evig salighed.

– Nå, gør de det? . . . . Ole har lovet mig en ny silkekjole og silkeundertøj og laksko.

– Ih dog, hvor du blir fin! Jeg er kun ked af, det ikke blir her i kirken . . . . Det ville ordentlig ærgre madammerne ved siden af.

Pavse.

– Det er for resten osse sandt. Ole lod sig forstå med, om I ikke hade bare fem hundrede kroner som hjælp til brylluppet, for han er for tiden helt kørt tør for penge. I får dem jo igen.

Franziska dumpede ned i en stol.

– Joe . . . . joe, naturligvis, det koster jo altid noget . . . . Vi har osse pengene . . . . tolv hundrede kroner på bogen . . . . Men når vi får dem igen . . . . De skal jo ligge til Bernhard at studere for.

– Jeg så sådan et nydeligt funkisskab forleden, men jeg kunne ikke få Ole overtalt til at købe det. – Det er vel ikke brudgommen, som skal levere det hele, sagde han, i spøg naturligvis. Vil I låne mig to hundrede kroner, så køber jeg skabet? Det var så morsomt at kunne bringe lidt til fælleshjemmet.

Franziska sad på stolen med hængende hoved.

– Jeg skal sige det til far.

– Sid nu ikke der og hæng med knolden, fru filemesterinde. Jeg skal sørge for, du om kort tid bliver fru formandinde. For de par ører skal du såmænd ikke hænge med næbbet, især når du får dem igen med renter.

– Pengene er sammensparede ved fars sved.

– Ha ha! Sveder han mon så meget ved den bestilling ved filebukken?

– Farligt snakketøj. Du har det ikke efter far'en, min tøs.

De fulgtes ad ud i den lille entre.

– Men hvad er dog det for en medekrog, der hænger bag døren? spurgte Martha.

Franziska klaskede hænderne sammen.

– Du milde fredsens gud! Det er Jens Pæsens brøndsøger, og den har jeg glemt at levere tilbage.

– Brøndsøger! Du mener vel fiskekrog. Sikke en torsk, der kan fanges på den.

– Han var heller ikke så lille, sagde Franziska.

– Hvordan mener du? Har du fanget noget?

Og så optrævlede Franziska hele historien om spanden, hun tabte i brønden, om brøndsøgeren, der mudrede vandet og gav anledning til uvenskabet med Peternille, som igen gav anledning til, at Franziska udklækkede sin vovelige plan mod Ole Thygesen: – Men hvad hjalp det altsammen, hvis ikke Vorherre bag himlens skyer hade en finger med i spillet, sluttede Franziska.

– Du er et sødt gammelt sludrechatol, sagde Martha og kyssede moren.

– For han har vel ikke væt dig for nær, så det er derfor, I holder bryllup.

Martha lo en kvidrende latter og sagde:

– Han har ikke været mig nærmer end skik og brug er, og som naturen anviser.

– Guddd! Hvad er ikke skik og brug i vor tid!

Franziska gik med det samme ned til Jens Pæsen med brøndsøgeren.

– Nu skal du ha evig tak for lånet. Skammeligt, jeg helt har glemt at aflevere den før.

– Skidt med det, når man ingen brug har for den. Men hva mente du med, da du sagde, at det skulle jeg få betalt, når tidens fylde kommer?

– Sagde jeg det? Jo, ser du, Jæns, om en måned skal min datter ha bryllup med hr. Thygesen, og så skal jeg nok se og slumpe dig ind på savværket igen.

– Hos den kæltring! Han snød mig for halvfjerds kroner og jagede mig til og med væk fra arbejdet. Til lykke med den svigersøn, sagde Jens Pæsen og grinede.

Franziska stak næsen i vejret.

– Mange tak, Jens Pæsen. Tidens fylde er nok ikke nær endnu.

Halvt om halvt i besidderglæde hørte Franziska nu fløjten skingre mellem skovene. Det var for intet at regne mod, når hun fra fjærnere egne hørte den kendte lyd, hørte den ekkoede i en langelig, hendøende klagetone. – Det er fra vort savværk, kunne hun sige med en betoning, der nær var ved at snøre stemmebåndet sammen.

Men nabokonerne var immer på nakken af hende, mere nu end før, særlig Peternille.

– Du behøver smænd ikke og vigte dig så meget over den svigersøn, for han ejer ingen ting af alt det, han rumsterer med. De render der med regninger evig og altid, og ingen kan han betale.

Et par dage efter.

– Karl, hvor mange penge ga du Martha?

– Ga! Jeg ga hende slet ingen.

– Ihjanedog! Tror du, vi kan nøjes med det?

– For hun fik hele bogen.

– Nåe, hun fik hele bogen . . . . Der er jo heller ikke noget at risikere.

XVI

Skovrider Berthelsen sendte til direktoratet en forpagtningskontrakt over skovridergårdens jorder til fornyet attesteren. Otte dage efter kom den tilbage med betegnelsen: Nægtet.

Ugen efter kom selve direktøren.

– Vi kunne ikke i direktoratet underskrive en kontrakt lydende på ti års forpagtning, når De, skovrider Berthelsen, om to år skal ta Deres afsked.

– Forpagteren er villig for kortere tid. Kan den ikke fornyes på to år?

Direktøren rynkede på næsen og panden lignede et vaskebræt.

– For at sige det rent ud: De må hellere ta Deres afsked,

Berthelsen. Her har de sidste år på dette distrikt været så meget kludder både med driftsmetoden og regnskaberne, at det er bedst både for Dem selv og skoven at forlade distriktet.

Den gamle skovrider fik blanke øjne. Stemmen dirrede.

– På denne måde skal jeg altså forlade denne skov, blive jaget, rent ud sagt blive jaget fra dette distrikt, hvor jeg har lagt al min arbejdskraft, al min omtanke for at gøre ret og skel til alle sider.

– Det er Deres fejl, skovrider. De har for mange sider. De glemmer den lige vej: Statens fordel. Og De har for meget hjerte. Jeg må sige, det er Deres værste fejl som statstjenestemand. I statens tjeneste har vi ikke brug for »hjertelighed«. Direktøren vrængede ordet. – »Hjertelighed!« hva fanden skal vi med den? Næe, den kolde, klare hjerne har vi brug for, hvis udbyttet skal være nogenlunde. Det er den kolde hjerne, der regerer samfundsforholdene, kort sagt hele verden.

– Derfor går det osse så skidt, som det gør. Enhver tænker kun på sit eget og sin fordel. Mit distrikt har da ellers givet det næststørste overskud af alle Danmarks statsskove, sagde Berthelsen med fast stemme.

Atter rynkerne på næsen og vaskebrættet i panden.

– Det tror pokker. Det er osse det bedste distrikt i landet.

– Det femte bedste, hr. direktør.

– Angående afsætningsforholdene er det det bedste. Et slag i skrivebordet. – Der er denne Ole Thygesen. Det er vist en udspekuleret rad. Han render os på dørene der inde og tilbyder at ville betale halvtreds øre pr. rummeter over topnoteringen på alt træ og en krone mere pr. kubikmeter, men så vil han ha det hele.

– Nå, han har osse været der inde. Han har flere gange gået i lag med mig om det samme, men jeg sagde: Nej, de små savbrugere har osse ret til at eksistere.

Direktøren svingede det ene ben over det andet.

– Der har vi det med al den forbandede følsomhed. En forretningsmand må kun se sin egen fordel. Som det går i den private handel, så osse i staten.

– Kan godt være, det er så, men jeg har alle dage ræsonne-

ret, at skoven er ikke til for vor skyld, men omvendt. Jeg mener, at en fælles ejendom som statens skove må drives på den måde, at så mange som mulig kan finde et erhverv der. Ikke mindst i disse tider, hvor arbejdsløsheden begynder at stikke sit grimme hoved frem.

Et halvt år efter rejste skovrider Berthelsen fra Ravneholm distrikt. Ved opgørelsen viste det sig, at han hade givet Ole Thygesen kredit for en halv snes tusind kroner.

– Pengene står godt nok i savværket. De får fem procent af dem, indtil jeg kan udbetale summen, sagde Thygesen, da Berthelsen afkrævede ham beløbet.

– Jeg har måttet indbetale pengene til skovkassen, og de var de eneste, jeg til nød kunne fremskaffe, og jeg skal bruge dem til køb af et hus at bo i.

Thygesen rystede besværet på hovedet.

– Lej Dem ind et sted, skovrider. Det er meget billigere end selv at eje hus. Hvor skal jeg arme mand hen og skaffe ti tusind på et bræt. Thygesen tog sin sædvanlige grædestemme på, når det gjaldt penge. – Kan De forlange et sikrere sted for Deres skillinger? Ikke engang er Nationalbanken så sikker. Se Dem om på hele denne bedrift og tænk på skaldede ti tusind kroner. De har ikke set min træskofabrik. Kom med over, så skal De se, hvordan man nu laver træsko. Min gamle far ville dumpe på enden, hvis han vågnede op og så sin jordlod og hvad der nu står på den. Det eneste, han ville kunne kende, var den gamle tjærekoger. Den skal osse få lov til at blive stående til hans minde.

De gik ind i træskofabrikken.

I en blok var fire bøgeklodser spændt fast. Udvendig var klodserne drejet af i træskofacon. En mand stod og dirigerede et apparat, hvor fire navre gnavede sig ind i klodserne. På nogle minutter var de udhulede. Gled derefter frem til afpudsning. Derfra til tørring over en sagte trækulsild for at glide over i et rum, hvor to mænd stod og slog overlæder på. Videre vandrede træskoene til et værksted, hvor et par mænd stod med pensler og sværtede dem med sort lak. Umiddelbart op til

lakkeriet stødte et værelse, hvor en mægtig skomagermaskine syede overlæder til fodfutteralerne. Manden, der passede maskinen, var Karl Nielsen.

– Nå, De har sagt fileriet farvel, Karl Nielsen, sagde skovrideren og rakte ham en hånd med et fast tryk.

– Man kunne jo ikke se længer til det arbejde.

– Det er noget andet, end når de gamle træskomænd stod og gnavede med navren og lavede to par træsko om dagen. Vi laver et halvt hundrede par på en dag. Bare der nu må blive sat godt med fødder i verden til at stikke i dem, sagde Thygesen og smiskede af vittigheden. – Men nu ska vi hjem og ha lidt frokost.

Berthelsen gjorde nogle indvendinger, men han gik alligevel med.

Lidt efter kom Martha ind i herreværelset. Thygesen præsenterede sin kone, og Berthelsen ønskede til lykke med den nyfødte.

– Kom ind med ham, Martha, så skal De se en knægt. Ti pund vejede han ved ankomsten til denne syndefulde verden .... om osse han kom et par måneder for tidlig, sagde Thygesen og slog rynker på næsen.

Martha lånte sin gemal et par øjne. Hun var bleven mere brystsvær og hoftebred. Rank i holdningen og ikke uden værdighed. Dertil kom, at hun talte et pænt sprog.

– Pas nu på, du ikke taber ham, det lille skidt, lød det fra værelset ved siden af, Martha var gået der ind for at hente drengen. Thygesen hørte straks, det var Franziskas stemme. Han lukkede skyndsomt døren. Lidt efter stod Martha i herreværelset med barnet på bløde moderarme og med et skråt, ømt blik ned på produktet.

– Her er han altså, som vi har modtaget ham. Er han ikke bedårende, hr. skovrider.

Berthelsen så på drengen, som de fleste mænd ser på den slags nyankomne verdensborgere, der foreløbig præsenterer sig med et rødt, rynket ansigt og skaldet hoved med arp.

– Joe, han er rigtig pæn, sagde skovrideren med en stemme,

der dog ikke helt dækkede en vis undskyldende flovhed på menneskehedens vegne.

Thygesen spidsede øren. Han hørte sjokkende trin over gulvet ved siden af. Da skete det, han var bange for.

Franziska stod i døren med sutter på fødderne og øvrige klædedragt i forhold dertil. Hun gjorde det, hun ikke skulle ha gjort, og som hun heller ikke slap godt fra: Hun nejede.

– Jeg hører, skovrider Berthelsen er her og ville derfor hilse på Dem. Osse hører jeg, De skal rejse fra Deres yndige bolig. Det ved en nok, hvor ondt det kan gøre i hjertet, når man skal rejse fra det sted, en har fået kært. Aldrig forglemmer jeg huset ved stengærdet, skønt vi har det forfærdeligt godt, hvor vi bor. De vil blive savnet her på egnen, hr. skovrider. De har været småmandens velgører. Det ved Gud i himlen, De har. Karl sagde altid, mens han arbejdede i skoven: Berthelsen er en ligefrem mand, for han rækker hånd til sine arbejdere. Ork ja. Nu syer Karl jo træsko på maskine, at sige overlæder naturligvis. Fileriet tog så stærkt på øjnene. Han er jo ikke ung mere. Børnene er nu fra hånden, undtagen den mindste, Svend. Han snakker om at vil være flyver: Flyver du højt, min dreng, så har du osse dybt at falde. Den ældste af tøsene, Martha, har jo giftermål her på savværket med hr. Thygesen. Det er skønt at se ens børn fra fattigdom vokse op til gode kår. Ork ja, så er det bal forbi. Så kan en gærne drysse af. Gud i himlen skal vide, hvad man har gået her for?

– Ja, Martha har vist brug for en hånd i køkkenet, sagde Thygesen.

– Det var ikke det, jeg mente med at drysse af. Jeg mente, at når ens børn er fra hånden så godt som, så kan de godt bære en op på kirkegården . . . . Hvor agter skovrideren at flytte hen med forlov?

– Jeg vil helst bo et sted nær skov og strand.

– Det er da tydeligt. Det man er vant til passer en bedst. Jeg tænker så tit på huset ved stengærdet, hvor jeg har brunget alle børnene til verden. Otte levende og to dødfødte. Var Søfryd ikke et sted for skovrideren? Det er til at købe for tyve tusind med otte i udbetaling, fortæller Karl.

Skovrideren blev påfaldende opmærksom.

– Nå, er det nu til salg. Jeg har egentlig altid tænkt mig at bo der min sidste tid . . . . En båd i søen, og skoven lige ved.

– Ork ja, og sikke en have der er til, supplerede Franziska.

Thygesen gik ilsomt ud af stuen. Med et brag smak døren i efter ham.

Lidt efter kaldte Martha:

– Mor, kom ud et øjeblik.

Ved frokosten søgte Thygesen ved alle mulige drikkevarer at sætte skovriderens humør op. Men det ville ikke komme. Pludselig sagde han:

– De kommer alligevel til at skaffe mig de penge, jeg har lagt ud for Dem, for det hus vil jeg købe, nu det er til salg.

– Det er let nok at sige skaffe, men hvor skal jeg skaffe dem fra? Alle mine rede penge er bundne i driften. Jeg kan skaffe Dem et gældsbevis med garanti for, at summen skal udbetales om to år og goe renter. Er det ikke bedre end kontanterne?

– Når man nu står og skal bruge dem? Bare de otte tusind endda?

– Det kan man ganske vist, det kan man . . . . Men alligevel, de rede penge . . . .?

Lidt efter, at skovrideren var gået fra Skovrød Savværk nedbøjet og med et tvivlsomt resultat, gik et andet menneske endnu mere trist til mode fra samme sted. Det var Franziska. Ikke kunne hun forstå, at hun hade gjort så megen fortræd med sin mund ved at sige, at Søfryd var til salg. Heller ikke begreb hun, at hendes nærværelse i det hele taget kunne være generende for nogen i herrestuen. Men det værste var, at hendes egen svigersøn havde sagt til hende, at den slags sladrekællinger skøttede han ikke om i sit hus. Og Martha, hendes eget kød og blod, hvad hade hun ikke sagt:

– En anden gang vover du ikke at komme herhen i sådanne rake. – Ork, du milde fredsens gud! Det gamle ordsprog sagde sandt, når det fortalte, at de små børn træder moren på forklædet, de store på hjertet.

XVII.

Den nye skovrider ville ramme en pæl gennem al den snak, der stadig verserede om, at skovfoged Villumsen var interesseret i Skovrød Savværk med en større pengesum.

En dag sagde han ligeud til Villumsen, at for at slå rygtet ned, måtte distriktet sætte en grundig undersøgelse i gang. Det måtte det godt, sagde Villumsen, for han hade ingen penge stående i Thygesens værk. Men to dage efter rettede han det til, at han hade ganske vist indskudt nogle penge i driften, da Thygesen var i bekneb, men det var til almindelig bankrente, og det mente han, ingen kunne gøre ham noget for, selv om han var tjenesetmand i en bedrift, som tangerede savværket. Noget andet var, om kapitalen stod som rentegivende af overskuddet føjede Villumsen til.

Skovdirektoratet var ikke af samme mening, og Villumsen fik sin afsked fra skovvæsenet uden pension, da det viste sig, at regnskabsføringen var ad hekkenfeldt til.

Det gik ham ligesom det gik skovrider Berthelsen, da han afkrævede Thygesen beløbet.

– Dine penge er sikre nok, Villumsen. Om to år har jeg det i sådan gænge, at du skal få hele klatten på et bræt.

Med den besked drog Villumsen fra Paradishuset til en bolig et par mil væk. Bort drog han med fine møbler i flyttevognen. Af den store børneflok var kun to ukonfirmerede. Fru Mathilde hade lært fine manerer og fået fine klæder i Paradishuset. Og Villumsen hade fået brede armsving, og han hade fået druer på næsen. Også var det lykkedes for ham at få mave og bred værdighed. Men fremtiden tegnede sig ikke så lys. Det mørkeste punkt var inddragningen af pensionen. Harme og håb vekslede i hans sind.

– Jeg skal vise den langbenede direktør, at jeg nemt skal kunne klare mig, om osse han snyder mig for min retmæssige pension. Thygesen har lovet mig al den skovkørsel, jeg kan overkomme. Om to år, Mathilde, når pengene er frigivne og man får mere for dem end nu, så køber vi en gård, og så kan vi blæse direktør og alle overordnede en lang marsch. Villum-

sen sad i bilen og stirrede lige ud og lod mundtøjet løbe i et væk. De kørte fra Paradishuset, fra de faste, sikre indtægter, også fra de, der sikrede dem i alderdommen. Nu gled de længere og længere ud i det uvisse, til de standsede ved et hus med fem tønder land, som Villumsen hade købt til billig pris.

Han mavede sig ud, rakte fru Mathilde en svampet hånd og bød hende velkommen.

Da græd fru Mathilde og tænkte på Paradishuset.

– Du har lavet det godt for os allesammen. Her skal jeg altså leve resten af mine dage og vel sagtens osse dø. Gid det ikke må vare ret længe. Var du dog aldrig kommet i kløerne på den Snydenstrup, og hade du rettet dig efter, hvad jeg sagde, hade alt set anderledes ud. Fru Mathilde dumpede tilbage i sædet og græd bitterlig.

– Skal vi ikke snart høre op med at fortælle hinanden, hvad du sagde og hvad jeg sagde om den mand. For nu står vi her og skal begynde forfra, og uden samme mands hjælp tror jeg ikke, vi får begyndt forfra.

Men på Skovrød Savværk smældede drivremmene om hjul, der snurrede i daglange kredsløb. Den sorte hale fra den himmelstræbende skorsten sås viden om, og de dumpe hjerteslag fra spildedampsrøret hørtes som et liv i vækst og gåpåmod uden hæmninger.

Arbejdet voldtog i den grad Ole Thygesen, at han glemte både kone og barn. Når Martha lod ham det høre, kom det til huslige scener: – Om hun bildte sig ind, at et værk som dette kunne drives ved kællingeri og barnepjat? Om hun troede at fire tusind kroner i arbejdsløn hver fredag kom ind ad døren af sig selv? Om hun hade noget at klage over? Hade en pige til at gøre arbejdet. Gik hver dag klædt som en prinsesse, mens han ikke hade råd til at købe sig et par bukser eller et dæk til cyklen. Joe, du skulle klage fra det skidt, du er kommen.

Han indrettede sig et kammer i udhuset for ikke at svine det fine soveværelse til, når han tilsølet og beget sent på afte-

nen kom hjem fra tømmerlæsning i skoven. Sad på sengekanten og pimpede af brændevinsflasken til det hele kørte rundt for ham. Lod sig med klæderne på falde tværs over sengen og snorkede til fire om morgenen. Så var han ude og fodre hestene og få skovkuskene purret op. Var alle vegne i de tidlige morgentimer, skældte og regerede indtil han fik sat det hele i trit.

Hver månedsdag kom Mathiassen for at hæve sit kontraktmæssige overskud fra træskofabrikken med hovedopgørelse hvert halvår. Den dag hade Thygesen altid sin grædestemme på.

– Du lavede en go forretning, Mathiassen, da du fik narret mig til at modta de par ører til træskofabrikken. Du har intet andet besvær end gå her op tolv gange om året og få ågerrenter af dine penge. Det er mig, som må slide for dem og ligge på tværs i sengen med klæderne på for at være på tærne fra morgenstunden. Og man har endda en ung kone. Men du har osse Vorherre med dig, siger du. Hvad har en anden andet end kæltringer og snydenstrupper til alle sider?

I dag kommer et par marinere for at se på træ, jeg har liggende i skoven . . . . Du kunne ikke låne mig tyve kroner? Man ved ikke, hvad en kommer ud for, når man er sammen med sådan et par røjsere.

Mathiassen trak nølende tegnebogen frem og gav Thygesen to tikronesedler.

– Nu har du i klatlån fået lige ved tre hundrede kroner, sagde Mathiassen.

– Det kan aldrig passe. Højest et hundrede. Men du er vel ligesom de andre. Når man tror godt om folk, kan de sagtens narre en.

Ved togtid holdt Thygesens vogn ved den lille landstation. Karlen, der passede landbruget, sad på kuskesædet med to unge skovheste foran sig. Thygesen selv stod på perronen. De to trækyndige fra marineministeriet hilste med overlegenhed på manden med det røde ansigt, den stive hat og de skæve støvler, endda manden hade sine søndagsbukser på.

Charabanc'en vippede og gyngede på den ujævne skovvej. Thygesen, som sad alene på den ene sidebænk, kunne næsten holde de to herrer stangen på den anden.

Vognen standsede ved en åben plads i skoven, hvor der lå en del fældet eg- og lærketræ.

To par blanke sko i sirlige trin træder forsigtigt skovbunden, og et par røde, skæve støvler i plumpe dump maser over grøfter og hindbærris og tørre grene.

– Se, det kalder jeg for første klasses træ. Sort kærneeg med kun to tommers splint. Og her skal de herrer se lærketræ. Kærnen går helt ud til barken og ingen knaster og endnu mindre kræftskjolder.

Herrerne pudser brilleglassene med snehvide lommeklude, trækker op i bukseknæene og sætter sig på hug for nærmere at bekikke træet.

– Hvad mener De, hr. Seligmann? siger den ene af herrerne og retter på benklæderne.

– Træet kan jo i og for sig være brugbart nok, men for lærkestammernes vedkommende må jeg sige, at de er ikke fri for at være sabeldannede, desuden forekommer det mig, at alt træet er for småt, når det skal skæres fuldkantet.

– Det er osse min mening. Det er for småt, alt for småt, og det er krumt, hr. savværksejer. Hos os må der ikke være en knast i vejen. He he! . . . . De har ikke noget i større dimensioner?

Den sorte hat tre tommer over knolden, fire fingre river i det tynde hår for at hjælpe hukommelsen på gled.

– Joe, joe, det har jeg, men det ligger langt her fra. Jeg foreslår, vi først kører ned på Søkroen og får lidt frokost.

– Jae tak, det er jo meget elskværdigt, men tiden, tiden! Et guldur op af lommen. – Kan vi så nå tretoget, Jørgensen? Vi kan jo gøre os hurtig færdig med frokosten, men mad skal vi ha. Ikke har jeg fået andet end en kop kaffe i dag. Jeg siger mange tak for indbydelsen, hr. Thygesen.

Så knirkede de ned på Søkroen.

En halv time efter stod et bord dækket med alt hvad som tænkes kunne på ædeligt område.

Ved første snaps: Et inderligt sigende, ansvarsbevidst, formelt blik gennem brilleglassene. Takker for elskværdigheden.

Ved anden snaps: Ahh! En snaps er dog en herlig opfindelse. Skål, hr. Thygesen.

Ved tredje snaps: Hr. Seligmann, prøv denne Chateaubriand, smælter på tungen, herlig, herlig.

Ved fjerde snaps: Det var en god ide med denne frokost. Til lykke med den, hr. savværksejer.

Ved femte snaps: Vi håber på et rigtigt . . . . et rigtigt godt udfald af træopkøbet . . . . at det må bekomme os lige så vel som dette bord. Ha ha! Ikke Jørgensen.

Ved sjette snaps: Må jeg ha den ære at hilse på Dem, hr. Thygesen . . . . Vi bruger meget træ i marinen . . . . men kun første klasses varer, forstår De . . . . Vi betaler osse for det . . . . højeste dagspris.

Ved syvende snaps: En hvid hånd med guldringe over glasset. Ikke mere . . . . næe, ikke mere. Vi er ude i embedsforretning og har vort store . . . . jeg siger kort sagt store ansvar.

De mavede sig ud fra bordet.

– c'est le premier pas qui coute. Men bliver stivbenet af at sidde så længe, og mit ene ben sover. Seligmann gned sig over maven, dæmpede et ræb og sendte et cigarpust mod loftbjælken.

Vognen knirkede ad dunkle skovveje med dybe hjulspor og knejsende hjorte på sletterne. Endelig nåede de målet. Ole Thygesen åbnede galant vogndøren. Med en bred gestus viste han, hvad han hade at byde på.

– Se her, mine herrer, det kalder jeg for træ. Det bedste i Storskoven og osse noget nær det største.

Opstød, der dæmpes. Vand fra hede kroppe over hjulnavet. Vind gennem bukser og blå røg fra våde læber og »Oh, Danmark på rænker du dig aldrig forstod« gennem spids fløjtemund.

– Der ligger lige bestemt det træ, vi søger. Ikke Seligmann?

– Jeg ser med et halvt øje, at det træ er meget bedre end det andet, vi så. Og så er det tykt . . . . og så er det lige og knastfrit . . . . De er en stor spekulanter, hr. savværksejer, De troede at kunne gemme det træ for os, men vi opdagede Dem. Vi har

nemlig før været ude og købe træ. Ha ha! . . . . Vi køber hele rovet . . . . kort sagt . . . . Næe, De kører ikke i skoven med os, hr. savværksejer. Vi har nemlig været her før, sagde Seligmann uden at ane ironien i hans egen udtalelse . . . .

Ole Thygesen stod på perronen og så toget futte ud ad skinnevejen. Ved siden stod Martha. Hun var tilfældig kommet op med et brev.

Thygesen hade sin drøvelige stemme på:

– Intet under, de trækker en op i statsskatter, og landet er ved at gå fallit, når sådan et par fyre skal handle på statens vegne. De største kvægpander sidder højt til vejrs. Først kunne de slet ikke bruge det træ, jeg viste dem. Så kørte vi ned på Søkroen og derfra ad omveje tilbage til samme sted, og så var træet både stort nok og godt nok. Et par hundrede kroner blev der alligevel i merfortjeneste, for så måtte de gi mere for det end første gang, de så det. Men det var osse en dyr omgang på kroen. Alene i drikkepenge en hel krone, og der til en kop kaffe til kusken. Man bliver trængt fra alle sider. Ingen har bud efter Ole Thygesen. Det er bare hans pengepung, der spørges efter.

Som en rødkammet hane spankede Thygesen lidt foran Martha, der skubbede barnevognen frem. De gik fra stationen mod savværket.

– Du kunne osse hjælpe mig lidt med barnevognen. Optræd nu som kavaler og vær lidt galant overfor din kone, sagde Martha mildt bebrejdende.

– Jeg har opbrugt alt mit galanteri for denne uge på steder, hvor det var nødvendigt, og hvor det kunne betale sig. Dermed sprang han over vejgrøften og blev borte mellem skure og tømmerstabler.

XVIII.

Lærer Tversted kunne ikke lære Bernhard mere, med det hoved den dreng hade. Nu skulle han på Jonstrup, og Franziska hade strikket fire par sokker af fineste garn, og dog syntes den

skads dreng, de var for grove. Nåe, drengen var ellers skikkelig sådan, men som de andre hade han osse sine nykker med al den finhed. Det begyndte, da han som præparant stillede i skolen og drak eftermiddagskaffe sammen med lærerfamilien. Hver søndag måtte Franziska presse hans permissioner! – Guddd! sikke et udtryk for bukser, i skarpe folder. Også måtte hun skifte med at stryge een af hans to manchetskjorter. Det gik endda an. Værre med at få flipperne glatte nok.

Allerværst var det med bogen, sparekassebogen. Den hade de ikke set siden den dag, Karl hade givet Martha den.

Flere gange hade Franziska hentydet til overfor Martha, at nu skulle de bruge pengene til drengen.

Martha lovede hver gang, at hun skulle se, hvad hun kunne gøre, men det blev stadig ikke til mere.

– Ved Gud i den syvende himmel, nu kan vi ikke vente længer. Drengen skal møde den første på seminariummet og betale forud, og bo på pensionat. Det skal ikke gøre nykkerne mindre.

– Ole er så vanskelig i pengesager, især når de skal ud af lommen, erklærede endelig Martha. – Når det angår penge til tøj til mig, er han såmænd ikke kneben. Men til drengen kniber det mere med. Jeg måtte slås med ham i otte dage for at få penge til en barnevogn.

– Guddd, slås!

– Ja, mundhugges. Han siger, at savværket sluger alt.

– Det har da vel aldrig osse slugt vor bog? Ved du noget, skal du sige det, Martha. Franziska foldede hænderne over maven og var ved at græde.

– Naturligvis har han ikke brugt jeres penge. De par øre skal ikke hjælpe stort i en virksomhed som vor, hvor det drejer sig om mange tusinde, sagde Martha irriteret. – Hvad skal så Esben Mathiassen sige. Han har skudt hundrede tusind i træskofabrikken. Han render der hver dag og er endeklemt for sine penge, skønt han får gode renter.

– Jeg forstår mig ikke på pengesager, når det kommer så højt op. Men vore fattige skillinger skal vi bruge.

Om aftenen var Franziska i lag med Karl, om han ikke på

en lempelig måde kunne få gjort Thygesen forståelig med, at bogen var nødvendig, for at drengen kunne komme til at læse videre.

Karl tog et par vældige drag af piben og så meget betænkelig ud.

– Det er sin sag at lirke ved sin arbejdsgiver i pengesager. Den slags ting plejer gærne at ordne sig af sig selv.

Franziska var oppe hos Karl med en slat kaffe, og der løb hun på Ole Thygesen. Hun svøbte sine ord ind i så megen uld og slog så mange svinker til siderne, inden hun nåede centrum, at Thygesen lod, som om han ikke forstod et ord af alt det, hun hade sagt.

– Det er godt gjort, at ens arbejdere har så stor en fortjeneste at de kan holde deres børn til bogen.

Nu var det Franziska, der ikke forstod, eller lod som hun ikke gjorde det.

– Ja, men De har bogen, Thygesen, med alle pengene.

– Jae, jeg har bogen, men den er tom. Der gik mere med til udstyr end beregnet. Desuden var jeg af den anskuelse, at når I overlod mig hele bogen, var det for at jeg kunne bruge af den, hvad jeg trængte til. Vil du anmelde din egen svigersøn, så gør kun det. Jeg blir trængt fra alle sider. Ikke er det menneske født, men kan stole på.

– Guddd! Hr. Thygesen. Franziska hade vanskelighed med at undlade hr. i tiltale. Og så sagde hun De hveranden gang til sin mægtige svigersøn. – Ikke kunne det falde mig ind. Når De har brugt pengene, er det vel for, du har været i nød . . . . Og det er os en glæde, at vi har kunnet hjælpe dig ud af en klemme. Men nu er *vi* i klemme, for den dreng er helt tosset til det læseri.

– Han må hellere ta sig noget nyttigt for. Jeg mangler en mand på kontoret. Lad ham prøve det et stykke tid. Står læsegrillerne ham stadig i hovedet, så kan han jo altid vende tilbage, sagde Thygesen.

Franziska satte et meget betænkeligt ansigt op.

– Det ligger jo sådan for ham med disse studeringer. Men jeg skal sige det til ham. En kontormand kan godt være lige så fin som en skolelærer.

Et par skovkuske svingede i det samme ind på pladsen med bøgekævler. I firspring satte Thygesen afsted. Han skældte ud over, at det hade varet så længe. Den gamle skovkusk, Lars Lejdbølle, hade været så mange år på savværket, at han hade et frisprog af den anden verden, regnede ikke meget med, når Thygesen skabede sig, spurgte ham, om han ville ha en skrå. Det dulmede altid på gemyttet. Thygesen bed fire tommer af og puttede det halve i vestelommen. – Så kan du gå hjem og kysse konen, og hun mærker, du er et rigtigt mandfolk, sagde Lejdbølle.

Det gjorde Thygesen ikke. Han hjalp til med aflæsningen, og da kuskene hade slugt deres mad, raslede de i luntetrav ad skoven til igen. På bageste kæpstok sad Thygesen med støvlesålerne kun et par tommer over vejbanen. En gang imellem råbte han til Lejdbølle, at han skulle bruge pisken noget mere. Tredje gang, han råbte det, vendte kusken sig om og sagde: – Hold dit gav i! Du skal ikke køre i skoven med mig, min far. Det sidste var der dog ingen, der hørte uden Lejdbølle selv.

De kørte ind i Sjæls Vænge. Der lå et par egekævler, som hade ligget der så længe, at numrene var utydelige.

– Vi tar dem, for det er mine, jo gu er det mine. De skulle være afhentet for længe siden, men I er nogle driverter, når man ikke er over jer, sagde Thygesen.

De satte alle fire heste for kævlen. Dyrene lagde sig hårdt i selen, flyttede kævlen et lille stød, men da var den allerede gået så dybt i jorden, at den skubbede en hel vold af muld foran sig. De prøvede igen. I et sejgt tag spændte dyrene alle muskler, satte de brede hove hårdt i skovbunden, pustede en hed, opgivende ånde ud i luften. Da knækkede en hammel. Thygesen skældte ud og sagde, det var Lejdbølles skyld, for han tog på linerne som en gammel kælling. En anden hammel blev taget fra en af vognene, og så prøvede man igen. Kævlen

pløjede mulden op foran sig, som en kæmpeplov rodede den skovbunden op. Langsomt gik det fremad til den stenlagte vej. Der blev kolosserne med lettemaskinen vippet på vognene, og så gled de afsted.

Den ny skovløber gik foran huset og flettede grangrene om haven. Hjulene slog i akslerne, og Thygesen sad på foderposen ovenpå læsset et langt stykke tilbage. Lejdbølle sad og smaskede ad hestene, øvede sig i at svippe hovederne af fandens mælkebøtte ved vejen. Skovløberen strakte en hånd i vejret til standsning. Han var ny i tjenesten og derfor meget pligtopfyldende. Han var naturligvis også lidt vigtig, hade en ny hue på med kongens krone i skiltet.

– Det er jo kævlerne nede fra Sjæls Vænge, ser jeg, og det er ikke Deres, Thygesen, sagde han.

– Hva er det ikke! Det er det vel nok!

– Næe, De har fire ege*klodse* liggende i afdeling 56. De har taget fejl af klodse og kævler, men den går ikke. Det kunne måske lade sig gøre i Tobiassens tid. Nu kommer De til enten at køre dem tilbage igen eller vælte dem af i vejgrøften.

Thygesen lod sig glide ned af læsset, gav skovløberen tegn til at følge sig et stykke fra vognene.

– Det er en forbandet historie, vil jeg sige dig, hvis vi skal til at gøre alt det arbejde om igen. Vi kan ikke engang få det gjort, mens denne sol skinner. Kommer til at køre hjem med tomme vogne.

Skovløberen stod som en stage var stukket igennem ham. Umærkelig læmpede Thygesen en tikroneseddel i hans hånd. Som om skovløberen hade brændt sig, trak han hånden til sig.

– Næe, Thygesen, den går ikke. Den gik i Tobiassens tid, hører jeg, men den tid er forbi. Tag De Deres penge igen. Jeg vil ha rent mel i posen, skal jeg sige vos. Og se at få kørt kævlerne ind, hvor De har taget dem.

– De vil vel ikke ha, vi skal køre dem tilbage igen?

– De kan osse smides af ved vejen, sagde skovløberen med en ligegyldig håndbevægelse.

Lidt efter raslede de tomme vogne tilbage i skoven, ind på afdeling 56. Over bageste kæpstok sad en mand, blårød i ho-

vedet, olme øjne og hatteskyggen trukket ned over panden. Med de store hænder spændte han om vognkæppene til begge sider. Vognene hoppede og stødte over huller og sten i skovbunden. Lejdbølle bandede både over skove og skovløbere, savværker og ejerne og alt kryb på jorden. De, der led mest ved ekstraturen, hestene, sagde ikke noget. Kun nogle dybe, trætte pust fik græsset i skovsporet til at virre med toppene.

– Brug pisken, mand, for pokker. Jeg lover, vi ikke kommer her fra, før vi har læs, om det så blir midnat, råbtes der fra spalten under hatteskyggen.

Og så tog de fat påny med at slæbe egeklodse ud. De var noget mindre, og det gik derfor hurtigere, men ikke hurtigt nok efter Thygesens mening. Han rev tømmerne fra Lejdbølle og piskede på hestene, der var kørt fast ved en stub, piskede og bandede så det gjaldede i skoven. Dyrene spændte alle muskler, parterede bunden op med de tunge hove. Kroppen dampede. Den nærmer rejste sig på bagbenene, fægtede et øjeblik i luften med to blanke jernsko. Øjnene var vilde af raseri og angst. Piskesnerten hvinede gennem luften, smældede mod den tyndhudede krop, hvor den afsatte lange, ophovnede remper.

Da fo'r Lejdbølle til, vristede i et snuptag pisken fra Thygesens hånd.

– Dyrplager! råbte han. – Du kan vel se, hestene ikke kan få klodsen over den stub.

Thygesen smed linerne og gik løs på skovkusken, ville vriste pisken tilbage igen. Da knækkede den i det samme, hvilket gjorde Thygesen endnu mere rasende. Nu masede de løs på hinanden med knytnæver, tumlede om i det tørre løv, rullede over hinanden et par gange, indtil Lejdbølle blev liggende underst, stønnende, halvkvalt. Da mente den anden skovkusk, det var på tide at træde til. Han var ny i tjenesten og vidste ikke, det var noget som jævnligt foregik. Med et rask tag fik han væltet Thygesen til side, og nu gik de løs på ham begge to. Men det var ikke efter Lejdbølles hoved.

– Du passer dig selv, og lar vos to om detteher, som vi plejer van. Kan du nu nære dig, hva! Jeg har længe obselveret,

du har trængt til denne omgang. Søren henteme, en hel måned, siden vi sidst var i tøjet. Men kan jeg nu få mit tilgodehavende, for nu skal det være slut. Man er ikke ung længer. En taber vejret. Ikke en time vil jeg være hos dig mere. Jeg går med det samme, Søren henteme! Og i morgen den dag kommer jeg og henter mine moneter. Du skal osse komme op med renter, goe renter og en anbefaling, sagde Lejdbølle, idet han børstede jord og tørre blade af tøjet.

Thygesen holdt lommekluden for næsen, der blødte. Han hade også en del rifter og skrammer i ansigtet, derfor gik han ned til en bæk og vaskede sig. Da han kom tilbage, lå klodsene ved siden af vognene.

– Du er ikke gået endnu, sagde Thygesen.

– Næe, hvem skal så følge hestene? Det er for deres skyld, jeg blir. Desforuden går det meget bedre, når ikke vi har dig at sinke os i arbejdet. Fandens osse, den omgang på skovbunden tog os et helt kvarter. En anden gang må vi kunne skøtte det på fem minutter, sagde Lejdbølle, mens han vred en ende skrå af.

Thygesen måtte gå foran og vise vej ud af skoven med en lommelygte. Det var helt mørkt, men ud til den faste vej kom de da.

Stemningen var mut og snerrende med glimtvis antydning af forsoning.

Lysene fra Søkroen skinnede ud over vejen. Lejdbølle standsede vognen og råbte til Thygesen, der sad så langt tilbage på klodsene, han kunne komme.

– Gir du ikke en tår øl? Det kan du vel overkomme, når vi ligger og roder så sent uden ekstrafortjeneste.

Thygesen kviede sig lidt på læsset, men lidt efter gik de alligevel ind i kroen, hvor savværksejeren bestilte tre øl. Men det kom til vældigt vrøvl, da det skulle betales, for så ville Thygesen ha, de hver skulle betale for sig.

– Endnu har jeg aldrig hørt andet, end det er den overvundne, der må betale krigsomkostningerne, sagde Lejdbølle og satte en finger på Thygesens kind. – En forbandet dyb flænge har du der. Den er jeg uden skyld i. Det er nok en

pind, der har været på spil. Jeg uddeler kun tørre klø uden meen bagefter. Skål, Thygesen. Vorherre ha tak for så længe, en har sine lemmers fulde brug.

– Hold din kæft, din lemmedasker!

Som altid stod bordet dækket, da de midt om natten nåede så langt. Den sidste af kuskene, der hade gæstet bordet, hade tømt brændevinsflasken. Nu råbte Lejdbølle op om, at han ville ha sin regelmenterte snaps til maden. Han råbte så højt, at Martha kunne høre det ind i stuen, hvor hun sad. Thygesen stod ved siden af og smurte skorpionsolie i ansigtsriften. Martha sagde til ham:

– Hvorfor afskediger du ikke denne Lars Lejdbølle? Snarere skulle man tro, at han var manden i huset. Og det er tredje gang, du kommer hjem med forrevet ansigt, når du har været i skoven med ham. For der er vel ikke noget om, hvad der siges, at I til tider tar en lille holmgang mellem træerne, når I rager uklar?

– Sludder! Grunden til, at jeg holder på ham, er den, at han er den dygtigste af alle skovkuske, jeg har haft og nogensinde får.

– Der siges osse, at du skylder ham flere hundrede kroner. I alt fald praler han selv med det. Passer det? spurgte Martha.

– Passer og passer, ja gu passer det! Når man står og mangler penge udbetalingsdagen, så må en lirke sig igennem på de steder, hvor der kan skydes over. Lejdbølle har jo hverken kone eller børn at forsørge. Jager jeg ham væk i det samme, vil han gøre et pokkers postyr for at få sit tilgodehavende.

Dermed gik Thygesen ind i sit lille hummer, hvor han smed sig på tværs over sengen med klæderne på. Fem minutter efter snorkede han, snorkede til fire om morgenen. Da var han oppe at vække folkene og fodre dyrene.

XIX.

I årevis havde snakken gået, at Thygesen sad i store pengevanskeligheder. De sidste år tog rygtet særlig fart. Man vidste

at fortælle, at savværket var prioriteret til skorstenens højeste top. Også vidste man, at flere af maskinerne ikke var betalt. Man fortalte også, at det betalte afdrag på træskomaskinerne var meget lille, og Mathiassens angst for sine penge var meget stor. Og nu skulle han ha dem, hvis han ville redde gården, hans barndomshjem og det sted, hvor han trods alt følte sig mest hjemme.

Den sidste tid havde været svær at komme igennem. Et dundrende underskud hade de sidste års regnskaber udvist. Det lod sig gøre, så længe han hade reserven at ty til, men nu var den opbrugt. Og træskofabrikken gik det heller ikke godt med mere. De sidste tre år hade kun givet to procent. Hvis da regnskaberne passede. Man vidste det aldrig, der blev fortalt så meget om Thygesen og hans perfide pengeaffærer. Men een ting var sikkert nok, den nemlig, at træsko stod ikke længer i kurs på bondelandet. Den som så meget andet hade forandret sig, efter Mathiassens mening, ikke altid til sin fordel. Hvem ville nu traske efter plov og harve i tunge træsko, som hvert andet øjeblik blev fyldt med jord? Næ, nu sprang man let og elegant afsted i gummistøvler og puttede træskoene under vaskekedelen. Om også Mathiassen lukkede det ene øje, så han godt nok fordelen ved den ny fodbeklædning. Han lukkede op for radioen og hørte præken, foredrag og musik. Barberede sig med maskine hver anden dag, og kørte hver dag en tur i bilen og kikkede efter flyvemaskiner. Alligevel sagde han, det var noget skidt altsammen. Surrogat af en lav art. En vogn med to pæne heste for, var det naturlige befordringsmiddel for en bondemand. Alt var meget bedre i hans ungdom, da han overtog den gamle fædrenegård med de skæve længer og mospuderne på taget.

Tit gik han i tankerne tilbage til den fredelige tid før krigen, med de jævne indtægter fra mark og stald. Nu gav de to hovedkilder kun underskud. Nu skulle der hittes på kunster med opdræt, frøavl, droger og hønseri. Og det var endda et slumpetræf, om det så kunne køre rundt.

Det, der pinte ham mest, var den stadige arbejdsmangel på gården, skønt han hver dag læste om så og så mange tusinder

arbejdsledige. Og hvert år sattes kommuneskatten i vejret på grund af understøttelser.

Nu var han kommet ind på at ærgre sig, kunne ikke rive sig løs. Og så tænkte han på sidste sommer i høstens tid, da der kom et par unge, stærke mænd op på gården og falbød ståltrådsarbejde. Der kom ikke så mange af den slags mere, for de vidste besked. Mathiassen hade spurgt dem om, hvorfor de ikke tog sig noget mere nyttigt for. Der var ikke arbejde at opdrive, hade de svaret. – Da kan I godt ta fat her med det samme. – Til sulteløn vel? – I kan få fem kroner om dagen og kost og logis. De så lidt til hinanden. Jo, det ville de gærne gå med til. Så kom de med ind til bordet og spiste til aften, og der blev redt to senge til dem i stuelængen. Om de ikke kunne få hver ti kroner til et par hverdagsbukser? Det fik de. For en sikkerheds skyld låsede Mathiassen porten den aften. Om morgenen stod vinduet ud til haven åbent. I karmen lå en seddel, og på sedlen stod: Farvel og tak for god forplejning. Skulle det være en anden gang!

Men trods skuffelser, arbejdsmangel og daglig pengetrang, hang Mathiassen ved den gård med hele sin sjæl. Det var og blev det centrale i hans liv. Det andet, spekulationerne, krigen hade ført med sig, var noget uden for hans egentlige jeg. Let var det erhvervet, og let var det gået igen. Tilbage hade han kun erindringen om lystige orgier og en udenlandsrejse sammen med jagtkammeraten, Baron v. Kippen. Det var en dyr rejse. Baronen ejede ikke een skilling . . . til det brug i alt fald. Men han hade sprogkundskaberne og rejsekulturen . . . . og Mathiassen hade tegnebogen i orden den gang.

Det varmede helt ind i hans bondesjæl, når han tænkte på den høflighed og ærbødighed, de var genstand for fra tjenerpersonalets side på hotellerne, når v. Kippen med flotte sving skrev baron i fremmedbogen. Var det bare blevet derved. Men alt skulle betales, også dyrt skulle det betales. De tyve tusind, han kautionerede for til baronen, måtte han, Mathiassen, betale, da v. Kippen sagde verden og alle vanskeligheder farvel i et skud gennem hjertet.

Joe, Mathiassen var godt plukket de senere år. Han syntes

selv han ikke hade en fjer tilbage. Alt det var dog kun døde ting. Det værste skete for et år siden, da hans hustru blev lagt i kisten. Egentlig følte han det ikke så stærkt den gang. – Jeg blev båret, sagde han og tænkte lidt på Vorherre.

De hade levet sammen i tredve år med daglige rivninger og hårde storme imellem. Også stillevejr med blød luftning og solskin, som livet og vi mennesker nu en gang byder hinanden. Nu erindrede han mest solskinnet, derfor knugede savnet ham til jorden, når han om aftenen alene sad i de store, elegante stuer. Og så var der jo immer det andet . . . . det andet. Det kom mest til ham i de stille nætter og holdt ham vågen, så han måtte klæde sig på og vandre om i skoven uden mål og med, bare gå . . . . gå . . . . Om han dog bare kunne gå fra sig selv. Hade han endda hende at skrifte for. Hvis hun sad her ved hans side i sofaen, ville han fortælle hende det hele. Nu hade han modet, det der altid svigtede i det afgørende øjeblik.

Mathiassen vidste godt nok, hvor det skæve var kommet ind i hans livsførelse. Godt nok vidste han, at hans anlæg lå for at arbejde med jorden de seks dage og gå i kirke den syvende. Sådan hade hans far og farfar gjort, og sådan lå det også bedst for ham. Man skal ikke slå til skaglerne, når vognen passer en, og man begynder at blive stivbenet. Gamle skovrider Berthelsen, som han i den tid løb på inde i Skallerød Vænge, sagde til ham, da han hørte om kompagniskabet med Thygesen: – De skulle hellere holde Dem til jorden og kirken, Mathiassen. Det gælder om at finde sin plads og beholde den. I jorden ligger Deres virke og i kirken Deres glæde.

Kirken var han kommet i et mærkeligt forhold til, også på en vis afstand. Siden forbindelsen med Thygesen og den nye omgangskreds, sad han ikke mere under hvælvingerne som den angerfulde, lille Mathiassen med den store syndebyrde. Han hade vel nok fået set og lært, hvad man af egen drift og dygtighed kunne bringe det til. De ord, der rungede hult under hvælvingerne, bares mere af duften fra buksbom og fyrrebrædder i gravmørke end af livets pulsslag i spændingens lotterispil.

Mathiassen hade vænnet sig til at rasle rundt i bilen, satte

farten op, og når han så var ved vejsende, hvad var det så, han hade hastet efter? Om morgenen gav han sine korte ordrer til forvalteren, til tider glemte han det helt. Det gik alligevel så længe, han hade Filekarls Vilhelm til at forestå bedriften. Men en dag erklærede Vilhelm, at det med landbruget førte ingen steder hen med de priser og den store arbejdsmangel. Han hade fået plads på et lager i købstaden. Så cyklede Vilhelm afsted og overdrog sin plads på gården til Mathiassens unge søn, Frederik. Han hade studentereksamen og drømte om at blive et stort lys i en eller anden stilling. Frederik var opfødt i en tid, hvor pengene hade strømmet let og uden synderligt arbejde, og jorden gav kun det sidste og ingen løn. Var der mening i, at han med de kundskaber, som en anden rakedarius med sorte negle, skulle køre møgvogn og våge over grisesøer? Næ, Frederik gik med lange støvler, stok og spændetamp om livet, røg cigaretter og lod dem arbejde, der var født til det, og det viste sig at være meget få. Til tider kun een mand og en dreng på hele Nørregård. Til gengæld var der så mange des flere hver fredag på socialkontoret, for at hæve hjælp i en arbejdsløs tid.

Frederik forduftede også en dag. Hans vej gik mod hovedstaden til de store lønninger og rige muligheder. Mathiassen bilede ham derind. Det var i forårstiden med halvt udfoldet skov. Kun et par skifter på Nørregård var tilsået. Men så var det, chancen var kommet, Frederiks store chance, og så måtte han afsted.

Mathiassen kunne ønske, det var sket på en anden tid af året. Men naturligvis, ens børns fremtid gik foran alt. Rart var det også at se, om Frederik kunne skabe sig en livsvej, der skæppede mere og gav større anseelse end bondens.

Men kornet kom da i jorden. Mathiassen måtte selv trave ager op og ager ned bag radsåmaskinen. Også travede han bag efter roesåmaskinen. Men der voksede mere end roer op. Ukrudtet truede med at kvæle planterne, og ingen folk kunne han få til at rense rækkerne. Forhandlinger med en roe-entreprenør blev ikke til noget på grund af prisen.

En dag fyldtes gården af arrige hundeglam. Mathiassen stak næsen til ruden og så fire arbejdsklædte mænd stå nedenfor hovedtrappen.

Endnu var der noget tilbage af matadoren og børsspilleren, da Mathiassen trådte ud på trappen og spurgte dem, hvad de ønskede.

De ville da gærne ha noget arbejde. Hade hørt, at der var roer at rense på Nørregård.

Hurtig blev de enige om prisen, og de fik udleveret hver et trekantet roejern. Og så tog de fat, så den tørre jord røg dem om ørerne.

Om aftenen smed Thygesen sin cykle udenfor porten. Med lange skridt målte han gårdspladsen. I et spring tog han trappen, og en knyt næve sendte han mod døren, åbnede den i slaget. I entréen mødte han Mathiassen med briller på næsen, cigar i munden og Kristeligt Dagblad i hånden.

– Du er en rar kompagnon, må jeg sige. Når sådanne vindspillere blir jaget fra den ene arbejdsplads, så ved de lige på straksen, hvor der er sving til grødfadet.

– Hm! Hva . . . . hvad mener du? Sving til grødfadet? Og . . . . og vindspillere?

– Disse fire løjsere, du har taet til roerne, det er mine folk, må du vide. Og når jeg har jaget dem fra Skovrød, så er det dæleme ikke meningen, de skal modtas med gudfaderlige arme hos dig og gå i seng ved salmesang.

– Ikke har det anet mig, at de kom oppe fra dig. Men gå med indenfor og lad os snakke om det.

Thygesen dumpede ned i en chesterfieldsstol og fik cigarkassen skubbet foran sig, pulsede voldsomt for at kunne nå at få en cigar tændt til, inden han gik.

– Næe, disse fire starussere gjorde sig opstanasige på arbejdspladsen og skyldte mig for, at jeg hade snydt dem for en halv snes kroner på en akkord. Som om det var noget at snyde for! Det ene ord tog det andet, og så jagede jeg dem på porten. Men ked a'ed er jeg, for jeg hade billig arbejdskraft der, ved det de ikke stod i fagforeningen.

– Når du har jaget dem væk, har du jo ikke mere med dem

at gøre, så jeg kan ikke indse, det kan volde dig fortræd, at de har fået arbejde hos mig, sagde Mathiassen.

– Hade de ikke fået bid hos dig, var de nok faldet til patten og kommet tilbage igen. Jeg troede, at du som en kristelig mand og aktiehaver i savværket holdt dig for go til at ha den slags landevejsriddere i dit brød, sagde Thygesen med en stemme, som om alverdens uret var lagt på hans skuldre.

En mærkelig uro var der over Mathiassen. Immer gik han frem og tilbage over gulvet, stod ved vinduet og kikkede ud i haven, strøg sig gennem håret. Pludselig vendte han sig om og sagde hurtigt og bøst.

– Jeg kommer til at opsige de penge, jeg har stående i savværket. Tiderne har de sidste år været sådanne for landbruget, at skal gården her reddes, må jeg ha pengene, og det skal ske om tre måneder, som opsigelsesfristen lyder på.

– Skal du ha dem på eet bræt?

– Ja . . . . Forlanger du, opsigelsen skal foregå skriftlig efter lovens bogstav? spurgte Mathiassen hårdt og forretningsmæssig.

– Jeg forlanger ingen ting. Dine penge skal du få på datoen. Jeg er en ærlig mand.

Dermed tog Thygesen sin hat og en frisk cigar og cyklede fra Nørregård med en fart, som om han ville sprænge kranken.

XX.

To måneder efter erklærede Thygesen sig fallit.

For de fleste kom det ikke overraskende. På den måde, de sidste måneder var gået, kunne den ikke blive ved at skære. Der var snart ikke en eneste arbejder, uden Thygesen stod i restance til ham, ikke en eneste købmand i omegnen uden Thygesen skyldte ham penge. Den nye skovrider, som han stadig kaldtes, var mere forsigtig end den gamle. På hans distrikt fik Thygesen ikke lov at hente en pind, uden den først var betalt. I de sidste måneder var det ligegyldigt, for der lå så meget uafhentet træ i skoven, som nu blev hentet hjem og gjort i

penge. Desuden var det rå lager godt forsynet med runde træstammer. – Søren henteme dækker stammerne flere tønder land, så det kan vel nok gi, hva jeg har tilgoe, sagde Lejdbølle. Han kørte nu mere til stationen med færdigskåret træ, end han raslede i skoven efter råt.

Og Villumsen, forhenværende skovfoged i Paradishuset, hade fået sin afsked som vognmand ved savværket en måned før konkursen. Til gengæld hade han løfte om at få sine indskudte penge, når to måneder var gået. På det løfte levede han og fru Mathilde højt. Hver anden dag spændte han de tunge heste for fjedervognen (bilen var røget for længe siden) og så kørte de ud og så på gårde, kun store gårde, fine gårde med flot hovedbygning, og de så på små herregårde. Mathilde indrettede sig i stuerne og satte møbler på plads og hængte malerier op, mens Villumsen og sælgeren gik i marken og boniterede jorden og lagde skifterne om. Og så drak de kaffe, og Mathilde var så glad, som hun ikke hade været i mange år, så sit nye hjem med hendes møbler efter hendes indretning.

Bag brede vuggende lændekryds sad de så og snakkede videre om alt det, der skulle ske, hvis de købte den gård. Jo, vist, Aksel, du kan sagtens købe den, du får jo pengene til udbetaling om en måned. Det skete, der gik et stik gennem samme Aksel: Sæt Thygesen gik fallit, så han ikke fik en øre! Men Villumsen lod sig ikke mærke med noget. Det var også synd for Mathilde, nu hun var i så godt humør. Og så pludrede de videre som to forventningsfulde børn, der ganske vist var midt i halvtredserne, pludrede om ny omgangskreds og birkeknuder i kaminen, mens sneen føg så viden om jord, indtil hestene drejede ind imellem de to hældende popler. Herfra gik den smalle genvej til det hvide hus på marken med tre stuer og stald til to heste og en ko.

– Jeg vil bare sige dig, Aksel, jeg kan ikke udholde at trække vejret i denne hytte længer. Og med den omgangskreds, vi har her, går jeg intellektuelt i stå, sagde fru Mathilde, da hr. Aksel stod med opstrakte arme ved siden af vognen for at gribe de to hundrede pund i flugten.

Mathilde hade det med at gøre nye bekendtskaber, helst fine

bekendtskaber. Men traf det sig, at de ikke alle var lige fornemme, så gjorde det heller ikke noget, for så var det Mathilde, der var ovenpå og den nedladende, nådige frue. Derfor passede det hende godt at køre med ud og se på gårde, måle vægpladser til klaveret og de større møbler. Det passede hende også godt at høre, at hendes mand kunne udbetale et halvt hundrede tusind ved eventuelt køb.

Men så var det bomben sprang, da Thygesen erklærede sig fallit.

Til at begynde med var den dag ligesom så mange andre. Villumsen fik avisen tilligemed et par rykkerbreve af postbudet ude i gården. Brevene åbnede han ikke engang, da han så hvem afsenderen var, puttede han dem hurtig i inderlommen for at Mathilde ikke skulle se dem og fristes til at spørge, hvem de var fra. Hvorfor skulle hun hales ned af den piedestal, hvor hun for tiden hyggede sig, ved at fortælle hende hvem brevene var fra og dermed minde hende om deres økonomiske forhold?

– Hade posten noget? spurgte hun, da Villumsen gik gennem køkkenet med avisen under armen.

– Næe, ikke uden denne skaldede avis.

– Har du set trækningslisten?

– Trækningslisten! Næe.

– Lad mig se den et øjeblik. Men vi har naturligvis intet vundet. Med rystende hænder løb hun trækningslisten igennem. Villumsen lod uinteresseret, men fulgte nøje hende ansigtsudtryk, indtil hun nonchalant smed avisen hen til ham igen med udbrudet: – Alle kan vinde, bare ikke os . . . . Lad mig få bladet igen. Jeg fik ikke set, om der er større ejendomme til salg . . . . En blodbølge skød sig op i ansigtet. Hun tabte avisen på gulvet og støttede sig til køkkenbordet, skreg op i et hjerteskærende skrig. – Ole Thygesen er gået fallit! Hun faldt ned på en stol, stirrede på et søm i væggen og så et tykt bundt hundredekronesedler falde fra sømmet ned i komfurilden.

– Det er da vel ikke sandt, sagde Villumsen. Han tog avisen op fra gulvet og læste med dirrende stemme den korte men meget sigende meddelelse: Ole Thygesen har i går meldt sig

konkurs. –Hvad gør vi nu, Mathilde? . . . . Eller er det et af hans sædvanlige numre?

– Å, du kan tro, dette er rigtigt nok. Når bare det er noget, der kan føre os i flere ulykker, skal det nok passe . . . . Den infame kæltring! Med forklædet tørrede hun fugtigheden af øjne og næse, fik løftet de to hundrede pund fra stolen og stod i samme nu foran Villumsen med knyttet hånd. Øjnene slog gnister. – Ved du, hvad du er! Du er et stort fjols! Er det ikke det, jeg har sagt hele tiden, at du aldrig skulle ha indladt dig med ham. Hvad sagde jeg ikke allerede den første gang, han satte sine møgbeskidte støvler i Paradishuset? Sagde jeg ikke: Ham skal du holde dig tre skridt fra livet.

– Du husker fejl, Mathilde. Det var mig, der sagde det, indvendte Villumsen spagfærdigt.

– Såe, var det dig. Ja, det kunne lige ligne dig! Næe, du har såmænd aldrig været i besiddelse af så megen psykologisk sans, at du har kunnet se gennem skallen. Når bare folk har kunnet smiske og smigre for dig, har de uden vanskelighed viklet dig om deres lillefinger.

– Var det heller ikke dig, der gjorde begyndelsen, da han sendte pløjemanden på stubmarken? Var det ikke dig, der fandt, at det var så *ø*ndigt med hjælpen fra Thygesen, skønt jeg protesterede af al magt? Og hvem var det, som så stærkt rådede mig til at låne penge af ham til købet af hestene? Det skulle vel aldrig være dig?

– Næeeee, ved du nu hvad, Villumsen! Det er dog for galt osse at skylde mig for det . . . . Men naturligvis alt det gale skal jeg ha skylden for. Du skal nok få rystet skylden af dig . . . . over på mig.

Mathilde flød hen i tårer over mandens miskendelse, skjulte ansigtet i forklædet, hulkede så det sitrede i stolen, hun sad på. Villumsen tog om hendes hoved. – Rør mig ikke, siger jeg, du lede mandfolk, der ikke vil bære dit eget ansvar.

– Jeg skal nok bære mit ansvar. Jeg ved osse, jeg har fejlet. Var jeg alvidende, var dette ikke sket, meget var ikke sket, som vi nu må bære følgerne af. Å, gud ja, så sad vi endnu i Paradishuset med den sikre indtægt til vi blev puttet i kisten.

Ha, og så er vi ikke bleven klogere af alt det, livet har lært os, end vi sidder her og dænger hinanden til med skyldsbeviser, som om det kunne hjælpe os, som om det kunne bringe os til en fast stilling igen!

– Du snakker om fast stilling!

– Ja, det gør jeg. Det skal ingen hemmelighed være hverken for dig eller mig, at så længe vi vidste, hvor vi hver månedsdag kunne hæve så rigeligt til livets behov, da kendte vi ikke til at vågne op til en ny dag med rædsel for, hvad den kunne bringe af rykkerbreve og pengeopsigelser.

– Jeg syntes, du sagde: Så rigeligt til livets behov. Det syntes du ikke den gang.

– Å, Mathilde, hvad syntes man ikke den gang. Når det først er bleven en vanesag tolv gange om året at hæve løn, der falder så sikkert som amen i kirken, og det hvad enten man har udrettet noget eller ej, ja så gaber man med i koret op om, at det er sulteløn, man lever på, og man vil ha mere. Bare gabe op, det koster jo ikke andet. Staten betaler.

Villumsen sad på køkkenbordet og trommede med hælene mod skabsdørene.

– Du ødelægger mit hoved med det trommeri . . . . Svært så du er bleven glad for skovfogedstillingen, du ikke har mere. Kedeligt, du var så misfornøjet med den, så længe du hade den, sagde Mathilde med lidende stemme.

Han sprang ned af køkkenbordet, gik sin kone et par skridt nærmere.

– Hvorfor var jeg ked af at være underbetjent i den kongelige forstetat. Det skal jeg sige dig. Jeg hade været der i så mange år, at goderne kunne jeg ikke mere få øje på, kun ulemperne: Den underordnede stilling, især ved jagterne, hvor man skulle rende og agere klapperdreng for de høje jagtherrer. Men osse tvangen pinte mig, at man ikke kunne ta sig et par fridage, når det passede en . . . . Ork ja, alt det har man nu lært at se på som småting. At man hver månedsdag kunne hente sin gage på skovkassen, at vi boede husfrit med jordlod og ildebrændsel, var bleven en vane, som jeg sagde før, og intet andet. Ja, sådan er vi mennesker, noget utaknemmeligt kryb.

Næe, har man bare sit sikre levebrød, så gir jeg pokker i alt det andet.

– Vi boede da hverken husfrit eller hade gratis ildebrændsel i Paradishuset. Nu gør du det bedre, end det var, indvendte Mathilde.

– Den smule fradrag for hus og jord, regner jeg ikke med. Og brænde fik vi til en tredjedels pris. Vi gir jo dobbelt så meget i rente for denne knaldhytte her, sagde Villumsen med dyb foragt.

Fru Mathilde skuttede sig, omfavnede sin fyldige barm i frysende fornemmelse og sagde:

– Det er naturligvis osse min skyld, vi kom fra Paradishuset uden pension. Lad mig kun bære byrden, jeg er vant til det.

XXI.

Der skulle være Oxfordmøde i forsamlingshuset for anden gang. Lærer Tversted var vundet for den ny retning. Scenegulvet fra dilettantforestillingerne var lagt for enden af salen. Det gav en ophøjet og rummelig plads for de optrædende, når de aflagde deres vidnesbyrd.

Esben Mathiassen hade overværet de to forrige møder. Det første møde hade ikke gjort noget overvældende indtryk på ham. Det forekom ham at være en underlig sammenblanding af et gammeldags missionsmøde og et frelsermøde. Men det broderlige sammenhold uden standsforskel, der var mellem deltagerne, tiltalte ham.

Et par dage efter fløj meddelelsen egnen rundt, at Thygesen var gået konkurs. Det gav Mathiassen andet at tænke på. Han gik straks op for at tale med Thygesen, men traf kun Martha, som kort og godt lod ham vide, at når han hade indskudt så stor en sum i driften, måtte han være indforstået med, at pengene ikke alene gav gode renter, men at der også var en stor risiko forbunden dermed. Selv i banken til meget mindre renter, kunne pengene gå tabt. Ja endog i strømpeskafterne kunne de mistes, for eksempel ved tyveri, føjede fru Martha til med

et sødt smil. Det var ellers synd at sige, at den unge frue var smilende, mest en isnende kulde slog ham i møde.

– De må komme igen en anden dag, hr. Mathiassen, men jeg kan på forhånd sige Dem, at det nytter ikke at tale med min mand i denne tid, hvor han er så helt deprimeret. For ikke sandt, Mathiassen, vi har dog mistet mest, for alt er gået tabt. De har da gården. Igen et sødt smil, der hurtigt stivnede.

Så gik Mathiassen ad den sti, han så tit hade gået fra savværket med en fyldt tegnebog og hjem til en stue med hygge, hustru og søn. Og nu, hvad hade han nu tilbage? En slatten tegnebog, en stue uden hygge og hvor ingen ventede ham. Og hvor længe fik han lov at beholde stuen, gården?

Livet var bleven farligt og træls at leve. Farligt at leve som enkemand, når man ville holde sin sti ren, træls at se dagene imøde, når tordenskyerne altid hang over ens hoved. Han kom til at tænke på den aften sidste efterår, da han sad med »Hjemliv og Trosliv« foran sig uden at kunne fængsles af bogens indhold. Der var så meget andet, tankerne hægtede sig fast ved. Han hade lukket op for radioen. En dæmpet strygekoncert fyldte hans sind med vemodige, blide følelser. Det var en melodi, han kendte fra sin ungdom, hade hørt den på et bestemt afsnit af sit liv. Han så sig selv som knøs en pinsedag gå ud ad markskellet med solen over og trædende sig i sin egen korte skygge. Den spæde frodighed, han var omgivet af, stemte hans modtagelige sind på en forunderlig måde. Uforklarlige verdslige længsler brød i ham. Længsler efter denne verdens lyster fik ham for en tid til at glemme den strænge morallære fra hjemmet, der sagde, at den slags tanker og fristelser kom fra djævelen. Han standsede ved en skelgrøft med sagte rindende vand. Ved grøftens bredder stod tæt med forglemmigej. En guds åbenbarelse med lyseblå øjne, der higede mod himlens lys, men som var bunden til jorden. Da hørte han hornmusik inde fra skoven. Verden, djævelen kaldte. Og han fulgte djævelens røst, sprang over skovgærdet og stod lid efter i et virvar af harmonikatoner fra karussellen, kraftprøvens kringeling og rummelen fra keglebanens trillende kugle. Det drog ham og frastødte ham på samme tid. Verden, oh verden, hvi frister du

mig! lød immer i hans sind. Men han kunne ikke løsrive sig, stod og gloede lidt ved indgangen til beværtningsteltet, så de ugudelige sidde ved bordene og klinke med hinanden, mens øllet skummede i glassene. I det lag begyndte musikken at spille op til dans. Seksturens taktfaste toner smældede fra estraden, bølgede over de kulørte lamper på snor og blev borte under de lysegrønne bladkroner. Djævelen drog ham mod al synds udspring: Dansen.

Mathiassen rejste sig, gik hen og drejede udsendelsen om til Danmark. Det var da mærkeligt. Seksturen med fuldt drøn lød gennem højttaleren. Lyslevende så han sig selv stå ved danseestraden hin majaften, der fik så stor betydning for ham hele livet. Som det var sket i går, så han to unge piger i lette sommerkjoler med hinanden under armen nærme sig stedet, hvor han stod. Endnu kunne han høre den ene af de unge piger sige: Men gud, Esben, hvordan har det sig, at du kommer her og ikke er i missionshuset? . . . . Hun var så ung og glad, det skønneste, han nogensinde hade set. Hvad var det, han hade svaret? Joe, det huskede han desværre nok. Ligesom ypperstepræstens pige hade han fornægtet sin frelser. Han hade sagt: Missionshuset! Hvad for et missionshus? Der kommer jeg aldrig. – Går du da med ind og danser? – Næe, jeg skal hjem og flytte kreaturerne til natten. Alligevel var han bleven der til klokken tre, kunne ikke rive sig løs, kunne ikke blive træt af at se på Kathrine, den velhavende gårdmandsdatter, som bar alverdens dejlighed til skue i et par runde arme og et par fødder, der graciøst næppe berørte dansegulvet. Selv stod han bundet til jorden derude ved indgangen til lyksalighedens land, bundet af så lille en ting som det, at han ikke kunne danse. Forbandede den mangel ved sin opdragelse, og en rasende jalousi steg op i ham med hver ung mand, som trådte dansen med Kathrine.

Højttaleren fyldte nu stuen med ouverturen til Vilhelm Tell, og Mathiassen tænkte i vemodig, stærkt følelsesbetonet erindring tilbage på sit samliv med Kathrine. Der blev aldrig den sjælens harmoni i deres ægteskab, ej heller det inderlige kærlighedsforhold, som han hin nat drømte ved indgangen til danse-pladsen. Han kom altid på en usand måde til at stå udenfor,

når det ikke var kirken, der kaldte, og til sidst gik det op for ham, at han også ved dens kaldelse var en løgner. Det sidste gav han krigen skylden for og derigennem Gud, for når han kunne tillade, at så frygtelige uhyrligheder kunne ske, måtte han også finde sig i, at der blev kastet smuds på hans navn.

Men det fik være med Gud. Han var ikke til at blive klog på. Når man følte sig sikker på, at nu kendte man ham, nu vidste man, hvor hans veje gik, så kunne en pludselig stå som midt i Storskoven en mørk vinternat og løbe panden mod stammerne hvert øjeblik. Anderledes med Katrine, hende hade han lært at kende endda på kortere tid, kendte *hendes* veje, og han kunne ha bøjet af i sin fanatiske rettroenhed, og de kunne ha mødtes i mere forståelse.

Når radioen gik med musik, var det altid Gud og Kathrine, han hade et opgør med, mest med den sidste. For denne Gud var alligevel en fantasifigur, man kunne afpasse efter sit eget sjælelige behov. Kathrine var en realitet, han endda vanskeligere kom udenom i erindringen, end mens hun levede.

Hvor anderledes ville alt ikke ha formet sig dem imellem, om hun havde levet nu og deltaget i den ny retning. Sikkert var hun bleven fanget af Oxfordbevægelsen, og de kunne ha mødtes i skellinien og rakt hinanden hånden.

Jo, han hade meget at sone overfor hende lige fra det øjeblik, han stak hende den første løgn ved danseestraden og til den nat, hun rakte ham hånden til det sidste farvel.

Nej, nu kunne han ikke holde det ud mere. Minderne var ved at overvælde ham. Ja, han hade ikke været imod Kathrine, som han burde, og det nyttede ikke at gøre det godt nu, det var for sent. Een ting kunne han: Holde hendes minde i ære . . . . Sad han ikke her med tårer i øjnene. Skulle det være et alderdomstegn, eller hvad? . . . . Å, det var radioen med den sentimentale musik. Han gik hurtigt hen og lukkede for apparatet.

Lidt efter ringede det på yderdøren. På trappen stod en kvinde som gærne ville tale med ham. Da hun kom ind i stuen så han, det var den unge enke oppe fra Skovkrogen. Hun var

ensom ligesom han, og de snakkede en del sammen, mest om det, de hade mistet. Ikke engang klæderne til kroppen hade hun tilbage, sagde hun. Men du har da alt din kones gode tøj. Kunne vi ikke på en eller anden måde lave en handel? Jeg ejer ikke en trevl uden dette, jeg har på. Dermed rejste hun sig og slog kåben til side. Hun hade kun det nødvendigste undertøj på for at skjule sin nøgenhed. Ved det syn var vejret ved at gå fra Mathiassen. Han hummede sig lidt i sofaen og blev rød i kinderne, så på kvindens frodighed med et stjålent forlegent øjekast. Da han var kommet lidt til besindelse, sagde han:

– I bjærgprækenen siger Jesus som en bebrejdelse til folket: Jeg var nøgen, og I klædte mig ikke . . . . Min mening var ellers den, at ingen andre skulle bære Kathrines tøj. Men nu ser jeg Guds førelse i dette, og hans førerskab må jeg følge. Dermed ilkede han sig ud fra sofaen, skottede til kvinden på stolen, gik op i soveværelset og kom lidt efter tilbage med et sæt af sin afdøde kones under- og overtøj.

– Nu gælder det bare, om du kan passe det, sagde han.

– Lad mig se et øjeblik. Og så prøvede han ærmelængden af en kjole på enken, der stod med udbredte vinger og hævede bryster.

– Den passer storartet, så passer undertøjet nok osse. Eller skal vi prøve det med? sagde kvinden, idet hun begyndte at knappe kåben op.

– Det er ikke værd . . . . for Kathrines . . . . og for Guds skyld.

En mærkelig uro var kommet over Mathiassen. Han smed sig i sofaen et øjeblik, for kort efter at gå stuen rundt, pille lidt ved tøjet, stirre på kvinden. Så sagde han:

– Du må vel hellere låne en kuffert til at ha tøjet i. Med rystende hænder puttede han klæderne i kufferten og sagde til enken, at nu måtte hun hellere gå, da det var sent på aftenen, og hendes besøg let kunne gi anledning til sladder.

Billedet af den unge enke i den lette påklædning fulgte ham til sengs, holdt ham vågen det meste at natten og foresvævede ham i urolige drømme, han kunne ikke vriste hende ud af tankerne. Hun magttog ham, så han halvt sanseløs stod op ved

tretiden og gik mod Skovkrogen og bankede på enkens rude. En hvid kvindeskikkelse lindede vinduet.

– Det er Mathiassen. – Undskyld, at jeg kommer så sent eller tidlig, som man vil. – Men . . . . men jeg kom i tanker om, at jeg skulle bruge kufferten tidlig til morgen.

– Å, kufferten, ja naturligvis skal du ha kufferten, når du skal ud at rejse. Jeg har såmænd ikke fået den tømt endnu. Men kom indenfor et øjeblik. Lidt efter stod hun med kåben løst henkastet over sig ved indgangsdøren, stod skuttende i frysefornemmelser. – Det er koldt at komme op af den varme seng, sagde hun.

Og så smak døren i efter Mathiassen. Han gik først derfra ved femtiden, dækket af mørket, og han tænkte dybt over, hvor Guds førelse sluttede og hans egen begyndte.

Der skulle være Oxfordmøde i forsamlingshuset for tredje gang.

Lærer Tversted gjorde et stort arbejde for at salen kunne være fuld til aftenen. Hver eftermiddag futtede han rundt i bilen til dem, der endnu stod på skillevejen. Han var også oppe hos Mathiassen for at stramme ham lidt op. Det kunne godt nok tiltrænges, for Mathiassen var langt nede. Det med den unge enke i Skovkrogen pinte ham. Han vidste, det var ikke under Guds førerskab, han allerede hade besøgt kvinden flere gange. Men midt i sin søgen efter at finde gudsvejen, blev det ham anvist på en forunderlig og umiskendelig måde.

Mathiassen hade ikke fået betalt sin skat til amtstuen. Siden Thygesens fallit var det blevet helt galt. Gælden voksede rundt omkring ham, og ingen udvej så han noget sted. Om to dage ville udpantningen foregå. Da besluttede han at kaste alt sit eget over bord og overgi sig helt og fuldt i Guds varetægt. Bilen hade han for længst solgt, men han trak i de tyksålede støvler og gav sig på vej mod amtstuen med skattebilletten og uden en øre i lommen. Der var en hel mil at gå, så Gud hade tid til at forberede et af sine mange mirakler. Den tanke faldt ofte Mathiassen ind på vejen. Flere gange var han ved at vende om, når tvivlen overfaldt ham, men hver gang tvang

Gud ham til at tænke på Peters fiskefangst og på samme apostels vandring over Genesareths sø.

Der skete ikke noget, og nu hade han gået over halvvejen . . . . Du skal tro på Guds førelse, tro på, at Gud på en eller anden måde skaffer dig pengene, inden du står på amtstuen, lød det stadig til Mathiassen fra vejtræernes nøgne susen, fra telefontrådenes summen og fra hanernes galen på møddingen. En bil suste forbi. Den standsede en halv meter bag ham. Lærer Tversted stak sit skaldede hoved ud gennem ruden.

– Du er lidt på vandring i dag, råbte han!

Mathiassen gik tilbage til bilen.

– Ja, når ikke man kan bile mere, må man takke sin gud for, at ens bentøj er i orden.

– Det er så sandt, så sandt. Og når benene ikke dur mere, hjælper Gud os til rette med en støttekæp eller et par krykker eller, når galt er sket, med et kunstigt ben . . . . Hvad det var, jeg ville sige. Du husker nok mødet i overmorgen i forsamlingshuset? . . . . Ved du, hvad jeg har tænkt på de sidste par dage? Var det ikke skønt, om du stod op ved mødet og aflagde vidnesbyrd? Du har sikkert allerede en del at kunne fortælle om Guds førelse?

Mathiassen stod og tyggede lidt, så sagde han, at han endnu ikke var klar over, hvor Gud hade førerskabet, og hvor han selv tog fat. Ellers var han for resten i dag ude på en slags prøvetur.

– Prøvetur?

– Ja, jeg skal på amtstuen og betale skat, men jeg har ikke en øre i lommen, heller ikke der hjemme. Jeg venter på, at Gud vil la noget ske.

Lærer Tversted sad lidt og så ned på fodbremsen. Med et ryk løftede han hovedet og gloede med et stift, forklaret blik på skatteyderen.

– Jeg vil køre for dig til amtstuen. Det kunne se ud til, at dette møde på landevejen ikke er helt tilfældigt, sagde han. Dermed vendte han vognen, og Mathiassen satte sig ved hans side. De standsede i vejkrydset med de syv elme, for der holdt den rige Oxfordbroder, Peter Amager, som nylig var vundet

for den ny retning. Tversted fortalte ham, hvilken mærkelig tur de var ude på, en tur, hvor Gud viste vejen, og hvor Gud bød dem standse, navnlig standse. Men Peter Amager syntes ikke at forstå dette med standsningen ved de syv elme, heller ikke, at det kunne være ham, Gud var ude efter, for at komme en betrængt broder til hjælp. Tværtimod mindede han dem om, at der endnu var et godt stykke til amtstuen, og meget kunne ske på det stykke vej.

Så kørte de med den besked. Der skete nu ikke noget, skønt Tversted forlængede vejen, ved at gå med helt ind på kontoret.

Mathiassen rakte assistenten skatteblanketten, foldede hænderne under skranken og bad Gud hjælpe sig i denne vanskelige situation. Først da lød Herrens røst til lærer Tversted om at komme en broder til hjælp. Læreren tog sin tykke tegnebog frem fra inderlommen og talte med skæv mund de mange penge op på skranken.

De kørte et godt stykke på tilbagevejen uden at sige noget til hinanden. Endelig spurgte Mathiassen, om Tversted mente dette med pengene var sket under tilskyndelse af Gud.

– Jeg mærkede, at Gud talte til mit inderste, sagde Tversted kort og uden begejstring.

– Når du har det sådan, kan der ingen tvivl være mulig. Det er altså virkelig Gud, som har betalt min skat.

– Ved min hjælp med tilbagebetaling, når du har pengene.

– Jae, ... begribeligvis, svarede Mathiassen. Han så ud af ruden. Et hul var dækket og et nyt kommet til. Vejtræerne dansede forbi. Gårde og huse gled i een strømlinie mellem bilen og den blåtonende Storskov . . . . meningsløst og trist det hele. Han følte, at om kort tid ville også Nørregård glide ham forbi. Og hvad så? . . . . Tversted kunne sagtens mærke Guds førerskab, ham med de sikre indtægter for tid og evighed. Sparekassebogen, den velspækkede tegnebog. Tversted med hyggeligt familieliv uden fristelse til synd i søvnløse nætter med flugt over marken.

Bilen standsede ved alléen, som førte op til Nørregård.

– Jeg kan godt køre dig op til gården, sagde læreren. Men

det ville Mathiassen ikke høre noget om. Han hade godt af at røre benene, sagde han. – Jeg glæder mig til at høre dit vidnesbyrd i overmorgen, for nu har du noget at berette, fortsatte Tversted.

– Jae, nu får jeg se, om jeg kan . . . . Det er ikke sådan at lægge sit liv åbent for en stor forsamling.

– Du kan jo nøjes med dette, som er sket i dag. Det er store ting . . . . Og husk at nævne mig, som Guds udsending. Det sagde han dog ikke, men han tænkte det.

– Det er store ting, ja. Men nu skal du ha tak, Tversted. Og dine penge skal du få, så snart jeg har dem.

– Det har jeg aldrig tvivlet et øjeblik om. Han var ved at sætte bilen i gang, rakte så hovedet frem og sagde:

– Men lad osse takken gå højere op.

– Naturligvis.

XXII.

Forsamlingshusets sal var fyldt til sidste plads. Savværkets mange arbejdere tog en del af pladsen. Siden Thygesens konkurs stod det hele stille. Banken, som hade en kassekredit på et par hundrede tusind til gode, hade som ufyldestgjort panthaver overtaget hele det store værk. Det lod ikke til, at banken ville sæte det i gang igen. I de store blade blev det averteret til salg, og arbejderne ventede på, at der snart ville melde sig en køber.

Men nu sad en del af arbejderne mellem mange andre slags folk og ventede på at blive mættet med åndelig føde. Det begyndte med, at man sang:

Fast i klippegrunden
bygget op fra bunden
folkebroen sammensnor,
hvor Guds vej er funden.

Fru Tversted akkompagnerede på klaveret, der var sat op fra skolen. De mange stemmer fyldte rummet, og løftedes allerede op i et højere plan fra hverdagens grå ensformighed. Især

lød sangen kraftig fra tribunen. Der sad et halvt hundrede mennesker, kvinder og mænd, unge og ældre fra alle samfundslag. Fra hovedstaden var kommet en del venner i turistbil. Den holdt gul og skinnende udenfor bygningen. En doktor overtog ledelsen. Han begyndte med at sige, at nu måtte vi alle være stille i to minutter, stille overfor Gud. Der hørtes ikke en lyd. Dog var stilheden ikke som i en tom sal. En blind mand ville kunne mærke, at her var mange mennesker til stede. De mange tanker og inderlige bønner fløj på lette florvinger ad de usynlige forbindelsesveje, der førte til tågeriget bag himmel og hav, til guden uden form, til landet uden grænser.

Så sagde doktoren, at nu ville alle disse kære søstre og brødre hver for sig aflægge en kort beretning om, hvordan Gud hade fanget dem i sit garn. – Og som De ser, kære venner, en samling af mange forskellige slags fisk. Da lo de alle, og en stemme fra tribunen spurgte:

– Var De, kære doktor, måske en torsk, da De blev fanget? Da lo de endnu meget mere, også den øvrige forsamling. Doktoren svarede:

– Ja, man kan godt sige, jeg var en torsk, en stor dyndtorsk endda. Her hade jeg henlevet et halvt hundrede år i ligegyldighed for Gud og hans rige, kun optaget af min videnskab, som om den kunne gi mig forklaring på den største af alle gåder: Livsgåden. Nu har jeg gåden løst i troen på den almægtige Gud. Længere kan vi ikke nå her i livet, men det er osse nok. Dermed tog han et stykke papir frem, så lidt på det og fortsatte: – Så vil lærer Tversted, lederen af dette lille samfund herude, sige et par ord.

Lærer Tversted var synlig nervøs til at begynde med. Han talte om et par vanskelige drenge i skolen, og de ødelagde det gode forhold i klassen. Men så tyede han til Gud og bad ham vise sig vejen, og vejen blev vist ham på den måde, at de to uartige drenge kom op at slås, så blodet randt af dem. Læreren måtte forbinde dem, og samtidig kom han til at tale et alvorsord med de to knægte, hade endda fået dem til at gi hinanden hånd. Side hade forholdene været meget bedre i skolestuen.

Dernæst trådte en københavnsk maskinarbejder frem. Han hade før haft en voldsom hidsighed, der mest gik ud over kone og børn, at kæmpe med. Nu hade Gud taget det meste af hidsigheden. – Men, sagde han, vil man vinde livets krone, koster det kamp. De fire absolutter: Renhed, redelighed, kærlighed og uselviskhed, skal jeg osse nok med Guds bistand helt få opfyldt.

Så trådte en ældre lærerinde fra nabosognet frem. Hun spurgte, hvorfor vi hade fået to øren, men kun een mund.

– Ih dog, Hansigne, ved du ikke det? Ørerne hører man med, og munden er ikke helt tosset til at putte mad i, når man er sulten, afbrød et vittigt hoved fra tribunen. En vældig latterbølge gik gennem forsamlingen. Lærerinden fortsatte lidt rød i hovedet:

– Jo, for vi skal lytte mere end vi taler. Hver morgen lytter jeg til, hvad Gud har at sige mig for dagen, derfor går dagen, der før var fyldt med fejlgreb og angst, nu som en leg. Du skal lytte og lyde.

En trettenårig dreng talte om, at før kunne han ikke komme op om morgenen, men nu hade Gud lært ham, først at smide hovedpuden på gulvet og derefter overdynen. Men een morgen han var lige ved at sove over sig, vækkedes han ved, at en skade sad og skræppede i æbletræet udenfor hans vindue. – Og jeg fik både tid til at læse fem minutter i bibelen og tid til at sluge min havregrød, sluttede han.

Mærkeligst var det dog at høre en forhenværende vagabond og drukkenbolt aflægge sit vidnesbyrd. – Jeg gik på landevejen som en sjover i lasede klæder, var næsten fuld altid, drak radium og sloges, når jeg kunne komme afsted med det. Min hustru og mine børn foragtede og frygtede mig. Ikke så underligt, for tit har jeg jaget dem ud på gaden om natten, mens jeg slog alt porcelænet og den smule bohave, vi hade, i stykker. Den eneste undskyldning, jeg hade, var den, at jeg var arbejdsløs, hade været det i flere år, var bundulykkelig, var gal på Gud og mennesker . . . . Så kom jeg to år i forbedringshuset. Jeg hade været inde på en gård at tigge, men de jagede mig på porten med skældsord, uden at gi mig noget, grinede endda af mig. Jeg tænkte kun på hævn, og da mørket faldt på, listede

jeg tilbage til gården og satte en tændstik til stråtaget. Et par dage efter fandt politiet mig på et høloft et stykke derfra, og jeg måtte langt om længe gå til bekendelse. Da jeg kom ud fra slottet, var jeg mere ulykkelig end jeg nogensinde hade været, og jeg gik med en snor i lommen, men manglede mod til at lægge den om halsen.

Så en aften kom jeg forbi et oplyst hus. Jeg gik derind, nærmest for at få en håndfuld varme. Det viste sig at være et Oxfordmøde. Der blev taget venligt imod mig, for første gang i mange år, og så smeltede isskorpen om mit hjerte, og jeg fandt min Gud og mere end det. Her på disse brædder sidder en mand, som ikke var bange for at ta mig i sit arbejde, og nu har jeg hos ham min gode ugeløn, og jeg lever et lykkeligt familieliv sammen med min kone og mine børn . . . . Ikke sandt, Hertha? Han vendte sig halvt om og smilede. En kvinde rejste sig fra stolen, og hun sagde: – Vi er så lykkelige, som kun de kan være, der lever i førerskab med Gud. Hun kunne ikke sige mere, satte sig med lommetørklædet for ansigtet. Også den øvrige forsamling brugte lommekludene, og der hørtes stille snøft.

Manden fortsatte, talte sig op:

– Vi går alle i den gale retning, indtil Gud viser vejen. Det er kun Gud, der kan stemme sindet sådan, at en sjover, som jeg har været, kan mødes på lige fod med sin arbejdsgiver. I verdens øjne den fine mand, den rige mand. Vi er lige fine og lige rige, når vi i frokostpavsen skrifter for hinanden, hvad galt vi kan ha bedrevet. Vi er to syndere, når vi sammen knæler for den almægtige Gud og ber om hans tilgivelse og vejledning.

Venner! hvis I vidste, hvad det vil sige at kunne skrifte sin synd osse til mennesker, I gjorde det alle, alle. Om jeg ikke før hade bekendt min synd med ildspåsættelsen, ville jeg gøre det nu her på dette sted, bekende min synd osse for mennesker. At jeg vil komme i forbedringshuset, har så lidt at sige. Det med denne verden har intet at sige, når vi kun lever i samfund med Gud.

Har du en ven, så bekend din synd til ham, hvis du da ikke

har mod til at stå frem her oppe og sige den til hele forsamlingen? Du vil aldrig fortryde det. Så længe, du ikke har skriftet din synd osse for mennesker, vil du altid fornemme, der er noget mellem din Gud og dig selv . . . . Skal vi så være stille for Gud. Manden knugede sine hænder i hinanden. Stilheden var ikke fuldkommen. Enkelte snøft hørtes, også en dyb hulken, som det kunne være fra en mand. Der blev atter sunget en sang, stærkere lød den end den forrige, mere løftende, mere båret.

Imens gik lærer Tversted ned i forsamlingen, gik ind mellem rækkerne. Der sad Karl Nielsen og Franziska. På Karl var intet usædvanligt at se, men Franziska sad med himmelløftede øjne og rokkede, så stolen knirkede. Læreren nikkede venligt til dem, men standsede først ved Mathiassen, hviskede til ham om han ikke ville sige noget, når sangen var ophørt. Mathiassen gloede på ham med fjærne øjne, knugede hans arm, mens han hviskede: – Jeg er den største synder i denne forsamling. Med et ryk rejste han sig og vaklede op til tribunen, stod der og ventede og vred sine hænder til sangen var ophørt, trådte et par skridt frem, uden doktoren hade præsenteret ham. Han stod noget, inden han fik samlet sig til at begynde, men endelig kom det med rystende stemme:

– Længe har jeg stampet mod brodden, men i aften er Gud bleven mig for stærk, og jeg må adlyde hans røst. Her er i aften talt ord fra dette sted, som Gud har møntet alene på mig . . . . I nogle og tyve år har jeg båret på en synd, og jeg har aldrig været lykkelig, altid har ormen ligget der og gnavet . . . . men nu kan jeg ikke holde det ud mere . . . . jeg kan ikke mere . . . . hører I! Han råbte det så højt, og stemmen kvaltes i gråd . . . . Jeg har selv stukket ild på min gård . . . . Døm mig nu! Han fik ikke sagt mere, han var ved at falde. Et par mænd sprang til og støttede ham hen til en stol. Der faldt han helt sammen, sad med hovedet helt nede mellem knæene, og ryggen bevægede sig i trækninger, der kunne tyde på gråd.

Der blev stor uro i forsamlingen. Et øjeblik efter var det hele i et virvar med hvisken og højrøstet snakken, skubben

med stole og forsikring om, at dette ikke kunne ha sin rigtighed. Andre sagde, at det altid hade anet dem, at den ildebrand var forårsaget af Mathiassen selv. Andre igen mente, at Mathiassen hade haft så megen modgang de sidste par år, at man ikke kunne regne med, hvad han sagde i den nedtrykte stemning, han var i for tiden. De ikke grebne skældte ud over Oxfordbevægelsen som en forbandet sekt, der kun skabte ulykker og gjorde folk tossede, ved at bilde dem ind, at Gud vejledede dem i den rigtige retning. Blandt tvivlerne var sognefogeden. Lidt efter stod han på tribunen.

– Efter dette sidst passerede må jeg betragte mødet som hævet, og jeg beklager meget, at det kom til at slutte på denne måde. Hvorvidt det har sin rigtighed med Mathiassens bekendelse, skal jeg ikke udtale mig om. Det må retten afgøre. I alt fald formoder jeg, at Esben Mathiassen talte ud fra en ekstase, der forhåbentlig intet har med virkeligheden at gøre.

Forskellige meningstilkendegivelser gav sig udtryk på en stilfærdig måde.

Sognefogeden gav plads for lærer Tversted, der løftede hånden.

– Jeg skal ikke blande mig i problemet om, hvorvidt vor kære broder Mathiassen er skyldig eller ikke skyldig i det, han har sagt fra dette sted. Men een ting veed jeg, han ikke fik fortalt, og det er af stor betydning, og derfor må det siges, inden vi skilles. Jeg har fået hans tilladelse til at fremføre det . . . . For et par dage siden gik Mathiassen til amtstuen for at betale skat uden at have en øre i lommen, alene stolende på, at Gud skulle nok hjælpe ham til pengene, og det var mange penge, over fire hundrede kroner. På halvvejen mødte han mig, og Gud tvang mig til at standse bilen, han tvang mig osse til at vende om og køre Mathiassen til amtstuen. På Guds vegne ville jeg prøve hans tro. Og det må jeg sige med bibelen, at end ikke i Israel har jeg fundet en sådan tro. Endnu da han stod ved skranken og hade afleveret skatteblanketten til kvittering, vidste han ikke, hvor pengene skulle komme fra. Jeg betalte pengene på Guds befaling.

Mumlen og røre i forsamlingen.

– Guds finger peger altid i den rigtige retning.

– Når den ikke peger i den gale.

En meget vantro gårdejer sagde:

– Du må sgu love for, du hade dem. I kommunale sognerædere trækker snart skjorten af vos skatteydere. Og kender jeg dig ret, trækker du osse skjorten af Mathiassen for at få pengene igen.

De vantro grinede og sagde, at det var ikke helt løgn, det skulle nok passe. Langt de fleste blev stramme i ansigterne og sagde, at når man ikke engang ville tro på førelsen i dette tilfælde, så . . . .

Flere af Oxfordfolkene søgte at få deres vanlige humør på igen, men det ville ikke lykkes. Enkelte gjorde også nogle forsøg på at sige vittigheder, men også de faldt til jorden.

Så gled den gule turistbil ud ad den sorte, glinsende vej, kørte omkring sognefogeden, der standsede og så på den oplyste vogn med de glade mennesker. Han mumlede: Det kan man vel kalde for en himmelvogn. Men sognefogeden tænkte mere end det, som han gik ud ad den sorte vej. Hvor finde et fast stade i denne forvirrede verden? Måske alligevel, at holdepunkterne ligger der? Han så Oxfordbilen som en ildvogn glide op over bakkekammen, og så var alt mørkt omkring ham . . . .

Tversted kørte for Mathiassen hjem. De sad længe og snakkede sammen den aften. Mathiassen fortalte i enkeltheder, hvordan han hade båret sig ad med ildspåsættelsen ved at sætte et lys i et knippe halm og derefter køre sin vej, fortalte om den gruelige angst og samvittighedskval, han hade gået i fra det øjeblik, han satte lyset i halmen og til denne dag. – Men nu har det lettet, og jeg frygter ikke for straffen, for jeg ved, jeg har Gud med mig osse inden for fængslets mure. Allerværst har det plaget mig, at jeg lod Gud bære skylden for ildspåsættelsen den tordennat, sagde han.

– Er du klar over, kære Mathiassen, at nu mister du alt jordisk gods? Assurancesummen skal du betale tilbage.

– Jeg ved det altsammen. Nogle og tyve år er en lang tid

at tænke over den slags ting på. Men hvad gør det, at jeg mister alt her. Jeg har dog vundet det største til gengæld.

– Det har du, og det ønsker jeg dig til lykke med. Tversted rejste sig. Længe hade han siddet og gloet på mahognichatollet med indlagt buksbom. Nu gik han hen og tog det nærmere i øjesyn, så på de indlagte figurer og borter, strøg hen over klappens blanke flade. – Osse det smukke møbel vil blive solgt og komme i fremmede hænder, blive solgt til spotpris. Den slags møbler er jo ikke i kurs mere. Nu er det stålmøbler, sagde han dæmpet.

– Alt vil blive solgt, og endda vil assurancen ikke kunne dækkes.

Læreren stod lidt, så sagde han.

– Jeg får en indskydelse. Når alligevel ikke pengene forslår, kunne det i grunden ikke gøre noget, at jeg købte chatollet.

– Du kan jo købe det på auktionen. Det er den lige og redelige vej, sagde Mathiassen.

– Mener du da, jeg skal miste de fire hundrede kroner? Stemmen dirrede.

– Nåe, ja. Det er osse sandt. Amtstueskatten! Næe, det er vel ikke Guds mening? . . . . Så tag da Chatollet i hans navn, og gid du må få mere glæde af det, end jeg har haft.

Samme nat blev det smukke møbel hentet fra Nørregård, og nu pyntede det i Tversteds dagligstue. Flere gange om dagen måtte fru Tversted ind for at kikke på det. – Ok ja, som det osse gik den stakkels Mathiassen! Men Gud være lovet, at det vigtigste beholdt han. Og så sendte fru Tversted Vorherre en venlig tanke. Han kunne vel nok ordne tingene for sine kære børn.

XXIII.

Esben Mathiassen blev dømt til to år i forbedringshuset for brandstiftelse, samt til at betale et halvt hundrede tusind til brandkassen.

Ved tvangsauktionen over Nørregård viste det sig, at der

intet blev til brandkassen, knap kunne købet dække prioriteterne. Det var en på egnen ukendt, yngre mand, som købte gården. Han var ugift og formodentlig en gammel bekendt af Ole Thygesen, for kort tid efter købet flyttede denne med familie ind på Nørregård som lejer af stuehuset.

Også Skovrød Savværk var sat til tvangsauktion. Det var vanskeligt at få det solgt, for dets renommé fra den sidste driftsperiode var ikke det bedste. Endelig vovede en driftig mand sig til at gøre forsøget med at genoprette den store virksomhed.

Til kreditorerne Berthelsen, Villumsen og Esben Mathiassen blev der intet. Skovrider Berthelsen fik ikke købt den attråede villa »Søfryd«, men henlevede sit otium i et lejehus ved stranden. Værre var skovfoged Villumsen stillet, da han ingen pension hade at falde tilbage på. Endda måtte han være glad til, da savværket kom igang igen, at han atter fik nogen skovkørsel. Mathilde græd sig tit i søvn over verdens uretfærdighed og Thygesens i særdeleshed. Og Esben Mathiassen, ja han var jo foreløbig forsørget.

Det viste sig at være en foretagsom mand, den nye ejer af Nørregård. Men han måtte også love for den lejer, han hade i den forhenværende savværksejer. Ole Thygesen sled fra morgen til aften i gårdens drift med vanlig ihærdighed, som om gården var hans egen, skældte også ud, som i sin tid på savværket. Selv ejeren af gården, Janus Petersen, fik sin omgang, når lejligheden bød sig, endda når andre hørte det. Men bagefter var alligevel Thygesen den mand, som på sin måde kunne gi Petersen en valen undskyldning, også mens de andre hørte det.

Karl Nielsen og Franziska boede stadig oppe i træbarakken. Ganske vist hade Franziska gjort nogle forsøg på at komme væk fra de »væmmelige sladrekællinger i trækassen« og komme til at bo på Nørregård, for stadig at være i nærheden af Marthas dreng, »mit hjertebarn og øjesten«. Men Ole Thygesen undskyldte sig med, at han kunne begribeligvis ikke leje ud af en anden mands gård.

Det holdt Karl med ham i, og han forklarede nærmere for Franziska, hvordan det hang sammen med Nørregård. At

fordi Ole Thygesen boede til leje i stuehuset, var han derfor ikke ejer af hele gården.

Da slog Franziska hænderne sammen og sagde:

– Du milde gud og skaber! Og jeg som troede på dit ord, Karl, at Ole hade købt gården for resterne af fallitten. Ejer han da slet ingen ting?

Karl sugede tre drag på piben, og i hans ansigt trak det op til et underfundigt smil.

– Ser du, Ziska, at gå fallit kan tit være en ulden sag, og jeg kunne tænke mig, at Ole ikke er helt barbenet. Det lod Martha sig osse forstå med forleden . . . . Bak, bak, bak. Min formening er nu den, at han har købt Nørregård med en strå-mand som mellemled.

– Strå-mand?

– Jae, Janus Petersen.

– Gud!!! siger du sådan om den pæne mand. Næe, ved du nu hva, Karl. Men hva så videre.

– Så er der egentlig ikke mere at sige om den ting. Men natyrligvis må det ikke hedde sig, at Thygesen er ejer af gården. Ellers tog de osse den fra ham.

– Det siger du ikke, Karl. Hæregud! Den stakkels mand er snart som en plukket høne. Og så vort stakkels barn og den søde dengse. Næe, Vorherre kan ikke nænne at ta gården fra ham osse, så meget har jeg da lært ham at kende fra Oxford-møderne.

– Hvem? spurgte Karl.

– Vorherre.

– Han er ellers ikke nem at kloges på, sagde Karl og vendte avisen.

– Nu har jeg aldrig kendt så galt, kommer I her! sagde Franziska. Martha og drengen kom ind i stuen. Franziska fo'r hen og kærtegnede barnebarnet, der tog kærtegnene som en ubehagelig selvfølge. – Vi sidder lige og snakker om din mand. Karl formener, at det er Ole, som er ejer af Nørregård, og Janus er en strå-mand.

Martha blev stram i ansigtet, sendte sit faderlige ophav et bistert øjekast, idet hun sagde:

– Jeg ved nok, at snakken går i den retning, men at osse du, far, ikke er klogere, hade jeg dog ikke troet. Næe, vi gik såmænd fra savværket så fattige, som vi kom til verden.

– Hæregud! at I ikke fik reddet en stump af alt det meget, sagde Franziska, idet hun strøg øjnene med forklædet.

– Ellers kom jeg for at sige, at far kan begynde igen på træskofabrikken. Det kan I takke Ole for. Så kan I osse få lov til at blive boende her i barakken.

– Hører du, Karl, hva hun siger?

– Jeg hører det godt nok. Bak, bak, bak.

– Ork ja, Martha, du må takke Guds skaber for, at du kun har den ene, den søde lille Manuel.

– Emanuel, rettede datteren.

– Tænk, hvis du nu hade sådan en redefuld, som vi har haft. Og så sætte dem i vej nu, I ingen ting har at sætte i vej med? . . . . Kristine skriver for resten, hun har været syg i maven.

Martha smilede overbærende og sagde:

– Jeg var der inde forleden. Den sygdom kommer hun sig nok for. Desuden er den selvforskyldt . . . . En lille abort på anden måned, hun selv har være ude om.

Franziska blev lang i ansigtet og med et stort spørgsmålstegn.

– Selv ude om? Hva mener du, Martha? Hun har da vel ikke væt hos kæltringsdoktoren?

– Hun har søgt læge, og da hun hellere ville være fri for børn, så er det en let sag, sagde Martha og gik stuen rundt med en cigaret i munden.

– Ih du milde fredsens gud dog! Og det skal man høre om ens egne børn. Hører du, fatter, hva Martha fortæller? Er det ikke grysseligt? Vorherre kunne nemt ha straffet hende med døden. Og kanske ikke engang hendes mand var far til det uskyldige, lille væsen?

Martha lo med en række skinnende hvide tænder.

– Det ved jeg virkelig ikke, mor. Men du kan selv spørge hende om det engang.

– Du siger ingen ting, Karl. Du bare patter på piven.

– Hva skal man vel sige til den ting, den slags ordner sig gerne af sig sæl. Verden er blevet helt tosset i den senere tid. Jeg tror, den er ved at vende sig, så vrangen kommer udad, sagde Karl, idet han demonstrativt lagde avisen fra sig med retten opad.

XXIV.

Ole Thygesen sakkede bagud i den senere tid. Han var ikke mere så tidlig på færde om morgenen. Men skælde ud kunne han godt nok endnu, omend med mindre kraft. Med samme ihærdighed kunne han ta fat på et arbejde, men i løbet af nogle timer var han så våd af sved, så han dampede og så træt, at han knap kunne vingle hjem.

– Jeg skal bare hjem og telefonere, sagde han. For det meste blev han hjemme resten af dagen, lå på divanen med et tæppe over sig. Når Martha spurgte ham, om han fejlede noget, fik hun altid det svar, at han hade taget for hårdt fat eller hade røget for stærk tobak.

Den blårøde farve i ansigtet hade han stadig, kun øjnene talte om svigtende helbred. Tøjet hang nu også på ham som på et fugleskræmsel. En dag snakkede Martha om, at hun ville køre for ham til lægen. Men da sprang han op af divanen med ungdommelig kraft og spurgte hende, om hun mente, de ikke hade bedre steder at smide deres penge. For at vise, han ikke fejlede noget, gik han i marken med en greb over nakken. Martha fulgte ham fra vinduet, så ham med raske skridt forsvinde bag den høje bakke. Med den som skærmbræt gik han ind i skoven, sad der med rygstød til en gammel eg og kikkede op i dens krogede grene.

Det var i forårstiden. Råen gik drægtig og fuglene slæbte til rede, græsset spirede lysegrønt ved hans fødder, og bukkaerne sendte mindelse af duft fra frodig skovbund. Også sendte de en hilsen fra fordums dage med prustende heste foran kævler, der rodede skovbunden op med samme slags duft i følge.

Skidt med duft og mindelser. Det fylder altsammen så lidt

i tegnebogen. Næe, vend dit øje opad, Ole Thygesen, op i egekronen. Der er krumtræ til både i alle faconer. Ole Thygesen tænker på alle de ege med krumtræ, der står rundt omkring i den store skov. Tænker på grevindeegen og på de øksehug den står med den dag i dag. Som han sidder her, kan det ærgre ham endnu, at skovfogeden ikke var kommet en halv time senere, så arbejderne hade fået underhugget den dybere. Så hade den været leveret, og den hade været hans med krumtømmer, skibstræ og fadetræ. Den forbistrede skovfoged, som skældte ham ud tilmed og sagde, at det nok var en villet fejltagelse. Jo, Ole Thygesen huskede det godt nok, huskede også, at grevindeegen var fredet, men var den først faldet, skulle de ha mas med at få den rejst på benene igen. Mange penge ville den ha givet i fortjeneste. Nå, det kunne ikke nytte at ligge her og ærgre sig over det, meget andet var der at krepere sig over, hvis han endelig ville det. Ork ja. Mange penge var gået i »smøreomkostninger«, mange var faldet på forkerte steder, og mange omgange var givet ud på Søkroen og andre beværtninger, uden at profitten stod i forhold dertil.

Derfra, hvor han lå, kunne han høre, at to af karlene stod og snakkede sammen ude på marken. Med besvær fik han stablet sig på benene, og lidt efter stod han på skovgærdet. Han råbte, om de mente, sæden blev harvet i jorden ved snak. Karlene så sig forvirrede omkring og opdagede endelig Thygesen stå mellem buskene på gærdet.

Thygesen faldt ned på indersiden af gærdet. Der var en behagelig skråning, han kunne hvile opad. Han tørrede sveden af panden. Pokker stå i det, så kraftløs man var bleven. Ja ja, når sommeren kom med varme, blev det nok bedre. Det var den forbistrede influenza, han hade sidste vinter, der stadig stod ham i kroppen. Av av! Lige så snart han rørte sig, gjorde det ondt. Han rejste sig, skar en hasselkæp til støttestav og stolprede ud mellem træerne. Ligge der op ad skovgærdet som en anden gammel kælling, hade han da ikke lyst til. Han tændte en cigar, men den smagte ham ikke. Alligevel blev han ved at sutte på den, for han skulle vise . . . . ja, hvem skulle han vise? . . . . Sig selv, at han kunne ryge en cigar.

Så gav han sig til at vurdere træer på roden. Det der så mange kubikfod, og det der så mange. Derefter gav han sig til at regne fortjenesten ud på hvert træ.Tilsidst blev det en artig sum. Hade han nu bare savværket igen!

– Thygesen! . . . . Thygesen!

Det lød et sted inde i skoven, og det kunne lyde, som det var Marthas stemme . . . . Joe, var det ikke hende som kom derhenne mellem bøgekrattet? Hurtig kastede han kæppen fra sig og tændte cigarstumpen.

– Hvad pokker gaver du for! Jeg er da hverken døv eller trænger til barnepige. Er der telefonbesked?

– Næe, men jeg blev så angst for dig, da karlene kom hjem og sagde, at i marken var du ikke. Sidst hade de set dig på skovgærdet, sagde Martha.

– Jeg har da været i skoven før i dag. Hvad er det for noget kællingeri med dig? Jeg har måske nok lidt lagribbe i kroppen, men derfor behøver jeg fanden henteme ingen barnepige.

– Du er syg, Ole, virkelig syg, det kan man se på dig. Du ryster jo ligefrem.

– Det er af galskab og ærgrelse, sagde han, og dermed stavrede han ud ad skovvejen mod hjemmet, dinglede lidt ved et hul i vejen. Martha fo'r til at støtte ham, men han skubbede hende ublidt til side. – Endnu er jeg mand for at kunne hjælpe mig selv. Han ligesom tog et tag i sig selv, rankede den svære krop og rejste hovedet. Lidt efter sagde han: – Du har ellers været mig en dyr kone. Kanske jeg den dag i dag hade siddet på savværket, hvis ikke husvarmen og dine krokodilletårer hade gjort mig tosset. Mange tusinder har du og drengen kostet mig. Han stoppede op og støttede sig til et træ, slog en anstrængt latter op. – Hade det været nu, hade jeg ikke gået i fælden . . . . Men naturdrifterne er stærke . . . . har været det . . . . så spør man ikke om, hvad det koster . . . . Kan du lugte røgen fra savværket? Kan du høre, hvor rundsaven skær sig gennem træet? Det er din skyld, det ikke er mit mere. Du er ligesom alle de andre kæltringer, jeg har været i kløerne på:

Bare plukke mig arme mand, så jeg står her som en skovskade uden fjer på kroppen.

Martha så på ham med et halvt medlidende blik.

– Ole, mener du virkelig noget med alt det vås, du der står og siger. Du er jo slet ikke så afpillet. Når man kan købe en gård for resterne, er sammenligningen ikke helt rigtig med en plukket . . . . var det en skovskade?

– Hvad fornøjelse har jeg af Nørregård, når det ikke må hedde sig, den er min? Næe, ham skurken, Janus Petersen, tar hele æren af ejerskabet, og jeg bor som indsidder og daglejer på min egen gård .Skal det kaldes retfærdighed, hva? Er der retfærdighed i, at nu løfter folk ikke engang på hatten, når de møder mig. Tilogmed griner de af mig og tænker: Der går han den sølle djævel og fallitspiller . . . . Hvad siger du til, at forleden mødte jeg Villumsen, den kæltring. Han standsede krikkerne, jeg har lånt ham pengene til, og så spurgte han, om jeg søgte arbejde. – Jae, jeg kunne nok trænge til at tjene lidt penge, for kone og dreng er det eneste, jeg ikke har mistet. Det, man helst vil af med, hænger mest fast, sagde jeg. Så sad han lidt på kæpstokken og smidskede i skægstubbene, endelig sagde han. – Ja, for ser du, du kan godt få et nap hos mig med at køre i skoven. Det er jo noget, du er kendt med. Hvis du skal nå at få arbejdet de mange tusinder af, du snød mig for, inden du dør, er det vel bedst, du begynder i morgen. Dermed drev han mig een med piskesnerten og sagde, idet han kørte. Så er det altså slået fast. Den slags ting skal jeg som ærlig mand udsættes for endda af dem, man gratis har vendt jorden for og udlånt penge til.

– Slog han dig virkelig, Ole? spurgte Martha, og nu var hendes blik helt medlidende.

– Ja, han gjorde. Og Martha så noget, hun aldrig før hade bemærket hos sin mand: Der stod tårer i hans øjne og munden klemte han sammen til en streg. Da vidste Martha med sikkerhed, at Ole Thygesen var syg, og at han også begyndte at blive gammel. Hun tog ham under armen, og han støttede sig tungt til hende, tungere des nærmere de kom Nørregård.

XXV.

I et mærkeligt modsætningsforhold stod hans blodrige hoved til det hvide pudebetræk. Og hans grove arbejdshænder, der endnu hade den tykke hud i håndfladerne, passede dårligt til berøring med det fine mellemværk på lagenet. Det med de hvide lagener og fine mellemværk, var Marthas påhit, og Thygesen var for sløj til at sætte sin vilje igennem. Også det med at ligge her i havestuen var Marthas skyld. Hellere ville han ligge ude i det lille gæstekammer, så ubemærket som muligt. Men kvindfolk hade jo deres griller med stads og finhed.

Som dagene gik, vænnede han sig til forholdene. Men ærgerligt var det alligevel, som der blev slidt på det dyre gulvtæppe. Hans seng stod sådan, at han hade udsigt til græsplænen med de mange forårsblomster. En sødmefyldt duft kunne til tider trænge ind ad det åbne vindue. Også fuglekvidder og pigernes snak, når de hængte tøj på snor, trængte sig ind. Thygesen kom til at tænke på den gang, da han kom ud på tørrepladsen ved Paradishuset, og fru Villumsen gik derude. Den ene tanke greb ind i den anden, og de standsede ved, da Villumsen gav ham nogle rap med pisken. Thygesen trådte hårdt mod sengegavlen og følte sin frygtelige magtesløshed.

Andre lyde trængte ind gennem vinduet. Hestenes hårde tramp mod stenbroen, karlenes råb til dyrene, køernes brølen og hanernes galen. Ved den lyd genvaktes i erindringen minder om tidligere arbejdsventende morgner, først som dreng ved milerne og siden ved savværket med dampkedelen under højtryk og den sorte hale fra skorstenen. Joe, der var nok at mindes, når en lå her og ikke kunne andet, lå her dag efter dag uden en øres fortjeneste. Og hver dag kostede mange penge, og hvor skulle de komme fra?

– Martha! . . . . Martha! Han råbte flere gange, men det lod til, at ingen hørte ham. Ved en voldsom kraftanstrængelse fik han svinget benene ud over sengekanten, sad og pustede inden han vovede sig ud på gulvet. Å, herregud! ynksomt at se den mægtige kraftkarl til Ole Thygesen som et lille barn, der knap tør slippe sit støttepunkt. Han lægger sig ned på gulvet

og ruller tæppet sammen. Værst er det med at få flyttet bordet og stolene, og slemt er det også at nå sengen igen. Det hele kører rundt for ham, og det er som han skulle kvæles. I det samme kommer Martha ind.

– Er du så meget dårlig, Ole? Hun retter på puderne og stryger ham over panden, der er mærkelig hvid. Thygesen kan intet sige, kun peger han mod gulvet. Da ser Martha, at gulvtæppet er halvt rullet sammen, men hun siger ingen ting. Ole Thygesen trækker vejret kort og anstrængt. Martha spørger, om hun ikke skal sende bud efter lægen. Thygesen ryster på hovedet og hvisker. – Hvem skal betale ham? Jeg! Og jeg har ikke noget at betale med. Lidt efter siger han. – Hvis du hade rullet det tæppe sammen, hade jeg ikke tabt vejret. I må være døve her i huset siden I ikke hørte, jeg kaldte.

Samme dag trådte lægen ind i sygeværelset.

– Hvem har sendt bud efter Dem? De kan godt gå igen, for jeg fejler ikke noget.

– Gør De nu ikke det, hr. Thygesen? Deres udseende kunne tyde på det. Har De noget imod, at jeg undersøger Dem? For ikke sandt, De vil da gærne blive rask igen. En mand i Deres alder og med den energi kan udrette meget endnu her i livet.

– Hvor meget koster det? De må huske på, jeg er en fattig mand og fallitspiller.

– Det skal De slet ikke tænke på, hr. Thygesen. Har De ikke råd til at betale, koster det intet. Vi læger er først og fremmest til for at gøre folk raske. Betalingen kommer i anden række.

– Så må I være gjort af andet stof end de kæltringer, jeg har haft maskepi med . . . . Martha du er vidne til, at han gratis vil undersøge mig . . . . osse til, at han lover at gøre mig rask

– Det sidste kan jeg selvfølgelig ikke love, men vi håber på et godt udfald. Dermed satte lægen stetoskopet på brystet af den syge, vendte og drejede ham i sengen efter alle leder og kanter og skrev derefter en recept, som en af karlene cyklede til apoteket med.

Ole Thygesen skottede slemt til Martha, da hun satte tre medicinflasker med forskellige kulører på natbordet.

– Det er naturligvis forgift, at I snart kan blive a' med mig på en pæn måde. Tør du gøre begyndelsen, Martha, kan jeg vel følge efter, sagde Thygesen.

Det kviede Martha sig lidt ved.

– Du må jo huske på, Ole, det er ikke mig, der er syg.

– Næe, men det er mig, der skal forgies. Den er tydelig nok. Du kunne godt lide at blive af med mig på en skikkelig manér .... Og så gifte dig, hva, med en ung springfyr og køre i skoven for mine penge. Du er jo ung og køn endnu .... og jeg er bleven ældre.

– Sikke noget snak, Ole. Desuden siger du jo selv, du ingen penge har.

– Det har jeg heller ikke. Jeg er så fattig som den dag, jeg kom til verden. Men I tror bare, jeg har penge.

I Thygesens påsyn tog Martha en halv teskefuld af medicinen i de tre flasker. Først dagen derpå turde Thygesen gøre hende det efter. Han følte sig bedre, følte noget af mandsmodet vende tilbage, og han strøg hende over hoften. Noget af et smil stregede sig om munden.

– Ved du hvad du kunne, Martha? Du kunne ta din fine silkekjole på og så komme herind og sætte dig på sengekanten.

– Hvorfor dog?

– Jeg er et mandfolk, lidt af et mandfolk endnu, og du er en ung kvinde. Behøver du at vide mere?

En timestid efter kom Martha ind. Silkekjolen knitrede, og det lange slæb fejede gulvet. Som en dronning sejlede hun frem mod sengen. Thygesens øjne stod stive i hovedet og han smilede.

– Ingen skulle tro, du er File Karls datter og Franziska er din mor. Du kan takke mig for, at du går i silke og har guldringe på fingrene. Kan hænde sig, du ellers var bleven husmandskone og dit arbejde faldt mellem møgrøver på marken med skidt på fingeren og en flok vrælende unger i skørterne.

– Hvorfor siger du alt det? sagde Martha og rejste sig fra sengekanten.

– Du skal vide, det har kostet penge, mange penge. Jeg selv

har kun haft råd til at gå i lappede bukser. Men sæt dig nu på sengekanten. Han lod hånden glide ned ad hendes bløde arm, fingererede ved de runde skuldre og indsugede duften af vellugtende parfume. – Når en mand har så ung og smuk en kone, så frisk en kone, så kan han ikke selv være gammel og grim og døden nær . . . . Kys mig, sagde han kort og bredte armene ud.

Men da rejste hun sig atter og sagde, at det turde hun ikke, da sygdommen måske var smitsom. Thygesen slog over i den jammerlige tone og sagde, at i sine velmagtsdage hade hun aldrig nægtet ham et kys, men nu forlod alle ham, selv hans nærmeste, bare fordi han var fattig. – Gå med dig, jeg vil ikke se på sådan en pyntedukke. Og så kylede han hovedpuden efter hende.

En dag mavede Franziska sig gennem døren til sygeværelset. Hendes ansigt udtrykte den største ynk og medlidenhed.

– Er der sket noget, siden du ser så traurig ud? spurgte Thygesen.

– Det ved da den søde Gud i himlen, der er, når du ligger på din sotteseng. Men ellers ser du jo slet ikke så dårlig ud i ansigtet. Du er jo så rød i hovedet som en rose. Joe, med Guds hjælp kommer du nok over det, Thygesen. Men på den anden side dø det skal vi jo alle engang, især i vor alder, og godt er det, vi har en frelsermand, der er gået forud og har taet stødet af, når vi kommer. Tit og mange gange takker jeg min guds skaber for, at Martha ikke står alene på livets vej, om du skulle falde væk, men at hun har den velsignede lille Manuel, som kan vokse op og blive hende en støttestav.

Thygesen lå og vendte og drejede sig, så det knagede i sengen, rejste sig halvt op og lyttede.

– Martha kalder på dig ude fra køkkenet, kan jeg høre, sagde han og faldt tilbage på puden.

– Så må jeg afsted. Forresten skal jeg hilse fra Karl. Han har jo atter sit goe arbejde med at sla lær på. Hæregud, han ser jo så dåelig, det skrog, og slar sig tit over fingrene med hammeren, så de både er blå og grønne. Han døjer osse med vandet, må tit op en halv snes gange om natten og stå i døren,

det skal jo ikke gøre det bedre. Men på spanden vil han ikke. Joe, vi har alle vort kors at bære, som oxforderne siger. Jeg har mit i maven: Stort eller lidt, i himlens rige er alting kvit, som der står skrevet. Ja, så vil jeg byde dig farvel, Thygesen, og go helse om vi ikke mere skulle ses i dette syndige liv.

Et bredt agterparti fyldte døren, et venligt bekymret, nikkende ansigt over skuldren. Og så lå Thygesen der atter alene. Han lå der hele sommeren, hørte græsslåmaskinens snurrende skærelyd, senere hørte han også mejemaskinen over stubmarken. Og hanekyllingernes galen hørte han. Fjærne barndomsminder rørte sig i ham ved den lyd. Han hade fået et sengebånd anbragt i lampekrogen, klyngede sig halvt op, så hørte han bedre lyden derude fra marken, hvor livet rørte sig. Det lindede også i ryggen at få lettet den fra madrassen . . . og fra bøgerne. Han var vist både sort og blå i ryggen af de bøger.

Gårdhunden gøede voldsomt, sled i kæden, så halsremmen var ved at ta vejret fra den. Men pludselig forandrede dens gøen sig til genkendende hylen, som om dyret kendte den fremmede. Lidt efter blev der ringet på hoveddøren, og Thygesen hørte Martha snakke med en mand i entreen. Idet hun åbnede døren, sagde Martha. – Ja her ligger han i havestuen for solen og udsigtens skyld. Den fremmede gik stille hen mod sengen og rakte den syge en hånd.

– Nå her ligger du, Thygesen.

– Hva . . . . hva! Er det dig, Mathiassen. Hunden kunne kende dig endnu. Det må jeg sige er et uventet besøg.

– Osse for mig er det på en måde overraskende. Igår blev jeg løsladt, og jeg fik først det at vide dagen forud. Jeg hade jo ellers et halvt år tilbage, men det blev jeg benådet for.

– Se se! Du har altså opført dig pænt.

– Jeg gjorde kun min pligt.

– Det vil vel heller ikke sige så lidt på sådan et sted?

– Vi har pligter at opfylde, hvor end vi bliver sat, tunge og glædelige pligter efter vort behov, sagde Mathiassen, idet han satte sig på den stol, Martha bød ham. Hun gik ud af stuen.

– Men hvor mange opfylder sine forpligtelser. I mit brød har jeg kun haft folk, der snød sig fra arbejde og pligter. Men

på lønningsdagen måtte jeg fuldtud gøre min pligt med betalingen. Thygesen sagde det med den gammelkendte grædestemme og fortsatte. – Her ligger man og venter på at blive rask . . . . . Du ser ellers ikke for rask ud: Hul i kinderne og gustengul.

– Det er den friske luft ,jeg har manglet. Husk på, jeg har siddet indespærret et helt år.

– Er det så længe siden . . . . Jeg har tit tænkt på, at du må ikke ha haft det godt i de mange år med så beskidt en samvittighed. Hvordan pokker kunne du osse hitte på at stikke ild på din egen gård? sagde Thygesen indigneret.

– Det kommer fra det onde i en selv . . . . Og når man har mas med at klare sig, og gården er gammel, så . . . . Desuden hade jeg ikke lukket mit hjerte helt op for Gud den gang, ja jeg hade det vel ikke engang på klem. Det med at være en fuldtud kristen er et stort problem. At ta os selv i nakken først og sidst lærer os, hvor ringe vi er. Og har vi ikke Gud helt med os, da er vi uden styring her i livet, og vi kan gøre de skrækkeligste ting. Gud vil os kun godt, og hans kærlighed er over al måde . . . . Hvordan har du det med Gud, Thygesen?

Nogle vældige tråd mod sengegavlen, tunge kast, så det knagede i bundbrædderne, en stor hånd i sengebåndet og to øjne mod lampekrogen.

– Hvem er Gud? Kender ham ikke . . . . Har du set ham?

– Jeg kender Gud gennem hans ord og gennem hans førelse . . . .

– Der førte dig lige lukt i forbedringshuset. Ja den er go. Thygesen lo tørt og uden glæde. – Næe, Vorherre bevare os for at komme i kløerne på ham, så endte vi i forbedringshuset allesammen . . . . Vi må først sørge for at få det godt her i livet. Det kan ingen ta fra os. Det andet ved vi ikke noget om . . . . Du snakkede før om hans store kærlighed. Den har jeg aldrig mærket noget til. Tværtimod. Her ligger jeg som en fattig fallitspiller, syg og elendig. Er han så kærlig, kunne han da godt hjælpe mig på benene igen. Og hvad foregår der ikke i verden omkring os af krig og skurkestreger, endda i hans navn. Er det kærlighed fra Gud?

– Der kan godt ligge kærlighed bag ved. Det sker måske for frelsens skyld. Hade vi ikke skygge og kulde værdsatte vi ikke solens varme. Men hans største kærlighedsgærning ligger deri, at han ofrede sin egen søn på det, at menneskene skulle vorde salige. Mathiassen sagde det mere som en udenad lært remse. Thygesen svarede:

– Når man har ligget her i flere måneder, har en tid til at tænke over tingene, især de lange nætter. Og så er jeg osse kommet til at tænke på det, du sagde med ofringen af sin egen søn. Er det egentlig ikke hedenskab, det med menneskeofring? Sådan husker jeg, vi lærte det i skolen. Kan du gi mig en forklaring på, hvordan det hænger sammen, at den almægtige Gud kun kan frelse sine egne skabninger ved at ofre sin egen søn til sig selv? Hvordan kan det stå i højde med Guds storhed. Han er jo kommet på den forkerte side af os i det stykke.

– Ser du, Thygesen, des mere man snakker og tænker på den slags ting, des mere uforståelig og uigennemtrængelig bliver det. Jeg kender det godt fra mig selv. Og navnlig dette punkt med Jesu ofring. Jeg har endda til tider haft det sådan, at jeg har smidt al religion over bord som noget forvrøvlet tøjeri. Jge har endog gået så vidt i mine tanker, at når bare ikke vi hade denne mellemmand til Jesu at trækkes med, så gik det endda. For en gud som styrer har vi efter menneskelig indstilling ikke så vanskeligt ved at fatte. En leder og styrer kan vi på jordisk vis ikke undvære. Og vore tanker er altid bundet til jorden og hvad dens er, også når vi snakker og tænker på himmelske ting, og . . . .

Thygesen smågrinede og afbrød Mathiassen.

– I blev godt narret, hvis I nu har tænkt helt forkert og der slet ingen styrelse er, men at hele maskineriet går efter et helt andet princip, end det vi kender og forstår. Og tænk, hvis der nu heller ingen dom falder over vore gerninger . . . . Det er der nok mange, som ville være glade ved.

– Dommen over vore gerninger er sikker nok. Vi har bibelen at holde os til, og den taler tit nok om dommen, sagde Mathiassen med overbevisning.

– Jae, naturligvis . . . . men alligevel. Det kunne forresten være sjov.

– Og let for os stakkels syndere, men sådan går det ikke . . . . Vi kom helt væk fra Jesu lidelse og død. Det er dig en stor anstødssten, ikke, Thygesen?

– Joe, for jeg kan ikke forstå et muk af det. Og nu vågnede der noget af den gamle, voldsomme natur i den forhenværende savværksejer. – Pokker stå i det, om jeg begriber et kvidder af det hele.

Mathiassen lagde sin hånd på Thygesens bryst.

– Det kan jeg heller ikke, men jeg har kæmpet mig til at tro på det. Vi vinder intet uden kamp og mindst det mest ufattelige af alt: Guds nåde og hans rige. Der er intet andet for end kaste sig i Frelserens favn og bede ham om at ta tvivlen fra os . . . . Har du prøvet at kæmpe med Gud?

– Næe, det har jeg aldrig indladt mig på. Jeg har haft nok at kæmpe med, ham foruden. Tænk på alle de kæltringer, jeg har væt' i kløerne på . . . . Og du var da heller ikke for go.

– Jeg . . . . jeg! Har jeg snydt dig?

– Jeg kalder det for snyderi, at du tog ågerrenter af pengene i træskofabrikken, og det var dens skyld, jeg gik rabundus.

– Sandelig har jeg gået i den tro, at det ikke var mig, som har snydt dig. Men er det tilfældet, så ber jeg dig tilgive mig. Hade jeg pengene, du siger jeg har bedraget dig for, skulle du få dem med det samme. Mathiassen rakte en hånd over sengen. Thygesen klemte sin om sengebåndet. Så slap han, og to hænder mødtes.

– Du kan jo altid betale mig dem tilbage. Jeg tilgir dig, Mathiassen, når du ber mig om det . . . . Hører du til disse Oxfordfolk?

– Ja!

– Så er I nok ikke kæltringer allesammen, som disse her missionsfolk.

– Vi beflitter os i hvert fald på ikke at være det, og vi søger at få alle med på himmelvejen, osse dig søger vi. Mathiassen så med et mildt forklaret blik på den syge. Han gav et dask til sengebåndet, så det svingede som et pendul, og øjnene rettede han mod lampekrogen.

– Kender ikke oxfordfolkene, heller ikke himmelvejen . . .

Jeg har alle dage gået min egen vej, den går ikke så højt. Ved jorden at blive det tjenes os bedst. Det du snakker om, er for højttravende for mig.

– Absolutter? Næe.

– Så hør dem, og så nævnede Mathiassen dem.

– Å, I er tossede. Her var slet ikke til at være på jorden, hvis I fik sat det igennem. Hvordan tror du, jeg skulle ha drevet mit savværk efter de regler og med de kæltringer, jeg var omgivet af?

– Simpelt hen ved, at du gjorde begyndelsen med ubetinget ærlighed og redelighed i hele din vandel.

– Siger du, at jeg er en kæltring kanske? Thygesen rejste sig halvt op i sengen og ansigtet blussede.

– Du er en mand uden førelse, uden gud. Når jeg kommer igen vil jeg håbe, du har forandret tankegang.

– Jeg længes ikke efter dig, hvis du kun har den slags præk at opvarte med, sagde Thygesen, da Mathiassen stod i døren.

Ugen efter kom han igen. Men da var Thygesen meget elendigere. Han talte dæmpet og næsten uforståelig. Martha hade sørget for en sygeplejerske til at passe ham. Mens Mathiassen sad der, var hun ikke til stede. Thygesen klagede over de mange penge, det kostede at ha hende der. – Jeg har mit mas med det kvindfolk, for hun vil med vold og magt vende madrassen, og det tåler den ikke, så revner den, og hvor får man en ny fra? Den koster mange penge.

– Må jeg få lov til at forære dig en ny madras, en fjedermadras? Den vil hjælpe på ømheden i ryggen, sagde Mathiassen. Thygesen rystede energisk på hovedet og slog afværgende med hånden, sagde noget, som Mathiassen ikke forstod. Han tog hans hånd. – Er du beredt til det store møde med din Gud? Skal vi bede sammen?

– Ja, hvis du kan bede mig mit helbred og mit gamle savværk til for en billig penge . . . . Ellers har jeg ikke noget at bede om, hviskede den syge.

Dagen efter, da lægen havde givet ham en indsprøjtning, kvikkede han en del op. Sygeplejersken sad med en bog ved natlampens skin. Lidt efter blundede hun. Thygesen prøvede

at vække hende, men hans røst var for svag. Så kylede han en sko efter hende. Hun fo'r forskrækket op og gik hen til sengen, bøjede sig ned over ham.

– Tror du, jeg betaler dig dyrt for at sidde og sove? . . . . Du skal holde mig vågen, at jeg ikke dør hen . . . . det får du din høje betaling for . . . . Hvis jeg nu gik væk i det samme . . . . og du sov . . . . kanske i flere timer . . . . så måtte jeg betale dig osse for den tid, hviskede han næppe hørligt.

Samme nat døde Ole Thygesen. I madrassen var indsyet en del spare- og bankbøger, flere af dem på udenlandske banker. Martha overvældedes, da hun talte beløbene sammen. Der var op mod en million.

Men Ole Thygesen lå i sin blomstersmykkede kiste blå og grøn på ryggen af trykket fra bøgerne.

XXVI.

– Vorherre i himlens almægtige rige ske tak og pris for, hva der var i madræssen. Meget rigtig hva oxforderne siger, at når bare han får lov til at ta styringen, så ender det hele i velsignelsen og glæde. Ork ja, stakkels Ole Thygesen, som måtte pinetere i sin ryg til det sidste og gik her på jorden som en miskendt mand, ligervis Jesum Kristus. Men ih, Karl, hvor må vi være ham og Vorherre tak skyldige, for ellers hade vi sidt i denne stund i den ækle trækasse ved savværket med alle sladrekællingerne. Og tænk dig, Karl, nu sidder vi atter i vort gamle hjem ved stengærdet, hvor jeg har brunget de velsignede børn med smerte til verden, og hvor du har ædt dit brød i dit ansigts sved, som skrevet står, og som osse præsten lyste over os, da vi stod foran Herrens alter.

Denne svada afleverede Franziska en aftenstund, hun og Karl sad udenfor huset på bænken ved gavlen. Karl bakkede på piben og nåede at få sagt:

– Jae, se helt ærlig var jo Thygesen ikke . . . .

– Ork gud, Karl, hvem er helt ærlig, absolut ærlig, som

oxforderne siger, og somme tider kniber det for dem osse. Næe, lad vos hellere se på alt det goe, Thygesen har gjort, alle de mange munde, han har mættet og de nøgne kroppe, han har klædt. Og hva har vi ikke at takke ham for, og hva har Martha og Dengse ikke at sige ham tak for på deres grædende knæ? Takket være ham sidder vi atter i vort gamle hjem og får aldersrenten ind ad døren.

– Aldersrenten kan vi da ikke takke ham for, og huset er Marthas, brummede Karl.

– Ja, vel, men for hvems penge har hun købt det? Husk vel på det, Karl. Og nu kan vi blie boende her til vi lukker vore øjne, mæt af dage, som profeten siger . . . .

Det er en mild forårsaften i maj. De to gamle, ja, nu siger vi gamle om Karl og Franziska, sidder ude på gavlbænken. Solens ildkugle daler ned mod skoven i vest. Dens sidste stråler falder på gangstien, der uforandret ligger hultrådt på stengærdets ryg mod skoven. Karl rejser hovedet. Han ser en hat, der bevæger sig inde ved stenten. Under hatten et hoved, tilsidst er det en mand, en mand, som løfter hovedet højt og går dristig frem ad den smalle sti mod huset. De hører ham nynne en sang, og han svinger stokken i overstrømmende glæde. Da får han øje på ægteparret under hyldebusken. Han hilser og går hen til dem.

Det er Esben Mathiassen, og han får plads hos de to på bænken. Franziska skotter til ham. Var det virkelig Mathiassen, brandstifteren og den løsladte forbedringshuskandidat. Kunne en mand som han se så glad og frejdig ud? . . . . Men alligevel . . . . en tugthuskandidat . . . . man vidste aldrig . . . .? Hun hummer sig på bænken nærmere Karl. Mathiassen lægger hænderne over krumkæppen og støtter hagen, ser ud over det grønne, nyfødte landskab. Han sidder og nynner og tankerne er fjærne. Pludselig siger han:

– Gud har forundt mig en særlig glædesdag i dag. Jeg har betalt min gæld til assurancen fra gårdbranden, og nu er jeg så fri og lykkelig, som noget menneske kan være. I ved, jeg fra Thygesens bo fik udbetalt en del af de penge, jeg hade tilgode. Og bedre anvendelse af dem kunne jeg ikke få.

– Vi må alle takke Herren i himlens rige for Thygesen. Han ordnede det godt for vos allesammen efter sin død med det, der var i madræssen. Og om osse Martha måtte betale mange penge i . . . . i . . . . Hva er det, det hedder, Karl?

– Uerlagte skatter.

– I uerlagte skatter, så blev der alligeveller et hus til vos to gamle at sidde og kukke i, når ikke vi kan andet . . . . Du milde skaber, har du set en bil, Martha har købt sig til mange tusind. Hun siger, hun vil køre helt ned til det hellige land. Og jeg siger: Kør med Gud mit barn, men kør ikke om ad Spanien, for så får vi da hverken dig eller bilen at se mer i dette liv. Og sæt du kun din fod, hvor Jesu har trådt, så trår du ikke forkert, men glem ikke, hvor du har pengene fra . . . . Og sikke en sten på Thygesens grav med lænker og guldskrift. Næe, hun har ikke glemt sin mand . . . . endnu da . . . . Men nu render di der jo som hanhunde, mandfolkene, fine herrer. Ork jo, det er ikke nemt at være kvinde, Mathiassen, når man ser godt ud og har penge i pungen.

– Kedeligt, at Thygesen fik så lidt glæde af alt det, han samlede, sagde Mathiassen.

– Han hade samlemaner. Det var nemlig det, han hade. Og så tænkte han på sin familie, ikke på sig selv, som vi skal efter skriftens ord.

– Blot han hade forberedt sig mere på det hinsidige. Men vi håber og tror på en nådig dommer. Har vi den rette tro og er under Guds førerskab, da kan livet osse her blive lyst og lykkeligt. Da kan vi hver morgen vågne op til en ny festdag i samdeling med venner og under åndens vingesus. Glæden består ikke i at eje meget her på jorden, så langt fra. Aldrig har jeg været så glad som efter, jeg har tabt al jordisk ejendom, for jeg har fået det største til gengæld: Fred med mig selv, fred med Gud og fred med alle mennesker.

– Der kan du selv høre, Karl. Du går så tit og er sur i ansigtet. Han døjer så grysseligt med vandet til tider, føjede hun undskyldende til.

– Verden er bleven helt tosset i den senere tid. Man kan ikke kloges på noved af det, sagde Karl og bankede piben ud.

Georg Nordkild

Den 12. april 1964 døde forfatteren Georg Nordkild 84 år gl. – Et rigt og udpræget folkeligt forfatterskab var hermed afsluttet. Gennem mange år har hans bøger været udsolgt og stærkt efterspurgt. – Nogle måneder inden hans død, havde udgiveren nogle samtaler med forfatteren angående en genudsendelse af flere af bøgerne. – Desværre blev dette ikke nået i hans tid.

Efter nogle samtaler med Georg Nordkilds søn, fabrikant H. Nordkild, Nærum, blev vi enige om, at disse fortræffelige skildringer af nordsjællandsk almueliv pånyt fortjente at komme ud til læserne.

Der begyndes med måske hans bedste bog: Hvad gavner det et menneske –. Her skildrer Georg Nordkild, ud fra selvoplevelsens rige indtryk, det lille samfund, der i eet og alt er afhængige af den frembrusende og energiske savværksejer Ole Thygesen, kaldet Skovfanden. – Han ejer meget – selv arbejderne i sin virksomhed – thi var de ikke hans trælle? – Men hovmod står for fald, og efter nogle store år, forårsaget af første verdenskrig, med rivende udvikling i bedriften, går det stærkt nedad. – En spændende og fængslende skildring med virkelighedsnære personer, hvis mere eller mindre heldige karakteregenskaber er taget lige på kornet. – En ægte menneskeskildring, der dækker titlen godt.

Udgiveren

10662 RUD. PALLESEN . HILLERØD